

Innehåll

Termer och förkortningar	7
1 Promemorians innehåll	11
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.....	13
3 EU:s utvidgning – ett enat Europa	19
3.1 Bakgrund till EU:s utvidgning	19
3.1.1 Ett enat Europa som lever i fred	19
3.1.2 Femte utvidgningen.....	21
3.2 Köpenhamnskriterierna.....	21
3.3 Förberedelser för medlemskap.....	22
3.3.1 Europaavtal som en övergångslösning	22
3.3.2 Förmedlemskapsstrategi 1993–1994.....	23
3.3.3 Förstärkt förmedlemskapsstrategi med anslutningspartnerskap.....	23
3.4 Anslutningsförhandlingarna.....	24
3.4.1 Hur förhandlingsarbetet var upplagt.....	24
3.4.2 Vad som bestämdes om förhandlingarna vid Europeiska rådets möten.....	25
4 Förhandlingsresultatet	29
5 Fördragets uppbyggnad.....	33
5.1 Inledning.....	33
5.2 Fördraget	33
5.3 Anslutningsakten	34

6	Generell rättsverkan av ett medlemskap	37
7	Anslutningsfördragets innehåll	39
7.1	Fri rörlighet för varor	42
7.1.1	Bakgrund	42
7.1.2	Övergångsbestämmelser	44
7.1.3	Konsekvenser för Sverige	46
7.2	Fri rörlighet för personer	47
7.2.1	Fri rörlighet för arbetstagare	47
7.2.2	Ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer	51
7.2.3	Medborgerliga rättigheter	54
7.2.4	Samordning av sociala trygghetssystem	54
7.3	Etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster	55
7.3.1	Bakgrund	55
7.3.2	Övergångsbestämmelser	59
7.3.3	Konsekvenser för Sverige	60
7.4	Fri rörlighet för kapital	61
7.4.1	Bakgrund	61
7.4.2	Övergångsbestämmelser	62
7.4.3	Konsekvenser för Sverige	63
7.5	Bolagsrätt	63
7.5.1	Bakgrund	63
7.5.2	Övergångsbestämmelser	64
7.5.3	Konsekvenser för Sverige	66
7.6	Konkurrenspolitik	66
7.6.1	Bakgrund	66
7.6.2	Övergångsbestämmelser	67
7.6.3	Konsekvenser för Sverige	70
7.7	Jordbruk	71
7.7.1	Horisontella frågor	71
7.7.2	Marknadsreglerande mekanismer	74
7.7.3	Livsmedelsfrågor	79

7.7.4	Veterinära frågor och djurskydd.....	80
7.7.5	Landsbygdsutveckling	82
7.7.6	Växtskydd och utsäde.....	84
7.8	Fiske	85
7.8.1	Bakgrund	85
7.8.2	Konsekvenser för Sverige.....	88
7.9	Transportpolitik.....	88
7.9.1	Bakgrund	88
7.9.2	Övergångsbestämmelser	91
7.9.3	Konsekvenser för Sverige.....	93
7.10	Beskattning.....	94
7.10.1	Mervärdesskatt.....	94
7.10.2	Punktskatter.....	97
7.10.3	Företagsbeskattningen	99
7.10.4	Administrativt samarbete på skatteområdet	100
7.10.5	Konsekvenser för Sverige.....	101
7.11	Ekonomiska och monetära unionen	102
7.11.1	De nya medlemsländernas status	102
7.11.2	Kraven på de nya medlemsländernas nationella lagstiftningar	102
7.11.3	Konsekvenser för Sverige.....	103
7.12	Statistik.....	103
7.13	Socialpolitik och sysselsättning.....	104
7.13.1	Arbetsrätt	105
7.13.2	Hälsa och säkerhet i arbetslivet	106
7.13.3	Sociala dialogen.....	107
7.13.4	Sysselsättning.....	109
7.13.5	Social trygghet	109
7.13.6	Folkhälsa	110
7.13.7	Konsekvenser för Sverige.....	110
7.14	Energi	110
7.14.1	Bakgrund	110

7.14.2 Övergångsbestämmelser.....	112
7.14.3 Konsekvenser för Sverige.....	114
7.15 Industripolitik	114
7.16 Små och medelstora företag.....	114
7.17 Vetenskap och forskning.....	115
7.18 Utbildning	116
7.18.1 Bakgrund	116
7.18.2 Utbildningsprogram och institutioner	116
7.19 Telekommunikationer, informationsteknologi och post	117
7.19.1 Telekommunikationer och informationsteknologi.....	117
7.19.2 Post	119
7.20 Kultur och audiovisuella frågor.....	120
7.21 Regionalpolitik och samordning av instrument i strukturpolitiken	121
7.21.1 Bakgrund	121
7.21.2 Struktur- och sammanhållningsfonderna.....	121
7.21.3 Konsekvenser för Sverige	122
7.22 Miljö	123
7.22.1 Bakgrund	123
7.22.2 Övergångsbestämmelser.....	123
7.22.3 Konsekvenser för Sverige	128
7.23 Konsument- och hälsoskyddsfrågor	129
7.24 Rättsliga och inrikes frågor.....	131
7.24.1 Bakgrund	131
7.24.2 Övergångsbestämmelser.....	134
7.24.3 Konsekvenser för Sverige.....	134
7.25 Tullunion	135
7.25.1 Bakgrund	135

7.25.2	Övergångsbestämmelser	135
7.25.3	Förhandlingsresultatet	136
7.26	Yttre förbindelser.....	136
7.26.1	Bakgrund	136
7.26.2	Förhandlingsresultatet	137
7.27	Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	138
7.28	Finansiell kontroll.....	138
7.29	Finansiella och budgetmässiga frågor	139
7.29.1	Bakgrund	139
7.29.2	Övergångsbestämmelser	139
7.29.3	Konsekvenser för Sverige.....	140
7.30	Institutioner	141
7.31	Övrigt	143
7.31.1	Skyddsklausulerna	143
7.31.2	Övergångsstöd	144
7.31.3	Schengenstöd	144
7.31.4	Cypernfrågan	144
7.31.5	Stängning av kärnkraftverk	144
7.31.6	Bidrag till Forskningsfonden för kol och stål.....	145
8	Konsekvenser för Sverige	147
9	Författningskommentar.....	151
9.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.....	151

Termer och förkortningar

Amsterdamfördraget	Amsterdamfördraget den 2 oktober 1997 om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem
Anslutningsfördraget	Fördraget den 16 april 2003 om Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Maltas, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till Europeiska unionen
anslutningslagen	lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

artikel xx EG	artikel xx i EG-fördraget i dess lydelse efter den 1 maj 1999
artikel xx EU	artikel xx i unionsfördraget i dess lydelse efter den 1 maj 1999
EG-fördraget	Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska gemenskapen
EMU	ekonomiska och monetära unionen
enhetsakten	Europeiska enhetsakten den 17 och 28 februari 1986
EU	Europeiska unionen
EU:s första pelare	Europeiska gemenskapen (delvis överstatligt samarbete)
EU:s andra pelare	Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik (mellanstatligt samarbete)
EU:s tredje pelare	Polisiärt och straffrättsligt samarbete (mellanstatligt samarbete)
Euratomfördraget	Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen
euro	benämningen på den gemensamma valutan

Eurojust	Europeiska enheten för rättsligt samarbete
GUSP	EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
kommissionen	Europeiska kommissionen
Nicefördraget	Nicefördraget den 26 februari 2001 om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör sammans med dem
rådet/ministerrådet	Europeiska unionens råd
unionsfördraget	Fördraget den 7 februari 1992 om Europeiska unionen
WTO	Världshandelsorganisationen

1 Promemorians innehåll

Anslutningsfördraget är ett mellanstatligt avtal mellan de nuvarande 15 medlemsstaterna i EU och tio kandidatländer. Resultatet av anslutningsförhandlingarna återspeglas i fördraget i form av övergångslösningar och tekniska anpassningar till EU:s regelverk. I mars 2002 inleddes arbetet med att utforma den juridiska texten. Undertecknandet skedde den 16 april 2003 efter kommissionens formella yttrande och Europaparlamentets samtycke. Anslutningsfördraget träder i kraft den 1 maj 2004.

För att Sverige skall kunna ratificera anslutningsfördraget måste ändringar göras i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (anslutningslagen). Vid sidan av detta bör ytterligare ändringar göras i anslutningslagen med anledning av att fördraget om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen har upphört att gälla. I *avsnitt 2* finns ett författningsförslag.

I *avsnitt 3* redovisas bakgrunden till EU:s utvidgning, de förberedelser som gjorts inför kandidatländernas medlemskap, förhandlingsarbetet samt de rådsbeslut rörande utvidgningen som föregått anslutningsfördraget.

I *avsnitt 4* redovisas förhandlingsresultatet innefattande en översiktlig redovisning av de övergångsbestämmelser och undantag som förhandlingarna resulterat i.

I *avsnitt 5* och *avsnitt 6* redovisas anslutningsfördragets uppbyggnad och den generella rättsverkan av ett medlemskap. Anslutningsfördraget består av ett fördrag, en anslutningsakt och en slutakt. I bilagor till anslutningsakten beskrivs tekniska anpassningar, övergångsbestämmelser och undantag.

I *avsnitt 7* redovisas vart och ett av de 31 förhandlingskapitel som utgjort utgångspunkten för medlemskapsförhandlingarna. För varje område ges en kort generell beskrivning av gemenskapens regelverk på området, en redogörelse av de övergångslösningar som träffats samt en redovisning av de konsekvenser utvidgningen får för svensk del på detta område.

I *avsnitt 8* ges en sammanfattande beskrivning av de viktigaste konsekvenserna av utvidgningen för svensk del.

I det sista avsnittet, *avsnitt 9*, kommenteras de författningsändringar som krävs för att Sverige skall kunna tillträda anslutningsfördraget inklusive den lagtekniska förändringen som innebär att hänvisningen till fördraget om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen skall tas bort.

Anslutningsfördraget i svensk text finns som *bilaga 1*. Anslutningsakten finns som *bilaga 2*. Protokollen finns som *bilaga 3*. Slutakten med förklaringar finns som *bilaga 4*. Bilagor till anslutningsfördraget finns tillgängliga hos Utrikesdepartementets rättssekretariat för EU-frågor (UD-ERS). Anslutningsfördraget i dess helhet finns också på följande webbplats. http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

De fördrag och andra instrument som avses i 2 och 3 §§ är:

1. Fördraget den 18 april 1951 om upprättandet av Europeiska kol- och stål-gemenskapen

2. Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen

3. Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen

1. Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen

2. Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen

¹ Senaste lydelse 2001:1272 (jfr 2003:9).

4. Konventionen den 13 november 1962 om ändring av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen i syfte att göra den särskilda ordningen för associering av utomeuropeiska länder och territorier som behandlas i fjärde delen av detta fördrag tillämplig med avseende på Nederländska Antillerna

5. Protokollet den 8 april 1965 om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier

6. Fördraget den 22 april 1970 om ändring av vissa budgetbestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna

7. Fördraget den 22 januari 1972 om Konungariket Danmarks, Irlands, Konungariket Norges och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska

3. Konventionen den 13 november 1962 om ändring av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen i syfte att göra den särskilda ordningen för associering av utomeuropeiska länder och territorier som behandlas i fjärde delen av detta fördrag tillämplig med avseende på Nederländska Antillerna

4. Protokollet den 8 april 1965 om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier

5. Fördraget den 22 april 1970 om ändring av vissa budgetbestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna

6. Fördraget den 22 januari 1972 om Konungariket Danmarks, Irlands, Konungariket Norges och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska

atomenergigemenskapen

atomenergigemenskapen

8. Beslutet av Europeiska gemenskapernas råd av den 22 januari 1972 om Konungariket Danmarks, Irlands, Konungariket Norges och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands anslutning till Europeiska kol- och stål-gemenskapen

9. Fördraget den 10 juli 1975 om ändring av vissa bestämmelser i protokollet om Europeiska investeringsbankens stadga

10. Fördraget den 22 juli 1975 om ändring av vissa finansiella bestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna

11. Akten den 20 september 1976 om allmänna direkta val av företrädare i församlingen (Europaparlamentet) samt beslutet av Europeiska gemenskapernas råd av den 1 februari 1993 om ändring av nämnda akt

7. Fördraget den 10 juli 1975 om ändring av vissa bestämmelser i protokollet om Europeiska investeringsbankens stadga

8. Fördraget den 22 juli 1975 om ändring av vissa finansiella bestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna

9. Akten den 20 september 1976 om allmänna direkta val av företrädare i församlingen (Europaparlamentet) samt beslutet av Europeiska gemenskapernas råd av den 1 februari 1993 om ändring av nämnda akt

12. Fördraget den 28 maj 1979 om Helleniska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen

13. Beslutet av Europeiska gemenskapernas råd av den 24 maj 1979 om Helleniska republikens anslutning till Europeiska kol- och stål-gemenskapen

14. Fördraget den 13 mars 1984 om ändring av fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna i fråga om Grönland

15. Fördraget den 12 juni 1985 om Konungariket Spaniens och Portugisiska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen

16. Beslutet av Europeiska gemenskapernas råd av den 11 juni 1985 om Konungariket Spaniens och Portugisiska republikens anslutning till Europeiska kol- och stål-gemenskapen

10. Fördraget den 28 maj 1979 om Helleniska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen

11. Fördraget den 13 mars 1984 om ändring av fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna i fråga om Grönland

12. Fördraget den 12 juni 1985 om Konungariket Spaniens och Portugisiska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen

17. Europeiska enhetsakten
den 17 och 28 februari 1986

13. Europeiska enhetsakten
den 17 och 28 februari 1986

18. Fördraget den 7 februari
1992 om Europeiska unionen

14. Fördraget den 7 februari
1992 om Europeiska unionen

19. Fördraget den 24 juni
1994 om Konungariket
Norges, Republiken
Österrikes, Republiken
Finlands och Konungariket
Sveriges anslutning till
Europeiska unionen

15. Fördraget den 24 juni
1994 om Konungariket
Norges, Republiken
Österrikes, Republiken
Finlands och Konungariket
Sveriges anslutning till
Europeiska unionen

20. Amsterdamfördraget
den 2 oktober 1997 om
ändring av Fördraget om
Europeiska unionen, fördragen
om upprättandet av Europeiska
gemenskaperna och vissa akter
som hör samman med dem,
med förklaring av Sverige
enligt artikel K 7.2 och K 7.3 b
i Fördraget om Europeiska
unionen i deras lydelse enligt
Amsterdamfördraget

16. Amsterdamfördraget
den 2 oktober 1997 om
ändring av Fördraget om
Europeiska unionen, fördragen
om upprättandet av Europeiska
gemenskaperna och vissa akter
som hör samman med dem,
med förklaring av Sverige
enligt artikel K 7.2 och K 7.3 b
i Fördraget om Europeiska
unionen i deras lydelse enligt
Amsterdamfördraget

21. Nicefördraget den 26
februari 2001 om ändring av
Fördraget om Europeiska
unionen, fördragen om
upprättandet av Europeiska
gemenskaperna och vissa akter
som hör samman med dem

17. Nicefördraget den 26
februari 2001 om ändring av
Fördraget om Europeiska
unionen, fördragen om
upprättandet av Europeiska
gemenskaperna och vissa akter
som hör samman med dem

*18. Fördraget den 16 april
2003 om Republiken Tjeckiens,
Republiken Estlands,
Republiken Cyperns,
Republiken Lettlands,
Republiken Litauens,
Republiken Ungerns,
Republiken Maltas, Republiken
Polens, Republiken Sloveniens
och Republiken Slovakiens
anslutning till Europeiska
unionen*

22. Bilagor och protokoll
som hör till de fördrag och
andra instrument som anges i
1–21.

19. Bilagor och protokoll
som hör till de fördrag och
andra instrument som anges i
1–18.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2004.

3 EU:s utvidgning – ett enat Europa

3.1 Bakgrund till EU:s utvidgning

Bästa vägen att nå målet om europeisk fred och säkerhet är ett ekonomiskt och politiskt enat Europa, där det råder demokrati, välstånd, rättvisa och respekt för mänskliga rättigheter.

3.1.1 Ett enat Europa som lever i fred

Åren 1989–1990 föll det kommunistiska samhällssystemet ihop i Central- och Östeuropa och en reformvåg svepte över länderna. Inom sex år efter Berlinmurens fall hade tio fria nationer i Centraleuropa lämnat in sina ansökningar om medlemskap i EU, nämligen Polen, Ungern, Tjeckien, Estland, Slovenien, Slovakien, Lettland, Litauen, Rumänien och Bulgarien.

Både Malta och Cypern ansökte om medlemskap i juli 1990. Cyperns situation är speciell eftersom ön är delad sedan den turkiska invasionen av ön år 1974. Även Turkiet har ansökt om medlemskap. Av dessa sammanlagt tretton kandidatländer har tio ansetts mogna för anslutning under år 2004. Förhandlingarna med Rumänien och Bulgarien har ännu inte avslutats och för Turkiets del har förhandlingarna ännu inte inletts.

Ansökarländerna såg EU-medlemskapet som en garanti för fred och som ett sätt att demokratisera och modernisera sina samhällen och öka sin välfärd i samverkan med övriga Europa.

De ekonomiska motiven för att ansöka om medlemskap var starka. Liksom i södra Europa, där länder som Portugal och Grekland fått avsevärt mycket bättre levnadsstandard och starkare ekonomier till följd av medlemskapet, förväntade sig kandidatländerna att ett medlemskap skulle leda till liknande ekonomiskt uppsving för dem.

Särskilt för de före detta kommunistländerna var dock den säkerhetspolitiska vinsten med medlemskap den starkaste drivkraften. Medlemskapet i EU skulle bli beviset på att man åter var en del av det demokratiska Europa. Tekniska och finansiella insatser av EU på bl.a. miljöområdet var också ett skäl som talade för medlemskap, även om de största insatserna måste göras av kandidatländerna själva.

EU av i dag ser utvidgningen som en möjlighet att uppnå målet om ett enat Europa som lever i fred. Utvidgningen innebär ökad säkerhet för alla i Europa. Medlemskap i EU gör krig mellan medlemsländerna otänkbart. Om länderna samarbetar intensivt och är politiskt och ekonomiskt sammansvetsade kommer eventuella konflikter att lösas i samförstånd och inte med våld.

Utvidgningen ger också medlemsländerna möjlighet att angripa gemensamma problem, som gränsöverskridande miljöförstöring och organiserad brottslighet, mer effektivt. Dessutom får företag möjlighet att utvecklas på nya marknader med gemensamma spelregler. Större ekonomisk aktivitet och ökad konkurrens leder till bättre utbud för konsumenterna. Dessa faktorer bör på sikt leda till en högre tillväxt och därmed ökat välstånd för både gamla och nya medlemsländer.

Visserligen kommer unionens utgifter att öka något som en följd av utvidgningen. Dessa kostnader är dock begränsade i relation till de politiska, ekonomiska och andra vinster som utvidgningen innebär.

3.1.2 Femte utvidgningen

EU har hittills utvidgats fyra gånger. Första gången detta skedde var år 1973 och det var då Storbritannien, Danmark och Irland som anslöt sig. Härfter följde Grekland år 1981, Spanien och Portugal år 1986 samt Sverige, Finland och Österrike år 1995. Även om EU har fått viss vana av medlemskapsförhandlingar skiljer sig de nu avslutade förhandlingarna radikalt från de tidigare fallen.

För det första är det betydligt fler länder som förhandlat med EU än vid något tidigare anslutningstillfälle. För det andra är de blivande medlemsstaterna i Centraleuropa mindre ekonomiskt utvecklade än de tidigare anslutande länderna. Till detta kommer att EU:s gemensamma regelverk är mer omfattande i dag än vid de fyra tidigare utvidgningstillfällena.

3.2 Köpenhamnskriterierna

Förutom själva omvälvningen i Centraleuropa kan det Europeiska rådets möte i Köpenhamn i juni 1993 ses som startpunkten för EU:s utvidgning österut. Vid mötet i Köpenhamn fastslogs villkoren för EU-medlemskap. Kriterierna är av politisk, ekonomisk respektive administrativ karaktär.

De politiska kriterierna innebär att ett kandidatland, för att bli medlem, skall uppvisa stabila institutioner som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för och skydd av minoriteter.

De ekonomiska kriterierna innebär att landet, för att bli medlem, skall vara en fungerande marknadsekonomi samt ha förmåga att hantera den konkurrens och de marknadskrafter som uppträder på unionens inre marknad.

De administrativa kriterierna innebär att landet, för att bli medlem, skall ha förmåga att ta på sig de skyldigheter som följer av medlemskap i EU. Kriterierna avser ländernas förmåga att överta och efterleva EU:s regelverk, vilket till stor del är

beroende av ländernas administrativa förmåga och nivån på deras rättsväsende.

För att inleda reella medlemskapsförhandlingar krävs att de politiska kriterierna är uppfyllda. Turkiet har exempelvis ansökt om medlemskap men förhandlingarna har inte inletts eftersom de politiska kriterierna inte är uppfyllda.

3.3 Förberedelser för medlemskap

Anslutningen till EU har egentligen skett gradvis. EU har gett kraftigt stöd till kandidatländerna i deras förberedelsearbete inför medlemskapet. Stödet har hjälpt kandidatländerna att anpassa sina nationella regler och sin inhemska administration till EU:s krav.

3.3.1 Europaavtal som en övergångslösning

För att skapa en lämplig ram för en successiv integrering av kandidatländerna i gemenskapen ingicks flera associeringsavtal (s.k. Europaavtal) mellan EU och de tio kandidatländerna i Centraleuropa. Avtalen trädde i kraft under perioden 1994–1999 och fungerar som en övergångslösning till medlemskap i EU, utan att garantera ett medlemskap. Motsvarande avtal har träffats också med Malta och Cypern.

Avtalen syftar till att skapa ett ramverk för den politiska dialogen, att integrera kandidatländerna i den inre marknaden och förbereda ett framtida medlemskap inom alla områden som omfattas av EU:s regelverk. Efterlevnaden av avtalen följs upp i olika kommittéer, där även ländernas framsteg vad gäller anpassning till EU:s regelverk behandlas.

3.3.2 Förmedlemskapsstrategi 1993–1994

Ett åtagande från EU:s sida att aktivt medverka till att förbereda kandidatländerna för medlemskap fastställdes 1993–1994. Den förmedlemskapsstrategi som utvecklades bestod av förstärkt samarbete i enlighet med Europaavtalen och en formaliserad dialog på olika policyområden. Dessutom gavs ökad tonvikt på medlemskapsförberedelser i EU:s biståndsprogram och en handbok, s.k. vitbok, utarbetades för att underlätta anpassningen till den inre marknaden.

3.3.3 Förstärkt förmedlemskapsstrategi med anslutningspartnerskap

På förslag av kommissionen antogs 1997 en förstärkt förmedlemskapsstrategi. Strategin innefattar bl.a. en ny finansiell ram för perioden 2000–2006.

Den nya förmedlemskapsstrategin består av Europaavtalen, en ram för samverkan med varje kandidatland, s.k. anslutningspartnerskap samt förmedlemskapsstöd. Förmedlemskapsstödet består i sin tur av tre program som bl.a. omfattar stöd till ekonomiska och institutionella reformer i kandidatländerna. Medlen används för institutionsbyggande insatser och tillhörande investeringar i infrastruktur. Dessutom ingår stödinsatser för infrastrukturprojekt på miljö- och transportområdet samt stöd till landsbygdsutveckling som syftar till att främja införlivandet av EU:s regelverk på jordbruksområdet.

Sammanfattningsvis kan sägas att den förstärkta förmedlemskapsstrategin koncentreras på dels att stärka den institutionella och administrativa kapaciteten i kandidatländerna, dels en anpassning av deras näringsliv till EU:s krav och normer samt utvecklandet av infrastrukturen.

3.4 Anslutningsförhandlingarna

3.4.1 Hur förhandlingsarbetet var upplagt

Efter det att ett land lämnat in sin ansökan om medlemskap är det kommissionen som gör en första bedömning. Utgångspunkten för bedömningen är de s.k. Köpenhamnskriterierna. Om kommissionen bedömer att ansökarlandet har förmågan att uppfylla dessa grundläggande kriterier för medlemskap, kan den föreslå att förhandlingar inleds.

Förhandlingarna om kandidatländernas anslutning till EU har ägt rum i regeringskonferenser mellan medlemsstaterna och respektive kandidatland.

Föremålet för förhandlingarna har varit EU:s regelverk som kandidatländerna skall anta. Regelverket delades upp på 31 olika kapitel, s.k. förhandlingskapitel. Kommissionen har fortlöpande utarbetat förslag till EU:s gemensamma ståndpunkter.

Då EU:s medlemsstater enats om en gemensam ståndpunkt har förhandlingarna inletts genom att förhandlingskapitlet öppnats. När överenskommelse nåtts mellan EU och ett kandidatland har kapitlet, i förhållande till detta land, kunnat stängas provisoriskt. Att kapitlet stängts enbart provisoriskt beror på att förhandlingsöverenskommelsen inte anses slutgiltig förrän alla kapitel färdigförhandlats.

Grundläggande svenska ståndpunkter (s.k. baspositioner) togs på ett tidigt stadium fram inom Regeringskansliet. Dessa utarbetades i samråd med berörda myndigheter och intresseorganisationer och uppdaterades allteftersom förhandlingarna fortskred. Riksdagens EU-nämnd och utskott har löpande hållits underrättade om förhandlingsarbetet.

Det praktiska förarbetet till förhandlingarna har skötts av kommissionen. Varje generaldirektorat har haft i uppdrag att inom sitt politikområde följa kandidatländernas ansträngningar för att anpassa sitt regelsystem och sin administration till EU:s krav. Vid genomgångar (s.k. screenings) mellan tjänstemän från kommissionen och tjänstemän från ministerier och myndigheter

i kandidatländerna har kommissionen försökt få en uppfattning om i vilken utsträckning ett kandidatlands regelverk och administration ligger i linje med EU:s krav och, om så inte är fallet, informera kandidatlandet om vad som krävs. Kommissionen har även försökt göra en uppskattning av möjligheterna för kandidatlandet att till en preliminär anslutningsdag genomföra en tillfredsställande anpassning. Kommissionen har dessutom försökt att bilda sig en uppfattning om hur kandidatländernas regelverk praktiskt fungerar när införlivandet av regelverket på ett visst område väl har skett. En fråga som kommissionen bl.a. ställt sig är om kandidatlandet har fungerande behöriga myndigheter att verkställa gemenskapens regelverk. Det är framför allt under senare delen av utvidgningsprocessen som kommissionen har genomfört denna typ av kontroll, s.k. monitoring. Ovan nämnda information har sedan legat till grund för ställningstagandet om ett förhandlingskapitel skall stängas provisoriskt eller om det skall förbli öppet. För att samordna hela denna process har vid kommissionen funnits ett särskilt generaldirektorat för utvidgningsfrågor.

3.4.2 Vad som bestämdes om förhandlingarna vid Europeiska rådets möten

Ända sedan Sverige blev medlem i EU 1995 har regeringen drivit på för att unionen så snart som möjligt skulle börja förhandla med kandidatländer om medlemskap. Sverige förespråkade tidigt att alla länder som uppfyllt de politiska kriterierna skulle få möjlighet att inleda förhandlingarna. Förhandlingarna skulle sedan föras enligt den s.k. differentieringsprincipen som innebär att varje land bedöms på basis av sina egna framsteg och att länderna därför kan gå fram i olika takt.

Vid Europeiska rådets möte i Luxemburg 1997 gav EU beskedet att tio kandidatländer var välkomna att bli medlemmar så snart de uppfyllt villkoren för medlemskap. Utvidgningsprocessen inleddes gemensamt med alla kandidatländer med

genomgång av EU:s regelverk. Det beslutades att Estland, Polen, Tjeckien, Slovenien och Ungern fick inleda konkreta medlemskapsförhandlingar. Enligt ett tidigare beslut skulle förhandlingar också inledas med Cypern. EU och de sex länderna startade förhandlingarna i mars 1998.

I Helsingfors år 1999 beslutades att förhandlingar även skulle inledas mellan EU och Bulgarien, Lettland, Litauen, Rumänien respektive Slovakien. Dessa förhandlingar startade i februari 2000. I Helsingfors bekräftade Europeiska rådet vidare principen om differentiering. Detta innebar bl.a. att de kandidatländer som inlett förhandlingarna senare skulle kunna hinna i kapp dem som inlett förhandlingar vid ett tidigare datum. Vid mötet konstaterades dessutom att en lösning av Cypernfrågan skulle underlätta Cyperns EU-medlemskap, men att en lösning inte var en förutsättning för medlemskap. Europeiska rådet gav stöd till ansträngningar av FN för att nå en uppgörelse mellan parterna på Cypern. Medlemskapsförhandlingarna påbörjades också med Malta som år 1998 aktiverat sin tidigare gjorda medlemskapsansökan. Turkiet erkändes som kandidatland men är det enda kandidatland som EU ännu inte har inlett förhandlingar med.

Utvidgningsförhandlingarna hade högsta prioritet under det svenska ordförandeskapet våren 2001. Ett genombrott i förhandlingarna uppnåddes genom att uppgörelser kunde nås på flera politiskt svåra områden såsom t.ex. miljön, arbetskraftens fria rörlighet och förvärv av jordbruksmark. Europeiska rådet kunde i Göteborg i juni 2001 bekräfta att tidtabellen för förhandlingarna förverkligats och i vissa fall överträffats under vårt ordförandeskap.

Mötet i Göteborg fastställde att utvidgningen var oåterkallelig och att de kandidatländer som var redo skulle kunna slutföra sina förhandlingar under år 2002. Man enades om att dessa länder skulle kunna delta som medlemmar i valen till Europaparlamentet år 2004.

I december 2001 gjorde Europeiska rådet i Laeken bedömningen att tio länder – Cypern, Estland, Ungern, Lettland,

Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Tjeckien samt Slovenien kunde vara redo för slutförhandling under år 2002 och för anslutning under år 2004.

Europeiska rådets möte i Sevilla i juni 2002 visade en klar politisk vilja från unionens sida att slutföra förhandlingarna samma år. Lösningar återstod dock att finna inom kapitlen jordbruk, regionalpolitik samt finansiella och budgetmässiga frågor.

En historisk cirkel kunde slutas i och med Europeiska rådets möte i Köpenhamn i december 2002. Knappt ett decennium efter det att kriterierna för EU-medlemskap presenterades i Köpenhamn kunde de nuvarande medlemsländerna och tio kandidatländer avsluta förhandlingarna om anslutning till unionen. Det innebar en stor framgång att efter mångårigt och omfattande arbete kunna hälsa tio nya medlemmar välkomna till unionen.

4 Förhandlingsresultatet

De flesta EU-regler gäller från och med anslutningsdagen i de nya medlemsstaterna. Förhandlingarna har dock resulterat i drygt tvåhundra olika övergångsbestämmelser och ett fåtal permanenta undantag. De flesta övergångsperioderna eller undantagen finns inom kapitlen miljöpolitik, jordbruk och beskattning.

Vad gäller miljöpolitik är det främst EU:s krav på hantering av avloppsvatten och avfall samt utsläpp i luften som gett upphov till övergångsperioder för flera av kandidatländerna på i vissa fall drygt tio år. De måste göra betydande investeringar inom dessa områden för att uppnå EU:s krav. Den samhällsekonomiska belastning som detta innebär gör det nödvändigt med övergångsperioder. Ansträngningar har gjorts för att begränsa dessa så långt som möjligt. Länderna kommer successivt att anpassa sig till EU:s krav när det gäller avloppsrening enligt ett system där de större orterna först inför bättre rening följda av de mindre. De nya medlemsstaterna kommer också att få viss tid att anpassa äldre anläggningar till EU:s krav på luftutsläpp, medan nya anläggningar måste uppfylla kraven från anslutningsdagen.

De s.k. direktstöden till lantbrukare kommer att införas gradvis under en tioårsperiod. De nya medlemsstaterna får möjlighet att komplettera direktstöden med nationella stöd, av vilka en del kan finansieras med medel avsedda för landsbygdsutveckling.

Produktionskvoterna inom jordbruket har fastställts utifrån hittillsvarande produktion. EU:s krav beträffande djurhållning och sanitetskrav inom livsmedelsproduktionen har resulterat i

övergångsperioder i de flesta kandidatländer. Som regel måste äldre livsmedelsanläggningar förbättras för att möta EU:s krav. De livsmedel som inte uppfyller EU:s krav får inte säljas i andra EU-länder än ursprungslandet.

Inom det skattepolitiska området är det främst mervärdesskatt och punktskatter på böcker och tidskrifter, bränslen, restaurangtjänster, tobak och byggande som gett upphov till övergångsperioder. Syftet är att ge befolkning och näringsidkare tid att anpassa sig till nya villkor.

Andra politikområden som gett upphov till övergångsperioder är personers fria rörlighet, tjänsters och kapitalets fria rörlighet, konkurrenspolitik, transportpolitik samt social- och energipolitik. Krav från de nuvarande medlemsstaterna gav upphov till övergångsperioder som gäller personers fria rörlighet. De nuvarande medlemsstaterna får möjlighet att under nationell rätt reglera tillträdet till sina arbetsmarknader för arbetstagare från nya medlemsstater. Denna möjlighet gäller upp till sju år efter anslutningen.

En övergångsperiod i fråga om kapitalets fria rörlighet gäller unionsmedborgares rätt att köpa fritidshus och jordbruksmark. Övergångsbestämmelser kommer att finnas i flera kandidatländer.

Polens och Tjeckiens stålindustrier kommer att få viss tid att anpassa sig till de marknadsförhållanden och konkurrensregler som gäller på unionens inre marknad. Flera länder kan gradvis under varierande antal år avveckla statsstöd i form av skattelättnader som inte är förenliga med EU:s regelverk för statsstöd. Rätten för åkare från de nya medlemsstaterna att utföra inrikes transporter i ett land med ett fordon registrerat i ett annat land blir också föremål för övergångsperioder.

När det gäller kärnsäkerhet åtog sig Litauen och Slovakien att stänga kärnreaktorer av äldre typ vilkas säkerhet inte går att förbättra i tillräcklig utsträckning.

Omfattande krav har ställts på kandidatländerna att höja nivån på gränskontroller och rättsväsende för att klara EU:s krav på det rättsliga och inrikespolitiska området. Förhandlingarna har

därmed bidragit till reformer av rättsväsendet och de rättsvårdande myndigheterna. Polissamarbete, bekämpning av korruption, organiserad brottslighet och droger samt migrations- och asylfrågor är viktiga delar av regelverket som de nya medlemsstaterna kommer att omfattas av.

5 Fördragets uppbyggnad

5.1 Inledning

Anslutningsfördraget mellan EU och de tio kandidatländerna är i huvudsak uppbyggt på samma sätt som anslutningsavtalen vid de tidigare utvidgningarna. I likhet med dessa äldre avtal består anslutningsfördraget av två dokument, ett kort fördrag (nedan kallad fördraget) och en omfattande anslutningsakt. Dessutom finns en kort slutakt. Till anslutningsakten har fogats 18 bilagor. Dessa innehåller tekniska anpassningar, övergångsbestämmelser och undantag för att möjliggöra de nya medlemsstaternas tillträde.

Anslutningsfördraget omfattar närmare fem tusen sidor. Omfånget har bl.a. sin förklaring i att den utvidgning som nu sker omfattar fler stater än vad som någonsin tidigare varit fallet.

5.2 Fördraget

Enligt artikel 1.1 i fördraget blir Tjeckien, Estland, Cypern, Lettland, Litauen, Ungern, Malta, Polen, Slovenien och Slovakien medlemmar i Europeiska unionen och parter i de fördrag som ligger till grund för unionen.

Artikel 1.2 i fördraget hänvisar till de villkor för tillträde och de anpassningar av grundfördragen som varit nödvändiga för

tillträdet. Villkoren och anpassningarna har förts in i anslutningsakten.

Enligt artikel 2.2 i fördraget träder anslutningsfördraget i kraft den 1 maj 2004 förutsatt att alla ratifikationsinstrument har deponerats före den dagen. Om ett kandidatland uteblir, ansluts de övriga till unionen på den bestämda dagen. Om detta skulle bli fallet beslutar rådet om nödvändiga justeringar i fördraget.

5.3 Anslutningsakten

Anslutningsakten med anslutningsvillkoren och anpassningarna av grundfördragen innehåller fem olika delar.

Den första delen av anslutningsakten (artiklarna 1–10) anger vissa allmänna principer. I korthet har artiklarna följande innehåll. I artikel 1 definieras vissa uttryck. Artikel 2 anger att från dagen för anslutningen skall bestämmelserna i de grundläggande fördragen och i rättsakter som antagits av institutionerna före anslutningen vara bindande för de nya medlemsstaterna och skall tillämpas i dessa på de villkor som anges i de fördragen och i anslutningsakten. Artikel 3 handlar om Schengenregelverkets tillämpning. Artikel 4 anger att var och en av de nya medlemsstaterna skall delta i den ekonomiska och monetära unionen från och med anslutningen som medlemsstat med undantag enligt artikel 122 EG. Artikel 5 anger att genom anslutningsakten ansluter sig de nya medlemsstaterna till de beslut och avtal som företrädaarna för de nuvarande medlemsstaternas regeringar har fattat eller ingått vid sammanträde i rådet. De förbinder sig att från dagen för anslutningen ansluta sig till alla andra avtal som de nuvarande medlemsstaterna har ingått och som gäller unionens funktion eller som har samband med unionens verksamhet. Artikel 6 anger att de avtal och konventioner som gemenskapen har ingått med exempelvis tredjeländer eller internationella organisationer skall vara bindande för de nya medlemsstaterna. Artiklarna 7–10 innehåller vissa bestämmelser om förhållandet mellan rättsakter som

antagits av institutionerna och övergångsbestämmelserna i anslutningsakten.

Anslutningsaktens andra del (artiklarna 11–19) rör anpassningar av de institutionella bestämmelserna i fördragen. Här finns bl.a. bestämmelser om det antal företrädare i Europaparlamentet som de nya medlemsstaterna har rätt att utse, hur rösterna skall vägas i rådet då beslut skall fattas med kvalificerad majoritet, antalet domare i EG-domstolen och förstainstansrätten, fördelningen av platser mellan medlemsländerna i ett antal kommittéer samt bestämmelser rörande den Europeiska centralbanken.

Den tredje delen av anslutningsakten (artiklarna 20–23) upptar hänvisningar till de mycket omfattande bilagorna II–IV som redovisar samtliga de rättsakter vilka behövt anpassas tekniskt för att möjliggöra de nya medlemsstaternas tillträde.

I den fjärde delen av anslutningsakten (artikel 24–42) återfinns de tillfälliga bestämmelser som blivit resultatet av förhandlingarna i en särskild konferens mellan gemenskapen och kandidatländerna (se avsnitt 3.4). De tillfälliga bestämmelserna upptar två avdelningar, Avdelning I, Övergångsbestämmelser och avdelning II, Andra bestämmelser. Avdelning I hänvisar bl.a. till ett antal bilagor som närmare beskriver de övergångslösningar som överenskommit. Under avdelning II återfinns bl.a. den s.k. allmänna skyddsklausulen (artikel 37). Enligt denna får en ny medlemsstat, om det skulle uppstå svårigheter som är allvarliga och kan bli bestående inom någon ekonomisk sektor eller som allvarligt kan försämra ekonomin inom ett visst geografiskt område, ansöka om bemyndigande att vidta skyddsåtgärder för att rätta till situationen och anpassa sektorn i fråga till ekonomin på den gemensamma marknaden. Under samma förutsättningar får var och en av de nuvarande medlemsstaterna ansöka om bemyndigande att vidta skyddsåtgärder som kan avse någon eller några av de nya medlemsstaterna. Efter en begäran av den berörda staten skall kommissionen snabbbehandla frågan, besluta om de skyddsåtgärder som den finner nödvändiga och ange under vilka förutsättningar och hur de skall genomföras.

Den femte delen av anslutningsakten (artiklarna 43–62) innehåller genomförandebestämmelser och omfattar tre avdelningar. Avdelning I rör upprättande av institutioner och organ och anger bl.a. att Europaparlamentet skall besluta de ändringar i sin arbetsordning som behövs på grund av anslutningen, att varje stat som ansluter sig skall ha rätt att ha en av sina medborgare som ledamot i kommissionen, att tio domare i EG-domstolen och förstinstansrätten skall utses samt att revisionsrätten skall utvidgas med ytterligare tio ledamöter. Avdelning II handlar om tillämpningen av institutionernas rättsakter och innehåller bl.a. en bestämmelse som anger att efter anslutningen skall direktiv och beslut enligt artikel 249 EG anses vara riktade till de nya medlemsstaterna, i den utsträckning dessa direktiv och beslut är riktade till alla nuvarande medlemsstater. Avdelning III innehåller slutbestämmelser som bl.a. anger att Italiens regering skall till de nya medlemsstaterna överlämna en bestyrkt kopia av de gällande fördragen.

6 Generell rättsverkan av ett medlemskap

Anslutningsfördraget består av två dokument, ett kort fördrag och en mer omfattande anslutningsakt. Av fördraget framgår att kandidatländerna blir medlemmar i Europeiska unionen. Villkoren för anslutningen och de anpassningar i unionens grundläggande fördrag som den medför anges i en anslutningsakt som bifogas fördraget. Bestämmelserna i anslutningsakten skall utgöra en integrerad del av fördraget.

I anslutningsakten (artikel 2) anges att från dagen för anslutningen skall bestämmelserna i de grundläggande fördragen och i rättsakter som antagits av institutionerna före anslutningen vara bindande för de nya medlemsstaterna och skall tillämpas i dessa på de villkor som anges i de fördragen och i anslutningsakten.

Bestämmelser i fördraget och anslutningsakten utgör de centrala reglerna om den rättsverkan som medlemskapet får för de anslutande länderna. I den mån särskilda undantag, övergångsregler eller anpassningar inte upptagits i anslutningsakten blir de för gemenskapen grundläggande fördragen (primärrätten) och alla därtill anslutande rättsakter (sekundärrätten) bindande för de nya medlemsstaterna. Detta gäller även de avtal m.m. som EG ingått med tredjeland eller internationell organisation.

I korthet innebär detta att anslutningsfördraget endast i begränsad omfattning ger besked om den totala rättsverkan för de nya medlemsländerna som ett medlemskap innebär. Denna rättsverkan framgår först vid ett närmare studium av grundfördragen, de antagna rättsakterna och EG:s avtal med tredjeländer och internationella organisationer samt av EG-

domstolens praxis. Anslutningsfördraget berör i huvudsak endast de frågor som varit aktuella i medlemskapsförhandlingarna och resulterat i särlösningar eller förtydliganden.

7 Anslutningsfördragets innehåll

Anslutningsfördraget är ett mellanstatligt avtal mellan de nuvarande medlemsstaterna och de tio nya medlemsstaterna. Resultatet av anslutningsförhandlingarna reflekteras i fördraget i form av övergångslösningar och tekniska anpassningar till EU:s regelverk. I mars 2002 inleddes arbetet med att utforma den juridiska texten. Undertecknandet skedde den 16 april 2003 efter kommissionens formella yttrande och Europaparlamentets samtycke. Fördraget skall ratificeras av samtliga parter i enlighet med deras respektive konstitutionella krav. Ratifikationsinstrumenten skall sedan deponeras hos Italiens regering senast den 30 april 2004. För de stater som deponerat sina ratifikationsinstrument i rätt tid skall fördraget träda i kraft den 1 maj 2004.

Efter en redogörelse för fördragets allmänna delar nedan följer en närmare beskrivning av fördragets innehåll med utgångspunkt i de 31 förhandlingskapitlen.

Fördragets allmänna delar

Principer

Anslutningsakten anger det grundläggande regelverk och de principer som de nya medlemsstaterna måste tillämpa. Bestämmelserna har stora likheter med motsvarande del i det svenska anslutningsfördraget år 1994. Vissa justeringar har emellertid krävts på grund av fördragsändringar och erfarenheter sedan den förra anslutningen. Fördraget om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen upphörde t.ex. att gälla den 23 juli 2002 och har därför tagits bort.

Inledningsvis ges definitioner av grundläggande fördrag, nuvarande och nya medlemsstater, unionen, gemenskapen och institutionerna. Från och med dagen för anslutningen skall bestämmelserna i de grundläggande fördragen och i rättsakter som har antagits av institutionerna före anslutningen vara bindande för de nya medlemsstaterna.

Därefter anges mer specifika skyldigheter. Endast vissa delar av Schengenregelverket kommer att tillämpas i de nya medlemsstaterna från och med anslutningen till EU. De delar som gäller fri rörlighet och upphävande av de inre gränskontrollerna kommer att bli gällande först sedan man har fattat ett särskilt rådsbeslut om detta. För en mer detaljerad beskrivning se avsnitt 7.24.

Var och en av de nya medlemsstaterna skall delta i EMU från och med anslutningsdagen. De kommer att delta i EMU som "medlemsstater med undantag" (artikel 122 EG).

De nya medlemsstaterna ansluter sig till de beslut och avtal som företrädare för medlemsstaternas regeringar har fattat eller ingått vid sammanträden i rådet samt alla andra avtal som de nuvarande medlemsstaterna har ingått och som gäller unionens funktion eller verksamhet. Samma skyldighet gäller de konventioner som avses i artikel 293 EG samt andra konventioner som är oskiljaktigt förbundna med förverkligandet av EG-fördragets mål. De nya medlemsstaterna förbinder sig även att tillträda de protokoll om domstolens tolkning av konventionerna som de nuvarande medlemsstaterna har undertecknat och för detta ändamål förbinder de sig att inleda förhandlingar med de nuvarande medlemsstaterna om nödvändig anpassning av dessa texter.

De nya medlemsstaterna skall ha samma ställning som de nuvarande när det gäller förklaringar, resolutioner eller andra ståndpunkter som antagits av Europeiska rådet, rådet eller medlemsstaterna. De skall följaktligen beakta de principer och riktlinjer som uttryckts i dessa dokument samt säkerställa deras genomförande.

Bilaterala och multilaterala avtal

Sådana avtal eller konventioner som någon av gemenskaperna har ingått eller provisoriskt tillämpar, eller som ingåtts i enlighet med artikel 24 eller 38 EU, med ett eller flera tredjeländer, med en internationell organisation eller med en medborgare i tredjeland skall vara bindande för de nya medlemsstaterna på de villkor som anges i de grundläggande fördragen och anslutningsfördraget.

På de villkor som anges i anslutningsakten förbinder sig de nya medlemsstaterna att ansluta sig till de avtal eller konventioner som de nuvarande medlemsstaterna har ingått eller provisoriskt tillämpar tillsammans med gemenskapen samt att ansluta sig till de avtal som dessa stater har ingått och som har samband med sådana avtal eller konventioner.

Bilaterala avtal och den förenklade proceduren

De nya medlemsstaternas anslutning till vissa bilaterala avtal som räknas upp i artikel 6.2 andra stycket och artikel 6.6 anslutningsfördraget skall, utan att påverka kompetensfördelningen mellan gemenskapen och medlemsstaterna, godkännas genom att protokoll till sådana avtal eller konventioner ingås mellan rådet och den andra parten. Protokollet skall ingås på medlemsstaternas vägnar genom ett enhälligt rådsbeslut.

Att märka är att listan på avtal som rådet kan ingå på medlemsstaternas vägnar inte är uttömmande utan ”levande”. Detta framgår av artikel 6.6 första stycket som fastställer att den förenklade proceduren utöver de bilaterala avtal som nämns kan gälla också andra avtal som ingåtts av de nuvarande medlemsstaterna tillsammans med gemenskapen före anslutningen.

Syftet med den förenklade proceduren är att accelerera de nya medlemsstaternas anslutning till de bilaterala avtalen och därigenom underlätta handeln. Tidigare erfarenheter från den förra utvidgningen har visat att det fortfarande finns utestående avtal som nuvarande medlemsstater ännu ej tillträtt.

Övriga avtal och kvantitativa importrestriktioner

Genom anslutningen tillträder de nya medlemsstaterna Cotonou-avtalet som undertecknats av medlemmarna i gruppen av stater i Afrika, Västindien och Stillahavsområdet å ena sidan och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å andra sidan.

Vidare skall de ansluta sig till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) i enlighet med artikel 128 i detta avtal. Denna artikel fastslår att varje europeisk stat som blir medlem i gemenskapen måste ansluta sig till EES-avtalet.

De nya medlemsstaterna skall därutöver tillämpa bilaterala textilavtal och arrangemang som gemenskapen ingått med tredjeland. Kvantitativa importrestriktioner på textilier, kläder och stål som tillämpas av gemenskapen skall justeras och beakta de nya medlemsstaternas anslutning. Fiskeavtal som de nya medlemsstaterna ingått skall i princip skötas av gemenskapen från och med anslutningsdagen.

De nya medlemsstaterna skall även frånträda varje frihandelsavtal med tredjeland, inklusive det Centraleuropeiska frihandelsavtalet, från och med anslutningen. I den mån avtal mellan en eller flera nya medlemsstater å ena sidan och ett eller flera tredjeländer å andra sidan inte är förenliga med de skyldigheter som följer av anslutningsfördraget skall den eller de nya medlemsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att undanröja de oförenligheter som konstaterats. Om en ny medlemsstat har svårigheter med att anpassa ett avtal som ingåtts med ett eller flera tredjeländer före anslutningen skall den enligt villkoren i det avtalet frånträda det.

7.1 Fri rörlighet för varor

7.1.1 Bakgrund

Den fria rörligheten för varor utgör en av hörnstenarna i den inre marknaden. För att den fria rörligheten skall fungera krävs ett gemensamt regelverk som medför att varor m.m. kan utbytas över gränserna inom unionen. Lagstiftningen på detta område består i

hög grad av harmoniserad gemensam lagstiftning som tillkommit för att tillgodose legitima skyddsintressen, t.ex. människors liv och hälsa respektive miljön. Man talar här om det harmoniserade området. Den gemensamma lagstiftningen täcker vitt skilda områden. Det finns bestämmelser på livsmedelsområdet som syftar till att skydda konsumenternas hälsa samt underlätta handeln med livsmedel inom unionen. Det finns också bestämmelser om offentlig upphandling som syftar till att undanröja hinder för friheten att tillhandahålla tjänster och för den fria rörligheten av varor.

Det finns emellertid också sektorer där harmoniserad gemensam lagstiftning saknas, det s.k. icke-harmoniserade området. Inom detta område gäller principen om ömsesidigt erkännande. Ömsesidigt erkännande är en grundläggande princip som innebär att produkter som uppfyller kraven i en medlemsstat, vilka inte är identiska med kraven i mottagarlandet men som uppfyller en likvärdig skyddsnivå, skall få tillträde till marknaden i den andra medlemsstaten. Det finns dock ett antal specifika undantag från denna grundläggande princip som kommer till uttryck i artikel 30 EG. Det rör sig här om situationer där avsteg kan motiveras av hänsyn till exempelvis allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet.

Den harmoniserade produktlagstiftningen innehåller bl.a. regler om horisontella strukturer såsom procedurer för bedömning av överensstämmelse, standardisering och marknadskontroll, vilka är nödvändiga för tillämpningen av produktdirektiv utformade enligt den s.k. nya metoden. Den nya metoden innebär att direktiven uppställer de väsentliga säkerhetskrav som ställs på produkten. De tekniska kraven för produkten specificeras i harmoniserade standarder som utvecklas under direktiven av de europeiska standardiseringsorganen. En produkt som har tillverkats i enlighet med en sådan standard förutsätts uppfylla direktivets väsentliga säkerhetskrav. Dessa direktiv innehåller även regler om att produkter som uppfyller uppställda krav skall CE-märkas. Direktiven om fritidsbåtar, telecomutrustning och maskiner är exempel på direktiv enligt den nya metoden.

Äldre produktdirektiv, t.ex. avseende motorfordon och livsmedel, följer den s.k. gamla metoden. Direktiv enligt den gamla metoden uttrycker som regel krav på produkten i form av detaljerade tekniska specifikationer i stället för i generellt uttryckta väsentliga säkerhetskrav.

För att undvika att tekniska handelshinder uppstår på den inre marknaden skall medlemsstaterna anmäla nationella tekniska regler avseende varor respektive informationssamhällets tjänster till kommissionen för en remissomgång bland medlemsstaterna. Proceduren följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Enligt proceduren kan införandet av nya regler uppskjutas bl.a. om kommissionen eller en medlemsstat anser att regelförslaget är handelshindrande.

7.1.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för övergångslösningar på vissa områden vilka beskrivs nedan.

Läkemedel

För att få läkemedel (humanläkemedel eller veterinärmedicinska läkemedel) godkända för försäljning och få tillgång till den gemensamma marknaden kan en sökande i dag välja mellan två godkännandeprocedurer. Enligt den ena proceduren görs en ansökan om marknadsföringstillstånd till den europeiska läkemedelsmyndigheten EMEA. Den andra godkännandeproceduren är den ömsesidiga proceduren. Denna bygger på principen att medlemsstaterna erkänner varandras nationella godkännanden vilka skall kunna åberopas när sökanden ansöker om godkännande i en annan medlemsstat. Den sistnämnda proceduren regleras i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av

gemenskapsregler för humanläkemedel och Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/82/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för veterinärmedicinska läkemedel.

Såvitt gäller den ömsesidiga proceduren har Cypern, Litauen, Malta, Polen och Slovenien beviljats övergångsperioder i fråga om förnyelse av godkännanden för försäljning av läkemedel enligt reglerna i ovan nämnda direktiv. Dessa övergångsarrangemang gäller för Litauen t.o.m. den 1 januari 2007 och för Polen t.o.m. den 31 december 2008 i fråga om både humanläkemedel och veterinärmedicinska läkemedel samt, i fråga om enbart humanläkemedel, för Cypern t.o.m. den 31 december 2005, Malta t.o.m. den 31 december 2006 och Slovenien t.o.m. den 31 december 2007.

Övergångsperioderna innebär att den nationella lagstiftningen successivt ersätts med EG:s regelverk. Principen om ömsesidigt erkännande skall inte gälla för produkterna så länge de nationella reglerna gäller. Listor på de läkemedel som berörs har fogats till anslutningsfördraget.

Medicintekniska produkter

Inom det medicintekniska området finns tre direktiv, rådets direktiv 90/385/EEG av den 20 juni 1990 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om aktiva medicintekniska produkter för implantation, rådets direktiv 93/42/EEG av den 14 juni 1993 om medicintekniska produkter, och Europaparlamentets och rådets direktiv 98/79/EG av den 27 oktober 1998 om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik.

Vad gäller samtliga direktiv om medicintekniska produkter har Polen beviljats en övergångsperiod avseende de intyg som skall utfärdas som grund för den fria rörligheten.

Övergångsbestämmelserna innebär att intyg utfärdade enligt nationell lagstiftning skall fortsätta att gälla till dess att de löper ut och senast t.o.m. den 31 december 2005. Medlemsländerna har inte skyldighet att godkänna sådana intyg och de får också

förhindra att polska medicintekniska produkter placeras på deras marknader, så länge produkterna inte är i överensstämmelse med direktiven.

Dioxin i fisk

Kommissionens förordning (EG) nr 466/2001 av den 8 mars 2001 om fastställande av högsta tillåtna halt för vissa främmande ämnen i livsmedel innehåller gränsvärden för vissa främmande ämnen i livsmedel, bl.a. för dioxin. Genom en ändringsförordning till denna förordning har Sverige och Finland beviljats ett undantag som innebär att fisk från Östersjöområdet som överskrider gränsvärdet för dioxin får säljas på de nationella marknaderna till och med utgången av år 2006. EU har beslutat att ge kommissionen möjlighet att bevilja Estland motsvarande undantag.

7.1.3 Konsekvenser för Sverige

Utvidgningen av unionen med ytterligare tio länder innebär en väsentlig utökning av den inre marknaden. Varor skall därmed, som huvudregel, kunna cirkulera fritt över gränserna inom hela den utvidgade marknaden. Utvidgningen kommer dock att ställa höga krav på både nuvarande och blivande medlemsländer och myndigheterna i dessa länder för att den fria rörligheten av varor skall fungera. Inom den utvidgade unionen kommer att krävas utvecklade mekanismer för att säkerställa att företag kan köpa och sälja produkter över gränserna utan att mötas av orätmätiga hinder.

Övergångsbestämmelserna innebär att EG:s regelverk kommer att införas successivt till som längst utgången av år 2008, då hela regelverket skall gälla i respektive land. I dessa avseenden försenas sålunda den inre marknaden. Samtidigt säkerställer övergångsbestämmelserna att Sverige och andra medlemsländer inte måste acceptera produkter som inte är förenliga med EG-reglerna på sina marknader.

7.2 Fri rörlighet för personer

Inledning

Den fria rörligheten för personer är en av unionens fyra grundläggande friheter. Kapitlet kan delas in i fyra olika områden; fri rörlighet för arbetstagare, ömsesidigt erkännande av kvalifikationer, medborgerliga rättigheter samt samordning av sociala trygghetssystem. Det finns många kopplingar såväl mellan dessa fyra områden som mellan kapitlet i dess helhet och de kapitel som behandlar den fria rörligheten för varor, kapital och tjänster samt de kapitel som rör socialpolitik och sysselsättning respektive rättsliga och inrikes frågor.

7.2.1 Fri rörlighet för arbetstagare

Bakgrund

Inom ramen för regelverket om fri rörlighet för personer utgör reglerna om fri rörlighet för arbetstagare ett nyckelområde. De grundläggande bestämmelserna på detta område, som innebär att en unionsmedborgare skall kunna ta arbete i en medlemsstat och behandlas på lika villkor som medlemsstatens egna medborgare, finns i artiklarna 39-41 EG. Dessutom finns en rätt för personer att flytta till en annan medlemsstat för att etablera sig som företagare (artikel 43 EG) eller för att tillhandahålla tjänster (artikel 49 EG). Härutöver finns en omfattande sekundärrättslig reglering, bl.a. rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen och rådets direktiv 68/360/EEG av den 15 oktober 1968 om avskaffande av restriktioner för rörlighet och bosättning inom gemenskapen för medlemsstaternas arbetstagare och deras familjer.

Reglerna innebär i korthet att en EU-medborgare har samma rätt att söka arbete, ta anställning, driva rörelse och göra praktik i en annan medlemsstat som landets egna medborgare. Syftet är att öppna den europeiska arbetsmarknaden för alla arbetstagare inom

den Europeiska unionen och därigenom bidra till det övergripande målet om fred och välbefinnande samt att komplettera utvecklingen av den inre marknaden för varor, tjänster och kapital. Rätten till tillträde till andra medlemsstaters nationella arbetsmarknader innebär också rätt till social, ekonomisk och kulturell integration i värdlandet för de migrerande arbetstagarna och deras familjer. Rätten till fri rörlighet för arbetstagare kompletteras och stöds av regelverket om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

Den fria rörligheten för arbetstagare har varit ett känsligt område i förhandlingarna. Det gäller såväl i det första förhandlingsskedet, när nuvarande medlemsstater skulle enas om en gemensam position visavi kandidatländerna, som i det följande skedet då EU förhandlade med kandidatländerna. Sverige drev under det första förhandlingsskedet ståndpunkten att den fria rörligheten för personer borde gälla från anslutningsdagen.

Statsministern deklarerade också under förhandlingarna att Sverige hade för avsikt att redan under inledningsperioden efter anslutningen ge arbetstagare från de blivande medlemsländerna möjlighet att på samma villkor som arbetstagare från nuvarande medlemsländer söka arbete i Sverige. Samtidigt underströks dock att lämpliga åtgärder måste kunna vidtas om allvarliga störningar, mot förmodan, uppstår på den svenska arbetsmarknaden.

Andra medlemsstater hävdade under förhandlingarna bestämt behovet av övergångsarrangemang. Osäkerhet om konsekvenserna av en eventuellt omfattande migration bedömdes bl.a. kunna riskera medborgarnas stöd för utvidgningen som sådan.

Övergångsbestämmelser

Slutresultatet av förhandlingarna blev att kandidatländerna accepterade att tillämpa regelverket från anslutningsdagen med beaktande av följande övergångsbestämmelser.

Begränsning av tillträdet

Huvudprincipen när det gäller de nuvarande medlemsländernas möjlighet att begränsa tillträdet är följande. I förhållande till arbetstagare från Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern har de nuvarande medlemsstaterna t.o.m. den 30 april 2011 möjlighet att begränsa tillträdet till sin arbetsmarknad genom att tillämpa nationell lagstiftning och bilaterala avtal i stället för EG:s regelverk om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Österrike och Tyskland får även rätt att i viss utsträckning begränsa den fria rörligheten för tjänster. Det rör sig här om en möjlighet att införa restriktioner gällande vissa känsliga servicesektorer, huvudsakligen bygg- och städsektorerna.

De två första åren efter anslutningen skall de nuvarande medlemsstaternas nationella lagstiftning gälla i stället för EG:s regelverk om arbetskraftens fria rörlighet. Senast den 30 april 2006 skall medlemsstaterna anmäla till kommissionen om de avser att fortsätta att tillämpa nationella undantagsbestämmelser i förhållande till arbetstagare från nya medlemsstater eller inte. Anmälan behöver inte motiveras. Om en anmälan uteblir innebär det att medlemsstaten framöver skall tillämpa EG:s regelverk i förhållande till samtliga EU-medborgare.

En medlemsstat som tillämpat nationella undantagsbestämmelser t.o.m. den 30 april 2009 får fortsätta att göra det fram t.o.m. den 30 april 2011, om staten har eller förutser allvarliga störningar på sin arbetsmarknad. Den stat som vill behålla nationella undantagsregler måste anmäla det till kommissionen senast den 30 april 2009 och skall i anmälan redogöra för skälen för detta. Görs ingen anmälan inom fristen innebär det att EG:s regelverk gäller.

När övergångsperioden är slut, dvs. den 30 april 2011, får det inte förekomma några nationella bestämmelser som inskränker den fria rörligheten för arbetstagare från nya medlemsländer i förhållande till EG:s regelverk.

Under övergångsperioden kan de medlemsstater som väljer att tillämpa EG:s regelverk om arbetskraftens fria rörlighet i förhållande till medborgare från nya medlemsstater använda sig av en skyddsklausul. Klausulen får åberopas om staten har eller förutser störningar på landets arbetsmarknad som innebär ett allvarligt hot mot levnadsstandarden eller sysselsättningsnivån i en viss region eller visst yrke. Under övergångsperioden har de nya medlemsstaterna rätt att tillämpa undantagsbestämmelser av motsvarande slag gentemot en medlemsstat som tillämpar sådana gentemot dem. I förhållande till varandra har de nya medlemsstaterna rätt att använda sig av denna skyddsklausul.

Övrigt

Beträffande Malta och Cypern har EU inte begärt några övergångsarrangemang i fråga om den fria rörligheten för arbetstagare. Malta har emellertid i förhandlingarna, mot bakgrund av landets storlek, begärt och fått igenom en skyddsklausul som under en sjuårsperiod efter anslutningen gör det möjligt att sätta tillämpningen av delar av EG:s regelverk på området ur spel.

Konsekvenser för Sverige

Som framgått ger de framförhandlade övergångsarrangemangen stor frihet åt de enskilda medlemsstaterna att bestämma om EG:s regelverk om den fria arbetskraftens rörlighet skall gälla under en övergångsperiod.

I februari 2001 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att bl.a. utreda eventuella konsekvenser för den svenska arbetsmarknaden av EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet. Utredaren lämnade i januari i år sitt betänkande, EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116), till regeringen.

Utredaren delar regeringens uppfattning att den svenska arbetsmarknaden inte kommer att drabbas av några störningar av att fri rörlighet för kandidatländernas medborgare genomförs. Utredaren pekar emellertid samtidigt på andra negativa effekter som kan uppstå och föreslår, för att hantera dessa, vissa initiala

avvikelser från EG:s regelverk om den fria rörligheten för personer. Betänkandet remissbehandlas under våren 2003. Regeringen kommer därefter att ta ställning till de bedömningar och förslag som utredaren har presenterat.

7.2.2 Ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer

Bakgrund

Ett villkor för att fri rörlighet för personer skall omfatta även yrken som i det mottagande landet är reglerade är att medlemsländerna erkänner varandras yrkeskvalifikationer, som i regel definieras som krav på särskilda examens- eller kompetensbevis. Med stöd av artiklarna 47 och 52 EG har rådet antagit ett stort antal direktiv som syftar till ömsesidigt erkännande av sådana examens- och kompetensbevis.

Direktiven utgörs av dels vissa sektorsdirektiv som omfattar vissa yrken, dels två mer generella direktiv som omfattar alla övriga yrken (rådets direktiv 89/48/EEG av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier och rådets direktiv 92/51/EEG av den 18 juni 1992 om en andra generell ordning för erkännande av behörighetsgivande högre utbildning, en ordning som kompletterar den som föreskrivs i direktiv 89/48/EEG).

Sektorsdirektiven innebär att medlemsländerna har harmoniserat sin lagstiftning på respektive yrkesområde samt antagit gemensamma regler för utbildningarnas omfattning och, i några fall, för deras närmare uppläggning. Dessa direktiv omfattar följande yrkesgrupper: läkare, tandläkare, sjuksköterskor i allmän hälso- och sjukvård, farmaceuter (apotekare), barnmorskor, veterinärer och arkitekter. För läkare finns förutom regler för samordningen av grundutbildningen också gemensamma regler för allmänpraktiserande läkare samt för vissa specialister.

Syftet med de generella direktiven (89/48/EEG och 92/51/EEG) är att möjliggöra för en medborgare i en medlemsstat

att utöva ett i en annan medlemsstat reglerat yrke. Detta skall enligt direktiven medges under förutsättning att personen i fråga har rätt att utöva samma eller motsvarande yrke i sitt hemland.

Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat gällande regelverk på området och har antagit nya lagar som antingen redan trätt i kraft eller träder i kraft vid anslutningen. Samtliga kandidatländer har också varit tvungna att anpassa de utbildningar som omfattas av sektorsdirektiven. Samtliga nya utbildningar har ännu inte kommit i gång och därmed dröjer det flera år innan personer med de nya utbildningarna, som helt uppfyller direktivens krav, kommer ut på arbetsmarknaden. Följande övergångslösningar har träffats med kandidatländerna.

I sektorsdirektiven, som innefattar harmonisering av utbildningarnas innehåll och längd, anges för varje medlemsland namnet på de examens- eller behörighetsbevis som uppfyller kraven och som ger automatiskt erkännande i övriga medlemsländer. I en bilaga till anslutningsfördraget anges namnet på de examensbevis från de nya medlemsstaterna som på motsvarande sätt uppfyller kraven i dessa direktiv.

Vissa särskilda regler gäller i dag för examensbevis som utfärdats före ett sektorsdirektivs genomförande i medlemsstaten och som inte uppfyller detta direktivs minimikrav för utbildningen. Sådana examensbevis skall ändå godtas som tillräckligt bevis i en medlemsstat om examensbeviset åtföljs av ett intyg som visar att innehavaren varit verksam i yrket i minst tre år i följd under en femårsperiod före dagen för utfärdandet av intyget. För vissa utbildningar i kandidatländerna kommer emellertid, med avvikelse från denna och liknande regler, vissa särskilda förutsättningar att gälla enligt följande.

Sjuksköterskor och barnmorskor från Polen med en utbildning på eftergymnasial nivå blir erkända under förutsättning att de har yrkesarbetat minst fem år den senaste sjuårsperioden. Motsvarande regler gäller för veterinärer från Estland.

Särskilda regler införs också för tandläkare från Tjeckien och Slovakien eftersom tandläkarutbildningen före anslutningen anordnades som en specialitet för läkare. De medborgare, som har ett examensbevis som läkare från Tjeckien, Slovakien eller f.d. Tjeckoslovakien och som har påbörjat denna utbildning före anslutningen, skall erkännas av övriga medlemsstater om de har ett intyg, utfärdat av en behörig myndighet, om att de har utövat verksamhet som tandläkare under minst tre år under den senaste femårsperioden. Kravet på yrkesarbete kan inte ställas om personerna i fråga har genomgått en treårig kompletterande utbildning.

En viktig fråga i förhandlingarna har varit hur man skall betrakta de utbildnings-, examens- och behörighetsbevis som medborgare i Tjeckien och Slovakien innehar och som utfärdades före år 1993 i f.d. Tjeckoslovakien. Motsvarande problem gäller för medborgare i Estland, Lettland och Litauen, som före den 20 augusti 1991 tillhörde f.d. Sovjetunionen samt för medborgare i Slovenien, som före den 25 juni 1991 tillhörde Jugoslavien. De bestämmelser som antagits innebär i huvudsak att varje medlemsstat skall erkänna dessa utbildnings-, examens- och andra behörighetsbevis såsom bevis nog.

Konsekvenser för Sverige

Genom att ytterligare tio länder ansluts till Europeiska gemenskapen tillförsäkras dessa medborgare rätten att få sina yrkeskvalifikationer erkända i Sverige på samma villkor som övriga EU-medborgare, liksom svenska medborgare ges motsvarande rättigheter i de nya medlemsstaterna. Flera medlemsländer har genomfört radikala förändringar av vissa utbildningar, som omfattas av de särskilda sektorsdirektiven, eftersom de inte uppfyllt de minimikrav som uppställts i direktiven. Sverige godkänner för närvarande inte många av de äldre yrkeskvalifikationerna utan kräver vissa kompletteringsutbildningar. Genom utvidgningen kan Sverige komma att behöva godkänna

personer med äldre utbildningar, främst inom hälso- och sjukvårdssektorn, som har viss angiven yrkeserfarenhet.

7.2.3 Medborgerliga rättigheter

De medborgerliga rättigheterna rör rätten att rösta och rätten att ställa upp i val samt en rätt till bosättning.

Rådet antog den 19 december 1994 ett direktiv om rösträtt och valbarhet vid kommunala val. Bestämmelser om val och kandidatur till Europaparlamentet finns i ett direktiv från år 1993. Direktivet reglerar rösträtten och valbarheten. Däremot syftar det inte till att harmonisera medlemsstaternas valsystem. Det väsentliga för gemenskapen har varit att tillförsäkra alla unionsmedborgare, som är bosatta i ett av medlemsländerna, rätten att rösta och att ställa upp som kandidat på samma villkor som medborgare i det EU-land där de har sin hemvist.

Artikel 14 EG föreskriver att den inre marknaden skall upprättas stegvis i enlighet med en rad uppräknade artiklar och utan att inverka på övriga bestämmelser i fördraget. I tre olika direktiv har rådet infört regler avseende rätt till bosättning (generellt), rätt till bosättning för anställda och egna företagare som inte längre är yrkesverksamma (dvs. pensionärer) och rätt till bosättning för studerande.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket från anslutningsdagen. Några särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.2.4 Samordning av sociala trygghetssystem

Bakgrund

Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen innehåller regler som samordnar medlemsstaternas sociala

trygghetssystem. Reglerna gäller för personer som omfattas eller har omfattats av en eller flera medlemsstaters sociala trygghetssystem. Reglerna innebär bl.a. att man inte skall gå miste om förmåner eller rättigheter som tidigare har tjänats in i ett annat medlemsland. Förordningen ger också dessa personer rätt till likabehandling med landets egna medborgare i fråga om social trygghet. Förordningen syftar inte till att harmonisera medlemsstaternas system för social trygghet.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket från anslutningen. Stora krav har därmed ställts på kandidatländerna att stärka de administrativa förutsättningarna för samordning i enlighet med förordningen.

Konsekvenser för Sverige

Sverige har bilaterala överenskommelser om sjukvårdsförmåner med Polen, Ungern, Estland, Lettland och Litauen. Några konventioner om social trygghet har inte undertecknats mellan Sverige och kandidatländerna. När förordning (EEG) nr 1408/71 blir tillämplig även i kandidatländerna sätts de bilaterala överenskommelserna ur spel. Förordningen kommer att få stor betydelse för de personer som arbetar i dessa länder och övriga EU-medlemsstater eftersom deras sociala rättigheter då kommer att omfattas av samordningsregler.

7.3 Etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster

7.3.1 Bakgrund

Etableringsfriheten baseras på artikel 43 EG och den fria rörligheten för tjänster på artikel 49 EG. Det finns inom detta område direktiv som rör skydd för personuppgifter och fri rörlighet för sådana uppgifter, direktiv som rör etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster inom hantverk m.m. samt direktiv inom ramen för informationshällets tjänster. En viktig del av

detta kapitel utgörs av det gemensamma regelverket om finansiella tjänster.

Fri rörlighet för tjänster har beröring med framför allt kapitlen fri rörlighet för kapital och fri rörlighet för personer. Övergångsregler rörande dessa kapitel kan ha en direkt inverkan på den fördragsbaserade rättigheten om etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster. Inom kapitlet den fria rörligheten för personer har exempelvis Tyskland och Österrike, såsom nämnts i avsnitt 7.2.1, möjlighet att införa restriktioner som i viss utsträckning begränsar även den fria rörligheten för tjänster.

Eftersom de överenskommelser om övergångslösningar som träffats med kandidatländerna gäller regelverket inom området finansiella tjänster, nämligen frihet att tillhandahålla bank-, försäkrings- och värdepapperstjänster, kommer den fortsatta generella beskrivningen att koncentreras till detta område.

Bankområdet

På bankområdet har sedan 1970-talet en rad direktiv antagits för att genomföra den inre marknaden för banktjänster. Direktiven upptar gemensamma bestämmelser om etablering av verksamhet och drivande av gränsöverskridande verksamhet inom EU samt vissa grundläggande regler om tillsynen av kreditinstitut. Det finns även gemensamma regler om startkapital för att driva denna typ av verksamhet. På EU-nivå har även antagits gemensamma regler om kapitaltäckning för såväl kreditrisker som marknadsrisker. Vidare finns här regler för att förhindra att ett kreditinstitut tar på sig alltför stora engagemang mot en kund. Med undantag för de ovan nämnda gemensamma reglerna om kapitaltäckning för marknadsrisker har hela regelsystemet sammanförts i ett enda direktiv, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG av den 20 mars 2000 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut (kreditinstitutsdirektivet).

När det gäller redovisning finns särskilda redovisningsregler för kreditinstitut i rådets direktiv 86/635/EEG av den 8 december 1986 om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och

andra finansiella institut. Det finns även ett direktiv som rör garanti av insättningar, nämligen Europaparlamentets och rådets direktiv 94/19/EG av den 30 maj 1994 om system för garanti av insättningar (insättningsgarantidirektivet). Enligt detta direktiv skall det finnas insättarskydd upp till en viss miniminivå (20 000 euro) i alla medlemsstater.

Försäkringsområdet

Under 1970-talet antogs inom liv- och skadeförsäkringsområdet direktiv som innebar en minimiharmonisering av reglerna för auktorisation och övriga krav som skall gälla för etablering i medlemsstaterna. Dessa direktiv följdes under slutet av åttiotalet och början av nittiotalet av direktiv som innehöll regler om möjligheten att sälja försäkringar över nationsgränserna utan etablering i mottagarlandet (gränsöverskridande verksamhet). Slutligen antogs under nittiotalet direktiv vars målsättning var att genomföra en inre marknad på försäkringsområdet. Direktiven syftade till att genomföra principerna om en enda auktorisation och om hemlandtillsyn. Dessa direktiv har kompletterats och ändrats flera gånger. De direktiv som avser livförsäkring har nyligen sammanförts till ett enda direktiv. Det finns också regler om redovisning i försäkringsföretag och om tillsyn av försäkringsgrupper.

När det gäller försäkringsförmedlare finns gemensamma regler som innebär att en försäkringsförmedlare som är registrerad i ett EU-land får etablera sig och driva gränsöverskridande verksamhet i andra EU-länder.

På trafikförsäkringsområdet finns för närvarande fyra direktiv (i direktiven används benämningen motorfordonsförsäkring). Ytterligare ett är föremål för förhandlingar i en arbetsgrupp under rådet. I de tre första direktiven regleras skyldigheten att ha försäkring för motordrivna fordon samt ges närmare bestämmelser om försäkringens omfattning. I det fjärde direktivet, som nyligen har genomförts i svensk rätt, finns särskilda bestämmelser som syftar till att göra det enklare att få

ersättning från en trafikförsäkring för en skada som har inträffat i ett annat land än det där den skadelidande är bosatt.

Värdepappersområdet

För att förverkliga den inre marknaden på värdepappersområdet har ett direktiv om investeringstjänster inom värdepappersområdet antagits. Direktivet omfattar värdepappersföretag och är utformat efter mönster av motsvarande direktiv på bankområdet. För värdepappersföretagen gäller även de under rubriken bankområdet nämnda gemenskapsreglerna om kapitaltäckning för marknadsrisker.

På börsområdet finns bl.a. gemensamma regler om samordning av villkoren för upptagande av värdepapper till officiell notering vid fondbörs och om samordning av kraven på upprättande, granskning och spridning av prospekt som skall offentliggöras vid upptagande av värdepapper till officiell notering vid fondbörs eller när överlåtbara värdepapper erbjuds allmänheten.

Fondverksamhet regleras i ett direktiv om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag).

När det gäller skyddet för en investerares tillgångar i investeringsverksamhet finns ett särskilt direktiv, nämligen Europaparlamentets och rådets direktiv 97/9/EG av den 3 mars 1997 om system för ersättning till investerare (investerarskyddsdirektivet). Direktivet syftar till att skapa ett skydd för investerares tillgångar i investeringsverksamhet om ett kreditinstitut eller värdepappersföretag går i konkurs eller på annat liknande sätt sätts ur stånd att fullgöra sina ekonomiska åtaganden. Investerarskyddet skall uppgå till minst 20 000 euro.

Slutligen finns också gemensamma regler på EU-nivå som syftar till att förhindra otillåten insiderhandel och otillbörlig marknadspåverkan (marknadsmissbruk).

7.3.2 Övergångsbestämmelser

Vissa kandidatländer har redan börjat ändra och införa rättsakterna i detta kapitel inom ramen för EU-överenskommelsen. Det återstår dock ett avsevärt arbete, både när det gäller det komplexa området finansiella tjänster och primärfördragsrätten om etablering och fri rörlighet för tjänster. Framstegen varierar mellan kandidatländerna. De länder som tidigt satte i gång ekonomiska och finansiella reformer och anpassade sitt nationella regelsystem har naturligtvis ett försteg. Samtliga kandidatländer har dock accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för övergångslösningar på de områden som beskrivs nedan.

Kreditinstitutsdirektivet

När det gäller kreditinstitutsdirektivet har några länder fått vissa typer av inhemska kreditinstitut undantagna från direktivets tillämpningsområde. Lettland och Litauen har fått undantag för kreditföreningar, Polen för kooperativa spar- och kreditföreningar samt en specialbank och Ungern för två specialbanker. För andra länder gäller övergångsperioder.

Cypern har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2007 för kooperativa kredit- och sparföreningar när det gäller kravet att uppfylla direktivet. Slovenien har fått en motsvarande övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2004 för spar- och låneinstitut som etablerats före den 20 februari 1999.

Polen och Ungern har fått övergångsperioder t.o.m. den 31 december 2007 för kooperativa kreditinstitut, som redan är etablerade i respektive land vid anslutningen, när det gäller kravet på startkapital i direktivet.

Redovisning

Slovenien har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2004 för spar- och låneinstitut som etablerats före den 20 februari 1999 när det gäller att uppfylla direktiv 86/635/EEG om

årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut.

Insättningsgarantin

Slovenien har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2004 för spar- och låneinstitut som etablerats före den 20 februari 1999 när det gäller att uppfylla insättningsgarantidirektivet. Slovenien har också fått behålla det s.k. exportförbudet i insättningsgarantidirektivet t.o.m. den 31 december 2005. Detta innebär att aktörer från Sverige och andra länder inom EU under övergångsperioden inte får erbjuda en högre garanti än slovenska aktörer.

Estland, Lettland och Litauen har fått övergångsperioder t.o.m. den 31 december 2007 när det gäller att uppfylla miniminivån på 20 000 euro för insättningsgarantin.

Investeringskydd

Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien och Ungern har fått övergångsperioder när det gäller att uppfylla miniminivån på 20 000 euro i investerarskyddsdirektivet. Slovakien har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2006 medan Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ungern har fått övergångsperioder t.o.m. utgången av år 2007. Vidare har Slovenien och Ungern fått behålla det s.k. exportförbudet i investerarskyddsdirektivet t.o.m. den 31 december 2005 respektive den 31 december 2007. Detta innebär, i likhet med vad som ovan nämnts om exportförbudet i insättningsgarantidirektivet, att aktörer från Sverige och andra länder inom EU under de aktuella övergångsperioderna inte får erbjuda ett högre skydd än inhemska aktörer.

7.3.3 Konsekvenser för Sverige

När det gäller de undantag som vissa länder fått från kreditinstitutsdirektivets tillämpningsområde när det gäller vissa

inhemska kreditinstitut står det klart att dessa institut har ett bestämt och begränsat verksamhetsområde. Den omständigheten att de har undantagits från kreditinstitutsdirektivet antas därför inte leda till någon snedvridning av konkurrensen i förhållande till aktörer från Sverige och andra länder.

När det gäller övergångsarrangemangen är dessa begränsade i tid och omfattning samt åtföljda av en plan som visar hur det aktuella direktivet skall uppfyllas. De innebär inte någon förändring av EU:s regler eller riktlinjer. Inte heller innebär de något förändrat funktionssätt för dessa. Övergångslösningarna antas därför inte leda till någon markant snedvridning av konkurrensen i förhållande till aktörer från Sverige eller andra länder inom EU.

7.4 Fri rörlighet för kapital

7.4.1 Bakgrund

Fri rörlighet för kapital utgör en av de s.k. fyra friheterna. Fria kapitalrörelser är ett grundläggande element i den inre marknaden.

Enligt artikel 56 EG skall alla restriktioner för kapitalrörelser mellan medlemsstaterna samt mellan medlemsstaterna och tredjeland vara förbjudna. Samma förbud gäller för betalningar. Medlemsländerna kan dock behålla vissa restriktioner i förhållande till tredjeländer. Det skall i så fall röra sig om skyddsåtgärder vid exceptionella förhållanden eller om restriktioner inom ramen för internationella sanktioner.

Definitionen av kapitalrörelser och betalningar omfattar också transaktioner avseende tillgångar såsom fastigheter, företag och portföljinvesteringar. Dessutom ingår bestämmelser rörande betalningssystem och penningväxt i detta kapitel.

7.4.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för vissa övergångslösningar som rör utlänningars rätt att förvärva fastigheter.

Grundläggande övergångsprinciper

En grundläggande princip vid förhandlingarna med kandidatländerna har varit att dessa skall kunna ges en möjlighet att under en övergångstid behålla sina nationella regler för fastighetsförvärv. Vid förhandlingarna har det i stort sett rått enighet bland medlemsländerna och kommissionen om att inriktningen bör vara en övergångstid på fem år när det gäller förvärv av fritidsfastigheter och sju år när det gäller förvärv av skogs- och jordbruksfastigheter.

Principerna rörande fritidsfastigheter sammanfaller med dem som tillämpades vid förhandlingarna om medlemskap för Sverige, Finland och Österrike under första hälften av 1990-talet. Resultatet för Sveriges del innebar en femårig övergångsperiod avseende utlänningars rätt att förvärva fritidsfastigheter i de mest attraktiva områdena i Sverige. Övergångsbestämmelserna för kandidatländerna ser sammanfattningsvis ut på följande sätt.

Fastigheter (generellt)

När det gäller fastighetsmarknaden generellt, dvs. alla typer av fastigheter, har Slovenien medgivits en möjlighet att under sju år åberopa den allmänna skyddsklausulen, dvs. om landet i annat fall skulle drabbas av svåra störningar får landet behålla sina egna regler på detta område under denna period (se avsnitt 7.31.1).

Fritidsfastigheter

Tjeckien, Ungern, Polen och Cypern har medgivits en femårig övergångsperiod under vilken de kan behålla sina nationella regler för köp av fritidsfastigheter. Malta har medgivits rätt att

permanent behålla sina nationella regler om förvärv av fritidsfastigheter.

Jordbruks- och skogsbruksfastigheter

Tjeckien, Slovakien, Ungern, Litauen, Lettland och Estland har medgivits en sjuårig övergångsperiod under vilken de kan behålla sina nationella regler för köp av jordbruks- och skogsbruksfastigheter. Kommissionen kan förlänga denna period ytterligare tre år för något av dessa länder om det skulle uppstå allvarliga störningar av fastighetsmarknaden i detta land. Polen har, på motsvarande sätt, beviljats en tolvårig övergångsperiod.

En allmän översyn av dessa övergångsbestämmelser kommer att göras före utgången av det tredje år som följer efter anslutningsdagen.

7.4.3 Konsekvenser för Sverige

För Sveriges vidkommande är bedömningen att de överenskomna övergångslösningarna i huvudsak berör privatpersoner och i mindre utsträckning idkare av jord- och skogsbruk som önskar förvärva fastigheter och mark i de nu aktuella kandidatländerna under de närmaste åren. Några negativa konsekvenser för svensk del av de överenskomna undantagen från EG:s regelverk på detta område är inte att vänta.

7.5 Bolagsrätt

7.5.1 Bakgrund

Det gemensamma regelverket under detta kapitel omfattar associationsrätt, redovisningsrätt och revision samt immaterialrätt. Hit hör även frågor om tillämplig lag för avtalsförpliktelser samt frågor om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. De två

sistnämnda frågorna har tidigare reglerats av två konventioner, nämligen Romkonventionen om domstols behörighet och Brysselkonventionen om avtalsförpliktelser. Numera har bestämmelserna i dessa konventioner inkorporerats i gemenskapsrätten. Regelverket består i sin helhet av ett stort antal direktiv och ett flertal förordningar.

7.5.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med beaktande av vissa övergångslösningar vilka beskrivs nedan.

Allmänt

I förhandlingarna med kandidatländerna har framför allt skyddet för immateriella rättigheter i den utvidgade unionen diskuterats. Diskussionerna har resulterat i en särskild bestämmelse om parallellimport av läkemedel samt vissa tekniska anpassningar i fyra förordningar (rådets förordning (EG) nr 40/94 av den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken, rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning, rådets förordning (EEG) nr 1768/92 av den 18 juni 1992 om tillägsskydd för läkemedel samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1610/96 av den 23 juli 1996 om tillägsskydd för växtskyddsmedel).

Parallellimport av läkemedel

Bakgrunden till den särskilda bestämmelsen om parallellimport av läkemedel är att ett flertal kandidatländer först relativt sent införde nationella bestämmelser som gör det möjligt att få patentskydd för läkemedel. Följden av detta är att flera läkemedel som i dag har patentskydd i någon nuvarande medlemsstat inte har och inte heller kan få ett motsvarande skydd i de nya medlemsstaterna. Det har varit en viktig utgångspunkt i

förhandlingarna att patentinnehavare inte skall behöva lida förluster i den utvidgade unionen som en konsekvens av detta förhållande. Det finns därför en regel i anslutningsfördraget som säger att den som fick patentskydd för ett läkemedel vid en tidpunkt då det inte var möjligt att få motsvarande skydd i ett kandidatland skall ha rätt att motsätta sig parallellimport från detta land. Detta innebär en rätt att motsätta sig att ett läkemedel, som förts ut på marknaden i en sådan stat av patentinnehavaren (eller med dennes samtycke), importeras till och marknadsförs i en medlemsstat där patentskyddet gäller. Regeln har kommit att kallas ”den speciella mekanismen”.

Tilläggskydd för läkemedelspatent

Genom rådets förordning (EEG) nr 1768/92 om tilläggskydd för läkemedel infördes ett särskilt tilläggskydd för patent på läkemedel. Detta tilläggskydd är av stor betydelse för läkemedelsindustrin. Tilläggskyddet innebär i princip att den som har ett läkemedelspatent kan få fem års extra skyddstid för produkten sedan patenttiden har löpt ut. En ansökan om tilläggskydd måste som regel göras inom sex månader från den dag då produkten fick sitt marknadsgodkännande.

Då rådets förordning (EEG) nr 1768/92 börjar gälla i de nya medlemsstaterna kommer det att finnas flera läkemedel på marknaden vars ansökningstid för tilläggskydd har löpt ut. EU har därför under förhandlingarna haft som mål att det under en övergångsperiod skall vara möjligt att ansöka om tilläggskydd i de nya medlemsstaterna trots att den ordinarie ansökningstiden (sex månader efter marknadsgodkännandet) redan löpt ut. Målet har uppnåtts, dock med lite varierande resultat för olika kandidatländer. Motsvarande gäller tilläggskydd för patent på växtskyddsmedel.

Förhållandet mellan gemenskapsvarumärken och nationella varumärken m.m.

Problemen på varumärkesområdet har rört frågan om hur eventuella konflikter mellan gemenskapsvarumärken och nationella varumärken skall hanteras. Den lösning som uppnåtts innebär att skyddet för gemenskapsvarumärken utsträcks till alla nya medlemsstater vid anslutningen, att innehavaren av ett nationellt varumärke i en ny medlemsstat inte kan få ett gemenskapsvarumärke ogiltigförklarat på grund av förväxlingsrisk men att innehavaren under sådant förhållande har möjlighet att utverka ett förbud mot användning av gemenskapsvarumärket i den nya medlemsstaten. Problemet med eventuella konflikter mellan gemenskapsformgivning och nationella formgivning har lösts på motsvarande sätt.

7.5.3 Konsekvenser för Sverige

För Sveriges vidkommande är bedömningen att de överenskomna övergångslösningarna främst berör läkemedelsindustrin. Möjligheten att i vissa fall hindra parallellimport av läkemedel från en ny medlemsstat och de utökade möjligheterna att få tilläggskydd för läkemedelspatent är fördelaktiga för svenska läkemedelsföretag.

Några negativa konsekvenser för svensk del av övergångslösningarna på varumärkes- och formgivningsområdet är inte att vänta.

7.6 Konkurrenspolitik

7.6.1 Bakgrund

Gemenskapsbestämmelserna om konkurrens rör frågor om konkurrensbegränsande avtal mellan företag och missbruk av dominerande ställning (artiklarna 81 och 82 EG), statligt stöd till

näringslivet (artiklarna 87 och 88 EG), offentliga företag och företag med särskilda rättigheter (artikel 86 EG) samt statliga monopol av kommersiell karaktär (artikel 31 EG). När det gäller statligt stöd finns också regleringar kring detta i andra kapitel, nämligen i kapitel 7 (jordbruk), kapitel 8 (fiske) samt kapitel 9 (transport). Omfattande sekundärrättsliga bestämmelser finns på konkurrens- respektive statsstödsområdena.

Kandidatländerna har ställts inför uppgiften att anpassa den nationella lagstiftningen i berörda delar, bygga upp tillräcklig administrativ kapacitet och säkerställa att regelverket också tillämpas på ett trovärdigt sätt. För att kunna klara konkurrensstrycket på den gemensamma marknaden har länderna varit tvungna att visa att tillräckliga framsteg gjorts i god tid före EU-medlemskapet.

7.6.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för de övergångslösningar som beskrivs nedan.

Allmänt

Inom kapitlet konkurrenspolitik är det anpassningen till gemenskapsreglerna om statligt stöd som krävt störst uppmärksamhet i förhandlingsarbetet. Inom detta område har kandidatländerna fått göra särskilt stora ansträngningar för att tillgodogöra sig gällande regelverk och det är också väsentligen här som övergångslösningar har behövt aktualiseras.

Skattebestämmelser och regionalt stöd m.m.

Cypern medges en övergångslösning till utgången av år 2005 för vissa befintliga inkomstskatteregler för en särskild typ av företag (International Business Enterprises).

Ungern får behålla vissa skattebestämmelser för investerande företag t.o.m. den 31 december 2011 om det är fråga om små och medelstora företag. När det gäller stora företag måste dessa bestämmelser i stället omvandlas så att skattelättnaderna anknyter till gemenskapens regler för regionalt investeringsstöd. Den maximala stödnivån begränsas därmed för de stora företagen till 75 eller 50 procent av stödberättigande kostnader under viss angiven period. För företag inom motorfordonssektorn sätts maximinivån på motsvarande sätt till lägre nivåer, 30 respektive 20 procent. Ungern får också behålla särskilda skattebestämmelser för en särskild typ av bolag (off-shorebolag), dock längst till utgången av år 2005. En övergångslösning medges också för vissa förmånliga lokala skattebestämmelser som kan bibehållas till utgången av år 2007.

Även Malta medges en övergångslösning där små och medelstora företag kan behålla befintliga villkor till utgången av år 2011. För de stora företagen ställs krav på en omvandling i likhet med vad som ovan beskrivits för Ungern, dvs. en begränsning av skatteförmånerna till vissa maximinivåer som anknyter till gemenskapsreglerna för regionalt investeringsstöd. Därutöver får Malta möjlighet att behålla vissa andra skattebestämmelser till och med år 2008 under förutsättning att stödet inte överskrider vissa angivna belopp.

Polen tillämpar förmånliga skattebestämmelser för företag i vissa särskilda ekonomiska zoner. Övergångslösningen som medgivits här är väsentligen densamma som gäller för Maltas respektive Ungerns del, dvs. möjlighet ges för små företag att bibehålla nuvarande villkor till längst utgången av år 2011 (dock endast till utgången av år 2010 för de medelstora företagen) medan en omvandling krävs för skattestödets utformning visavi stora företag. Även i detta fall görs en anknytning till gemenskapsreglerna om regionalt investeringsstöd där maximala stödnivåer sätts till 75 respektive 50 procent för viss angiven tidsperiod. I likhet med vad som gäller för Ungern begränsas stödet ytterligare i motorfordonssektorn, för polsk del till 30 procent av stödberättigande kostnader.

Slovakien medges en övergångslösning för tillämpningen av vissa skattebestämmelser på viss verksamhet som bedrivs inom motorfordonssektorn. Det rör sig om produktionen av Volkswagenbilar. En omvandling av stödet måste ske som anknyter till reglerna för regionalt investeringsstöd. Även här har en begränsning gjorts som motsvarar 30 procent av stödberättigande investeringskostnader. Slovakien har också medgivits en övergångslösning för stålföretaget US Steel. I detta fall handlar det om särskilda skatteregler i syfte att säkerställa en viss sysselsättningsnivå vid anläggningen trots rationaliseringar. Övergångslösningarna medges längst till utgången av år 2009 eller, om rationaliseringarna sker tidigare, då angiven maximal beloppsnivå på stödet har uppnåtts.

Omstrukturering i vissa branscher

Tjeckien ges möjlighet att genomföra ett omstruktureringsprogram inom stålindustrin, vilket skall vara avslutat senast vid utgången av år 2006.

Malta får lämna omstruktureringsstöd till sin varvsindustri. Omstruktureringsarbetet skall vara avslutat senast vid utgången av år 2008.

Liksom Tjeckien ges Polen möjlighet att genomföra ett särskilt omstruktureringsprogram till förmån för stålindustrin. Även Polen skall ha avslutat omstruktureringsarbetet vid utgången av år 2006.

Statsstöd till förbättring av miljön

Polen har under detta kapitel, som enda land, begärt övergångslösningar av miljöskäl. Delvis med anknytning till förekommande övergångslösningar inom ramen för förhandlingskapitlet om miljön har övergångsvis medgivits möjlighet att lämna stöd för miljörelaterade investeringar.

Monopol

Malta medges en övergångslösning för att möjliggöra en omvandling i ordnade former av ett monopol på drivmedelsområdet (import, lagring och partihandel). Övergångslösningen gäller till och med utgången av år 2005.

7.6.3 Konsekvenser för Sverige

Genom EU:s utvidgning omfattas de nya medlemsstaterna fullt ut av det gemensamma regelverket på konkurrensområdet. Från ett allmänt konkurrensperspektiv är detta av stor betydelse eftersom det innebär mer likartade spelregler för alla de företag som agerar på den gemensamma marknaden. Eventuella missförhållanden, som riskerar att leda till snedvriden konkurrens, kan därmed åtgärdas från kommissionens sida i enlighet med de omfattande befogenheter som EG-fördragets konkurrensregler medger.

När det gäller de statsstödsrelaterade övergångsperioder som medgivits, t.ex. beträffande flera kandidatländers särskilda skattebestämmelser, kan konstateras att dessa förvisso medför vissa risker för negativ påverkan på konkurrensen (åtminstone jämfört med en situation där en fullständig anpassning skulle ha skett från kandidatländernas sida redan från dagen för medlemskap). Å andra sidan bör framhållas dels att kandidatländerna i flera fall fått sätta slutdatum för befintliga skatteförmåner tidigare än vad de hoppats på, dels att stödets storlek för de stora och för konkurrens mest utsatta företagen har begränsats. När det gäller omstruktureringsstöden inom stål- och varvssektorerna har dessa villkorats på så sätt att framtida ytterligare statligt stöd till berörda företag inte kommer att tillåtas samt att en förutsättning för stöden skall vara att kapacitetsneddragningar görs för att åstadkomma en bättre strukturell balans i framtiden inom respektive bransch.

7.7 Jordbruk

Jordbrukspolitiken är ett av EU:s mest omfattande politikområden och regelverket är mycket stort och detaljerat. Kraven från kandidatländerna på övergångslösningar har också varit omfattande. Trots att kraven reducerats kraftigt under förhandlingarnas gång kommer dock ett antal övergångslösningar att tillämpas på området.

Med hänsyn till det mycket omfattande regelverket har det här inte varit möjligt att ge en uttömmande beskrivning. Redovisningen inskränker sig därför till de mest centrala områdena med kortfattade beskrivningar av de viktigaste övergångslösningarna.

Politikområdet kan, bortsett från vissa horisontella frågor, indelas i två delar. En del utgörs av de marknadsreglerande mekanismerna, vari ingår det omfattande stödsystemet till jordbruket som utgör en central del av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. En annan del utgörs av frågor som rör bl.a. säkra livsmedel, veterinära frågor och djurskyddsregler. Därutöver finns inom detta område program för miljö- och landsbygdsutveckling samt regler om växtskydd och utsäde.

7.7.1 Horisontella frågor

Förenklad ordning

Bakgrund

Ett integrerat kontroll- och administrationssystem (IAKS) infördes år 1992. Systemet är datoriserat och innefattar ett system för identifiering av jordbruksskiften, ett system för identifiering av djuren, stödansökningar och ett integrerat kontrollsystem. Kontroll av stödmottagare sker administrativt och fysiskt. Avvikelse medför sanktioner i form av minskat stöd till stödmottagaren.

Övergångsbestämmelser

Eftersom flera av kandidatländerna inte har den administrativa kapacitet som krävs för att införa IAKS kommer ett förenklat system att erbjudas. Det förenklade systemet går ut på att stöden under de tre första åren får betalas ut som schablonbelopp per hektar jordbruksmark. Systemet kommer att kunna förlängas med ytterligare två år. Om inte IAKS har genomförts efter fem år kommer EU att förlänga perioden ytterligare men samtidigt genomföra sanktioner mot medlemslandet, genom att det aktuella landets gradvisa ökning av stöd från gemenskapen kommer att avstanna.

Ekologisk produktion

Bakgrund

EG:s regelverk fastställer i detalj vilka krav som ställs för att uttryck som syftar på ekologisk produktion skall få användas vid marknadsföring och försäljning av jordbruksprodukter och livsmedel. Förordningen gäller oförädlade vegetabiliska och animaliska produkter, förädlade jordbruksprodukter avsedda som livsmedel och foder till djur som är märkta på ett sätt som anger att produkten framställts ekologiskt.

Övergångsbestämmelser m.m.

Estland har fått en övergångsperiod avseende bl.a. användande av jordförbättringsmedel och ekologisk utsädesodling. Litauen har fått en övergångsperiod avseende kravet att använda ekologiskt odlat utsäde och annat förökningsmaterial samt förbudet mot att använda konventionellt producerat socker inom den ekologiska biodlingen. Dessa övergångsregler, vilka gäller t.o.m. den 1 januari 2006, antas inte medföra några särskilda konsekvenser för Sverige.

Statligt stöd

Bakgrund

EG-fördragets bestämmelser om statligt stöd är enligt artikel 36 EG tillämpliga på produktion och handel med jordbruksprodukter endast i den mån rådet har beslutat detta. Rådet har dock fattat sådana beslut för merparten av alla jordbruksprodukter.

Övergångsbestämmelser m.m.

En generell övergångsregel gäller för s.k. befintliga stöd, dvs. stöd som existerar redan vid anslutningen. De nya medlemsstaterna skall anmäla alla existerande stöd till kommissionen inom fyra månader efter anslutningen. De stöd som anmälts kommer sedan att betraktas som befintliga stöd enligt artikel 88 (1) EG under en treårsperiod. Senast när denna period löper ut skall stöden anpassas till vad som gäller enligt kommissionens riktlinjer för statliga stöd.

Malta får övergångsvis lämna stöd till producenter av vissa jordbruksprodukter för att kompensera för de sänkta priser som förväntas bli en effekt av inträdet i EU. Malta får även lämna stöd för import av sådana jordbruksprodukter som före medlemskapet i EU omfattades av exportbidrag och för sådana jordbruksprodukter som tidigare fått importeras tullfritt från tredjeland. Slutligen får Malta under fem år lämna ett successivt minskande stöd för transport av jordbruksprodukter från ön Gozo.

Geografiska beteckningar

I rådets förordning (EEG) nr 2081/92 av den 14 juli 1992 om skydd för geografiska och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel regleras registrering och skydd för geografiska beteckningar. Tjeckien har beviljats undantag från den normala registreringsproceduren för tre ölmärken (Budějovické pivo, Českobudějovické pivo och Budějovický měšt'anský var) som därmed får ursprungsskydd i anslutningsfördraget.

7.7.2 Marknadsreglerande mekanismer

Bakgrund

Kännetecknade för den gemensamma jordbrukspolitiken är en reglering genom ett flertal s.k. marknadsordningar som reglerar viktiga aspekter av produktion, prissättning och stöd för olika kategorier av jordbruksprodukter. Direktstöd är den helt dominerande stödformen inom EU:s jordbrukspolitik och svarar också för de största utgifterna.

Nedan beskrivs i korthet några av de viktigaste marknadsordningarna och de övergångsbestämmelser som knutits till dessa.

Spannmål

Marknaden för spannmål regleras genom att det finns ett fastställt pris, interventionspris, till vilket EU har förbundit sig att köpa in spannmål från producenterna om marknadspriset inte kan upprätthållas. För att upprätthålla balansen på spannmålsmarknaden tillämpar EU även ett importskydd i form av tullar och importkvoter. Export av spannmål från EU kan ske med exportbidrag för att överbrygga prisskillnaden mellan EU-pris och världsmarknadspris. Som en kompensation för tidigare sänkningar av interventionspriset får producenterna arealstöd. Stödet är kvoterat i form av en basareal för varje medlemsstat och en genomsnittsavkastning för odling av jordbruksgrödor.

Socker

All produktion av socker är kvoterad inom EU. Inom regleringen fastställs varje år priser som utgör grunden för olika stöd inom marknadsordningen. Marknadsordningen är delvis självfinansierad genom att odlare och industri betalar in produktionsavgifter. Gränsskyddet inom EU består av fasta tullar och eventuella tilläggsavgifter samt olika importkvoter som är tullbefriade eller har nedsatt tullsats. EU exporterar årligen socker på världsmarknaden genom ett system med exportbidrag, som behövs

eftersom EU-priset är tre gånger högre än världsmarknadspriset för socker.

Olivolja

Marknadsordningen för olivolja inkluderar gränsskydd, exportbidrag, produktionsstöd, stöd för privat lagring och stöd till vissa konserver. Av kandidatländerna är det bara Slovenien, Cypern och Malta som producerar olivolja, även om produktionen är mycket liten jämfört med nuvarande EU-länder.

Frukt och grönsaker

Marknadsordningen för färska frukter och grönsaker innefattar regler om kvalitetsnormer, stöd till bransch- och producentorganisationer, intervention (återtag) samt regler för import och export, såsom tullar och exportbidrag. Marknadsordningarna för bearbetade produkter av frukter och grönsaker innefattar stöd för bearbetning av tomater, persikor, päron, katrinplommon, fikon och citrusfrukt, arealstöd för produktion av druvor för russinframställning samt regler för import och export.

Vin

Marknadsordningen innefattar regler om import, export, plantering av vinstockar, omstruktureringar av vinodlingar, lagring, destillationsåtgärder, märkning, följedokument, slutanvändning av EU-subventionerade produkter, skördeuttag, produktions- och lagerdeklarationer etc.

Mjolk och mjölkprodukter

Inom marknadsordningen för mjölk och mjölkprodukter finns en rad marknadsmekanismer i form av gränsskydd, exportbidrag, intervention, privat lagring och konsumtionsfrämjande stöd. Direktstöd kommer att införas år 2005 som kompensation för sänkta interventionspriser. Produktionen begränsas av ett kvot-system och varje medlemsstat är tilldelad en viss nationell kvot,

som i sin tur är fördelad på de enskilda producenterna. Kvoten delas dessutom upp i kvot för mjölk som säljs till mejerier (leveranskvot) och i kvot för mjölk som säljs direkt till slutkonsument (direktförsäljningskvot). Överträds kvoten måste en tilläggsavgift betalas. Direktstödet kommer att baseras på den mängd mjölkkvot som finns tillgänglig på respektive gård vid ett visst datum.

Kött

EU:s marknadsreglering inom köttsektorn innefattar gränsskydd, exportbidrag och stöd för privat lagring. Därtill betalas direktstöd (djurbidrag) för produktion av nöt-, får- och getkött. Dessutom gäller handelsnormer för fjäderfäkött och för ägg. Handelsnormerna reglerar bl.a. klassificering av kött och ägg efter kvalitet och vikt, förpackning, lagring, transport, presentation och märkning.

Övergångsbestämmelser m.m.

Referensperioder

För varje medlemsland bestäms vid inträdet i EU viktiga parametrar för tillämpningen av marknadsordningarna. De viktigaste är de kvoter som begränsar vilken produktion som är stödberättigad enligt regelverket. Eftersom EU:s system för direktstöd väsentligen bygger på principen att kompensera för tidigare genomförda prissänkningar är det också viktigt att bestämma s.k. referensnivåer för produktionen. Detta har gentemot kandidatländerna skett genom att en historisk referensperiod valts som utgångspunkt. I de flesta fall utgörs referensprisnivåerna av den produktion som fanns åren 1995–1999.

Cypern drabbades under åren 1996–1998 samt år 2000 av kraftig torka vilket påtagligt påverkade avkastningen. De aktuella åren har därför undantagits som grund för beräkningen av avkastningen vilket har gett en viss ökning. Estland, Lettland och Litauen har fått en viss kompensation för hur produktionen påverkats av den ekonomiska krisen i Ryssland under senare delen av 1990-talet.

Direktstöd

För kandidatländerna kommer en gradvis infasning i direktstödssystemet att ske med början på 25 procent av den nivå som gäller i de nuvarande EU-länderna. En upptrappning av stöden sker sedan år för år fram till år 2013, då kandidatländerna skall få samma stöd som de nuvarande EU-länderna. Kandidatländerna kan använda vissa delar av de medel som är avsedda för landsbygdsutveckling för att komplettera direktstöden och har stora möjligheter att med nationella medel komplettera EU:s stöd.

Socker

De kvoter som kandidatländerna erhållit innebär att dessa totalt sett kommer att vara ett underskottsområde där kvoterna motsvaras av den interna konsumtionen för vilka produktionsavgifter skall erläggas utan att det blir något återflöde t.ex. i form av exportbidrag. Länderna blir sålunda nettobetalare i systemet. Möjligen kommer Polen att få en situation där produktionsavgifter och återflöde kan balanseras mot varandra.

Olivolja

Cypern har tilldelats en kvot på basis av konsumtion, i stället för produktion. Före den 31 december 2005 skall kommissionen med hjälp av ett geografiskt informationssystem som medlemsstaterna skall inrätta, kontrollera om kvantiteten är i paritet med produktionen. För Cyperns del skall gälla att olivträd planterade efter den 31 december 2001 ej skall vara stödberättigande, i stället för den 1 maj 1998 som gäller för övriga EU.

Frukt och grönsaker

Polen har medgivits undantag för att under en övergångsperiod på tre år få erkänna mindre producentorganisationer (minst fem producenter med en produktion för marknaden på minst 100 000 euro) än vad dagens regelverk tillåter. Under en femårsperiod medges Cypern ett ökat tak för produkter som får återtas

från marknaden. Malta har fått en femårig och successivt minskande övergångslösning rörande stöd till enskilda producenter av tomater.

Vin

Ungern, Malta och Slovenien har beviljats övergångsperioder avseende minimistyrka för alkohol.

Mjök och mjölkprodukter

Samtliga länder, utom Malta och Cypern, har beviljats ett undantag från principen för tilldelning av mjölkkvot genom att en omstruktureringsreserv har beviljats utöver baskvoten. Denna reserv skall år 2006 kunna omvandlas till baskvot om länderna kan visa att direktförsäljningen av mjök på gårdarna har minskat till fördel för leveranser till mejeri.

Litauen, Ungern, Cypern, Malta, Lettland och Polen har beviljats ett femårigt undantag från gemenskapsreglerna för fetthalt i konsumtionsmjök. Under denna tid får mjölken enbart konsumeras på de respektive inhemska marknaderna eller exporteras till tredjeland. Malta har dessutom beviljats ett femårigt undantag från att fastställa den representativa fetthalten för den nationella mjölkkvoten vilken används för att beräkna tilläggsavgiften vid överträdelse av kvoten.

Nötkött

Cypern och Malta har beviljats en övergångslösning vad gäller kraven på djurtäthet. Malta har dessutom beviljats undantag från att medräkna antalet mjölkkor vid beräkning av djurtäthet.

Konsekvenser för Sverige

För marknadsordningarna förväntas inte övergångslösningarna ge några direkta konsekvenser för svenska intressen. Vissa nya medlemsstater har fått ett undantag gällande fetthalt i konsumtionsmjök. Eftersom även Sverige har ett sådant undantag

kan det dock vara positivt att fler medlemsstater får liknande övergångslösningar då det på sikt kan leda till permanent förändrade regler. I dagsläget är det svårt att bedöma effekterna på respektive produktområde av en utvidgad union.

7.7.3 Livsmedelsfrågor

Bakgrund

Livsmedelsområdet (alla typer av livsmedel, både vegetabiliska och animaliska) är i stort sett totalharmoniserat inom EU. Det innebär att ingen enskild medlemsstat kan ha vare sig strängare eller mer liberala regler än de andra. Syftet med livsmedelslagstiftningen är att skydda konsumenternas hälsa samt att underlätta handeln genom att man har gemensamma bestämmelser inom hela EU. Den största delen av livsmedelslagstiftningen räknas som inre marknadslagstiftning.

Övergångsbestämmelser

Ett flertal kandidatländer har beviljats undantag från hygienreglerna för äggproduktanläggningar, mjölkproduktanläggningar och mejerier samt anläggningar som producerar färskt kött. Lettland, Litauen och Polen har beviljats undantag från hygienreglerna för anläggningar som producerar fisk och fiskprodukter. Nu nämnda undantag gäller i de flesta fall till utgången av år 2006. Produkter från de anläggningar som omfattas av undantagen får endast säljas på den nationella marknaden i respektive land och måste märkas i särskild ordning.

Konsekvenser för Sverige

Övergångslösningarna avseende livsmedelshygien och kontroll kommer att innebära att de nya medlemsstater som omfattas av undantagen endast får sälja berörda livsmedel på sin respektive inhemska marknad. När det gäller marknadstillträdet för svenska företag till de aktuella länderna bedöms övergångslösningarna inte ha någon påverkan.

7.7.4 Veterinära frågor och djurskydd

Bakgrund

Veterinära frågor

EU:s regelverk inom det veterinära området, dit även foderfrågor räknas, innehåller regler som syftar till att säkerställa folk- och djurhälsa. Regelverket innefattar bl.a. bestämmelser om kontroll i samband med djurs och varors rörlighet på den inre marknaden och kontroll vid import av dessa från tredjeland, åtgärder mot djursjukdomar samt bestämmelser om hantering av animaliska biprodukter. Animaliska biprodukter utgörs bl.a. av specificerat riskmaterial, dvs. de delar av nötkreatur som kan sprida BSE.

Djurskydd

EU:s bestämmelser om djurskydd består bl.a. av minimiregler avseende utrymmen för djurhållning och krav vid transporter. I förhandlingarna har betonats vikten av att samtliga kandidatländer vid anslutningsdagen till fullo efterlever regelverket för djurskydd. Detta är viktigt för att behålla konsumenternas förtroende för produktionen av livsmedel av animaliskt ursprung. Dessutom kan olika efterlevnadsgrad i de nya medlemsstaterna medföra ojämlika konkurrensvillkor och därmed störa den inre marknadens funktion.

Övergångsbestämmelser

Kontrollsystem på inre marknaden

Malta och Cypern har beviljats ett undantag för införsel av hund och katt av samma slag som gäller för Storbritannien och Irland (skydd mot rabies).

Status som officiellt friförklarat från djursjukdom

Flertalet kandidatländer har begärt officiell status som fria från vissa djursjukdomar. EU har ansett att dessa yrkanden skall behandlas före tillträdet och har understrukit att den information om sjukdomsstatus i respektive land som EU begärt kommer att bedömas enligt samma regler som gäller för nuvarande medlemsstater.

Hantering av animaliska biprodukter

Nedgrävning av animaliska biprodukter är i princip inte tillåtet inom nuvarande EU och kommer inte heller att vara det i de nya medlemsstaterna. Lettland har uppmanats att granska alternativa möjligheter att på ett säkert sätt förvara animaliska biprodukter fram till dess att planerad behandlingsanläggning skall vara färdigställd (den 1 januari 2005) och att kontinuerligt rapportera till kommissionen om utfallet av granskningen.

Djurskydd

Slovenien, Tjeckien, Ungern, Malta och Polen har beviljats övergångsperioder när det gäller utformandet av vissa sorters burar för höns.

Konsekvenser för Sverige

Inga av dessa övergångsregler kan förväntas medföra några särskilda konsekvenser för Sverige.

7.7.5 Landsbygdsutveckling

Bakgrund

EU:s förordning om stöd för landsbygdsutveckling utgör ett ramverk för respektive medlemslands landsbygdsutvecklingsprogram som löper under samma tidsperiod som budgetplanen, nämligen 2000–2006. Förordningen innehåller ramar för miljöåtgärder samt strukturella åtgärder. Åtgärderna syftar till en hållbar utveckling av landsbygden med anknytning till jordbruket och dess omställning. Insatserna skall komplettera andra instrument inom den gemensamma jordbrukspolitikerna för att bidra till att uppnå målen i artikel 33 EG.

Miljö- och landsbygdsåtgärderna finansieras både från Jordbruksfondens garantisektion och från utvecklingssektionen. Åtgärderna är därför både en del av den gemensamma jordbrukspolitikerna och av strukturfonderna. Samtliga åtgärder för utveckling av landsbygden kräver nationell medfinansiering.

Övergångsbestämmelser

Det gällande regelverket för landsbygdsutvecklande åtgärder lämnar vida ramar för att åstadkomma en struktur- och miljöanpassning av jordbrukssektorn. På grund av jordbrukets och landsbygdens specifika behov i de blivande medlemsländerna har de fått ett antal nya temporära åtgärder och ländersvisa åtgärder inom ramen för landsbygdsutveckling för perioden 2004–2006. De temporära åtgärderna syftar till att underlätta för de nya medlemsstaterna att uppnå sina mål för landsbygdsutveckling.

Differentierat stöd

För att underlätta genomförandet av gemenskapens regelverk och lösa prioriterade problem för en hållbar anpassning av jordbrukssektorn och landsbygden, erbjuds de nya medlemsländerna förlängd tid mellan åtagande och utbetalning till två år,

s.k. differentierat anslag. Proceduren är densamma som för strukturfonderna. Normalt utbetalningsförfarande för åtgärder finansierade av garantisektionen är året efter åtagandeåret. För att samtidigt garantera en god absorptionsförmåga ökas medfinansieringsgraden från EU till maximalt 80 procent i de områden som omfattas av strukturfondskartans mål 1, områden vars utveckling släpar efter. De nya medlemsländerna tillåts även använda medel avsedda för landsbygdsutveckling till att komplettera direktstöden. Den sammanlagda överföringen får inte överstiga 20 procent av medlen tilldelade från Jordbruksfondens garantisektion för landsbygdsutveckling under åren 2004, 2005 och 2006. Alternativt kan överföringen fördelas till 25 procent år 2004, 20 procent år 2005 och 15 procent år 2006.

Extra medel

Tre av de nya medlemsländerna har tilldelats extra medel till landsbygdsutveckling under åren 2004–2006. Tjeckien har tilldelats 100 miljoner euro, Slovakien 90 miljoner euro och Slovenien 150 miljoner euro för perioden.

Inhemsk stöd

Kandidatländerna får lämna vissa stöd för åtgärder som i dag inte ingår i regelverket. Det rör sig om stöd till delvis självhushållande gårdar, stöd till etablerande av producentorganisationer, stöd för att underlätta för jordbrukare att klara EU-standarder och stöd för teknisk assistans. Vidare justeras regelverket för investeringsstöd, investeringar i marknadsföring och förädling, stöd till rådgivning och liknande åtgärder.

Konsekvenser för Sverige

I det korta perspektivet innebär tillämpningen av landsbygdsåtgärder i de nya medlemsstaterna inga särskilda konsekvenser för Sverige. På sikt är landsbygdsutvecklingsåtgärderna positiva för de nya medlemsstaterna när det gäller strukturutvecklingen och miljön inom jordbruket. Ett effektivare jordbruk i de nya

medlemsstaterna medför på sikt gynnsamma konsekvenser för Sverige, men leder också till ökad konkurrens.

7.7.6 Växtskydd och utsäde

Bakgrund

Inom ramen för den inre marknaden finns ett regelverk som syftar till att förhindra spridning av farliga skadegörare i handel och i produktion av växter inom gemenskapen. Regelverket omfattar bestämmelser om vilka skadegörare som skall anses farliga samt regler om bekämpningsåtgärder.

Allt utsäde som saluförs inom gemenskapen skall genomgå en officiell kvalitetskontroll, en s.k. certifiering. I direktiven, som utgör regelverket på detta område, anges vidare bl.a. vilka kvalitetskrav som skall vara uppfyllda. Direktiven riktar sig mot specifika grödor som potatis, lantbruksväxter, köksväxter m.m. Ett särskilt direktiv ger medlemsstaterna rätt att ha strängare krav med avseende på förekomst av flyghavre.

Övergångsbestämmelser

Många av de önskemål som kandidatländerna framfört har tagits ur förhandlingsarbetet och kommer i stället att hanteras vid en senare tidpunkt inom ramen för det ordinarie arbetet i kommissionens verkställighetskommittéer.

Litauen har fått en övergångsperiod för införlivande av ett bekämpningsdirektiv för sjukdomen ljus ringröta på potatis t.o.m. den 1 januari 2006. Under övergångsperioden kommer ingen potatis från Litauen att kunna få införas till andra medlemsstater. Polen kan under en tioårig övergångstid kräva att endast utsädespotatis som är resistent mot sjukdomen potatiskräfta skall få användas i Polen.

Malta får under en övergångsperiod på fem år rätt att saluföra lokala utsädessorter som inte är införda på EU:s gemensamma sortlista. De aktuella sorterna får under övergångsperioden inte

saluföras i andra medlemsstater. Cypern får under en övergångsperiod på fem år rätt att saluföra utsäde av korn som inte uppfyllt uppställda renhetskriterier samt utsäde av lokalt framodlade sorter som inte införts på EU:s gemensamma sortlista. Cypern får under övergångstiden inte exportera dessa utsäden till övriga medlemsstater.

Övergångsreglerna kan inte förväntas medföra några särskilda konsekvenser för Sverige.

7.8 Fiske

7.8.1 Bakgrund

Av artikel 3 EG följer att det skall finnas en gemensam jordbruks- och fiskeripolitik. Den gemensamma marknaden för jordbruk och fiske omfattar jordbruks- och fiskeprodukter fram t.o.m. det första bearbetningsledet. De övergripande och gemensamma målen för jordbruks- och fiskeripolitiken, som i många avseenden är motstridiga, är att höja produktiviteten, att tillförsäkra utövarna en skälig levnadsstandard, att stabilisera marknaden, att trygga försörjningen samt att tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser.

I likhet med den gemensamma jordbrukspolitiken är den gemensamma fiskeripolitiken en fullt utvecklad gemenskapspolitik där gemenskapen har exklusiv kompetens. Politiken reglerar alla aspekter på fisket från havet till konsumenten. Regelverket består av förordningar som är direkt tillämpliga i medlemsstaterna.

Den gemensamma fiskeripolitiken består av följande delar: resurspolitik, strukturpolitik, marknadspolitik, bestämmelser om kontroll i syfte att övervaka efterlevnaden av regelverket samt externa relationer. Totalt svarar politiken för närvarande för cirka en procent av gemenskapens totala budget, vilket motsvarar cirka 900 miljoner euro.

Resurspolitiken

Rådets förordning (EG) nr 2371/2002 av den 20 december 2002 om bevarande och hållbart utnyttjande av fiskeresurserna inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken anger de allmänna målen för den gemensamma fiskeripolitiken och berör i huvudsak fiskets resursfrågor. Politiken gäller inom medlemsstaternas territorier, i gemenskapens fiskevatten och för gemenskapens fartyg i andra länders vatten. Målet är att skydda och bevara naturresurserna och att se till att dessa nyttjas långsiktigt på ett ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt. Här skall hänsyn tas till sektorns socioekonomiska förhållanden, producenternas och konsumenternas behov samt följderna för det marina ekosystemet.

Förordningen anger ramarna för tillträde till och förvaltning av resursen, kontroll av fiskeaktiviteterna samt vilka medel och förfaranden som krävs. En förutsättning för gemenskapssystemets tillämpning är de föreskrivna nationella systemen för fiskelicenser, vilka skall omfatta gemenskapens fiskefartyg.

Strukturpolitiken

Strukturpolitiken inom fiskerinäringen utgör såväl en del av gemenskapens övergripande regional- och strukturpolitik som en del av den gemensamma fiskeripolitiken. Hela unionen och därmed hela Sverige omfattas av strukturstöd till fiskerinäringen.

Marknadspolitiken

Den gemensamma organisationen av marknaden för fiskeri- och vattenbruksprodukter syftar till att inom gemenskapen införa en gemensam marknad för fiskeriprodukter. För att uppnå detta måste tullhinder och alla andra åtgärder som skulle kunna hindra fri rörlighet för fiskeriprodukter från en medlemsstat till en annan avvecklas. Vidare måste gemensamma regler för marknaden för fisk fastställas.

Ett annat syfte med marknadspolitiken är att undvika stora prisvariationer, vilket främst åstadkommes genom producent-

organisationernas verksamhet att återta fisk från marknaden av sådana kvantiteter som inte uppnår vissa minimipriser.

Kontroll

För att den gemensamma fiskeripolitiken skall kunna genomföras effektivt ställs också krav på en fungerande kontroll som omfattar åtgärderna inom resurs-, struktur- och marknadspolitiken. Betydelsen av en effektiv kontroll för att uppnå målen för fiskeripolitiken betonas alltmer. Ansvar för kontrollen ligger i första hand hos respektive medlemsstat men samarbete och samverkan mellan medlemsstaterna är väsentligt för en likartad tillämpning av regelverket inom gemenskapen.

Externa relationer

Det internationella samarbetet på fiskets område, i vilket EU aktivt deltar, har nästan genomgående en stor politisk betydelse utanför det rent fiskeripolitiska området. I arbetet diskuteras frågor som internationell rätt, nationell suveränitet, miljöpolitik, budgetåtaganden, internationellt utvecklingssamarbete m.m.

EU:s externa relationer på fiskets område omfattar förhandlingar både bilateralt med andra stater (EU har för närvarande 25 bilaterala avtal) och multilateralt inom ramen för internationella organisationer som exempelvis OECD. Dessutom är EU för närvarande medlem i nio regionala fiskerierorganisationer med verksamhet i olika delar av världen och deltar aktivt i bildandet av flera nya organisationer. Inom den externa fiskeripolitiken behandlas även fiskerifrågor i andra multilaterala organisationer såsom världshandelsorganisationen WTO och Förenta Nationerna samt regionala miljöorganisationer. Eftersom EU har exklusiv kompetens på fiskeriområdet är det kommissionen som förhandlar om överenskommelser och det är gemenskapen som är medlem i de regionala fiskerierorganisationerna.

Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket från anslutningsdagen och några övergångsbestämmelser kommer sålunda inte i fråga.

7.8.2 Konsekvenser för Sverige

Östersjön är ett viktigt vattenområde för Sverige från fiske- och miljösynpunkt. En positiv konsekvens av utvidgningen är att fiskeriförvaltningen i Östersjön kommer att hanteras bilateralt mellan ett utvidgat EU, som ju får en dominerande ställning i området, och Ryssland. Under senare tid har det blivit allt svårare för EU att få igenom förslag om en mer biologiskt inriktad förvaltning i Östersjön. Det gäller t.ex. behov att reducera fiskemöjligheter, införande av mer selektiva redskap och förstärkt kontroll. Genom att EU-länderna kommer att dominera i Östersjön kan förhoppningsvis mer biologiskt inriktade förslag genomföras på ett effektivare sätt.

7.9 Transportpolitik

7.9.1 Bakgrund

Artiklarna 70–80 EG föreskriver att unionen skall ha en gemensam transportpolitik. Transportområdet omfattas av fri rörlighet för tjänster inom ramen för den inre marknaden. Den gemensamma transportpolitiken syftar till att avskaffa nationella handelshinder och regleringar som hindrar fri rörlighet för transporttjänster. Transportområdets rättsakter består huvudsakligen av sekundärlagstiftning i form av ett hundratal förordningar, direktiv och beslut. Kapitlet kan indelas i vägtransporter, järnvägstransporter, sjötransporter och luftfart.

Vägtransporter

Bestämmelserna för vägtransporter kan delas in i två delar, nämligen bestämmelser för marknadstillträdet och bestämmelser som syftar till att skapa lika konkurrensvillkor.

Till bestämmelser för marknadstillträdet hör rådets förordning (EEG) nr 684/92 av den 16 mars 1992 om gemensamma regler för internationell persontransport med buss. Förordningen innefattar tillstånd för internationell linjetrafik, pendeltrafik utan logi och vissa typer av tillfällig trafik. Hit hör också rådets förordning (EEG) 881/92 av den 26 mars 1992 om internationella vägtransporter som reglerar när en åkare kan utföra transporter inom EU utan särskilt tillstånd.

Cabotage transporter (rätt att utföra inrikes trafik i ett land med ett fordon registrerat i ett annat land) får bedrivas fritt inom unionens gränser. Det innebär att några kvoterings eller dylikt inte längre finns vid transporter mellan medlemsländerna.

Till bestämmelser som syftar till att skapa lika konkurrensvillkor hör bl.a. gemensamma regler för kör- och vilotider, gemensamma minimiregler om kraven för att få yrkestillstånd samt uttaget av fordonsskatter, vägtullar och vägavgifter. Under de senaste åren har man inom unionen tagit fram en rad direktiv som syftar till att förbättra yrkesförarnas sociala villkor och trafiksäkerheten (det sociala paketet). Reglerna rör bl.a. säkerhetsbälten, förartillstånd, fordonskonstruktion för större trafiksäkerhet samt gränsvärden för miljöpåverkande utsläpp.

Järnvägstransporter

Unionen arbetar för att järnvägen i större utsträckning skall användas för transporter och för att skapa en gemensam marknad för järnvägstransporter. Genom införandet av rättsakterna i järnvägspaket 1 kommer järnvägsmarknaden för gods att liberaliseras. Ytterligare öppning av godsmarknaden för unionens järnvägar sker med införandet av det kommande järnvägspaket 2.

Sjötransporter

Sjöfarten regleras i stor omfattning globalt genom de regelverk som Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) utfärdar och som sedan genomförs nationellt, i vissa fall genom gemenskapslagstiftningen. EU är en av de viktigaste aktörerna inom IMO och har i många fall tagit initiativ till ändringar av IMO:s regelverk. Arbetsrättsliga frågor hanteras inom den internationella arbetstagarorganisationen ILO. Havsrättsliga regler om bl.a. oskadlig genomfart regleras genom FN:s havsrättskonvention UNCLOS.

EU:s politik på sjöfartsområdet rör främst sjösäkerhet, miljö och konkurrens. Regler om miljö och säkerhet har till stor del sin grund i IMO:s regelverk. Efter de två stora oljetankfartygsolyckorna (Erika år 1999 och Prestige år 2002) har fem rättsakter antagits för att stärka sjösäkerheten och förhindra förorening. Det handlar om att stärka kraven på hamnstatskontroller, klassificeringssällskap och sjötrafikövervakning, att inrätta en EG-byrå för sjösäkerhet samt att tidigarelägga utfasningen av oljetankfartyg med enkelskrov.

Luftfart

Luftfarten är till sin karaktär gränsöverskridande och regleras i stor omfattning globalt. FN:s organisation för luftfartssamarbete, ICAO, utfärdar internationella regler på luftfartsområdet som införs nationellt. Av tradition regleras luftfarten mellan länder i bilaterala luftfartsavtal som bl.a. innehåller klausuler om trafikrättigheter, prisregimer och kapacitetsfrågor.

Luftfartsmarknaden inom unionen är helt avreglerad i och med antagandet av det s.k. tredje luftfartspaketet år 1992. Centralpunkterna i detta lagstiftningskomplex innebär att det i princip är fritt marknadstillträde och fri prissättning för samtliga licensierade flygbolag inom unionen. Lagstiftningen på flygsäkerhetsområdet är också omfattande där unionen successivt inför säkerhetsregler vilka utformats och genomförts av den europeiska flygsäkerhetsorganisationen Joint Aviation Authorities

(JAA). Det finns därutöver ytterligare lagstiftning med bäring på konkurrensområdet, t.ex. förordningen som reglerar fördelningen av ankomst- och avgångstider vid gemenskapens flygplatser.

7.9.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för övergångslösningar på vissa områden vilka beskrivs nedan.

Vägtransporter

Vid anslutningen till EU skall kandidatländerna få fullt marknadstillträde för internationella transporter (förordning (EEG) nr 881/92).

Vad gäller cabotagetransporter skall kandidatländerna få gradvis tillträde till cabotagemarknaden. Mot bakgrund av kandidatländernas begäran om en övergångsperiod på transportområdet, har EU ansett det lämpligt att kandidatländerna inte får tillgång till de inhemska marknaderna i andra medlemsländer under en ömsesidig övergångsperiod. För Tjeckien, Estland, Lettland, Litauen och Slovakien gäller en övergångsperiod på två år. För Polen och Ungern gäller en övergångsperiod på tre år. Detta innebär att varken EU:s åkare eller kandidatländernas åkare får utföra inrikes transporter på varandras respektive territorier under övergångsperioden. Medlemsländerna, såväl de nuvarande som de blivande, har möjlighet att förlänga övergångsperioden med två år om så önskas. Under övergångsperioden kan medlemsländerna bilateralt utväxla cabotagetillstånd med kandidatländerna genom bilaterala avtal.

Cypern, Lettland och Litauen har fått övergångsperioder beträffande installation av färdskrivare som registrerar körtid och vilotid i bussar och lastbilar. För Cyperns del gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2005 och omfattar fordon registrerade före den 1 januari 2002, för Lettlands del gäller övergångsperioden t.o.m. den 1 januari 2005 och omfattar fordon

som är registrerade före den 1 januari 2001 och för Litauens del gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2005 och omfattar fordon som är tillverkade före år 1987. Övergångsperioderna gäller bara för inrikes transporter och förare av sådana fordon skall bokföra körtider och viloperioder i en personlig loggbok. Lettland och Litauen har även fått en övergångsperiod rörande regler för den finansiella ställningen hos åkare i nationell trafik t.o.m. den 31 december 2006.

Både Polen (t.o.m. den 31 december 2010) och Ungern (t.o.m. den 31 december 2008) har fått en övergångsperiod för införlivandet av rådets direktiv 96/53/EG av den 25 juli 1996 om största tillåtna dimensioner i nationell och internationell trafik och högsta tillåtna vikter i internationell trafik för vissa vägfordon som framförs inom gemenskapen. Under övergångsperioden åläggs länderna att uppgradera huvudvägnätet.

Malta har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2004 beträffande EU:s krav på körduglighetskontroll av fordon i nationell trafik och en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2005 beträffande installerandet av hastighetsmätare i vissa fordon. Avslutningsvis har Malta fått övergångsprinciper avseende de minimiskattesatser som anges i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/62/EG av den 17 juni 1999 om avgifter på tunga godsfordon för användningen av vissa infrastrukturer. För fordon som används för internationella transporter gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2004. För fordon som används uteslutande för inrikes transporter gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2005.

Järnvägstransporter

Polen och Ungern har fått en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2006 för att under denna tid inte behöva tillåta obegränsad tillgång till sitt järnvägsnät för järnvägsföretag etablerade i andra länder (rådets direktiv 91/440/EEG av den 29 juli 1991 om utvecklingen av gemenskapens järnvägar). Denna övergångsperiod är villkorad på så sätt att Polen och Ungern

under denna tid måste samarbeta med andra järnvägsföretag för att på ett icke-diskriminerande sätt tillhandahålla internationella godstransporter med järnväg för import till, export från och transitering genom sina länder. Vidare måste 20 procent av den totala årskapaciteten för det transeuropeiska järnvägsnätet för godstransporter i Polen och Ungern reserveras för andra järnvägsföretag och transporttiderna skall för alla transportsträckor vara jämförbara med dem som gäller för den nationella järnvägen. Varje järnvägslinjes faktiska kapacitet skall fastställas av infrastrukturförvaltningen i beskrivningen av järnvägsnätet.

Sjötransporter

Inget kandidatland har begärt övergångsperiod inom sjöfartssektorn.

Luftfart

Ungern och Litauen har fått övergångsperioder t.o.m. den 31 december 2004 när det gäller EU:s krav på begränsningar av vissa bullriga flygplanstyper. För Ungerns del gäller övergångsperioden flygplan som är registrerade i vissa tredje länder och som drivs av fysiska eller juridiska personer etablerade i dessa länder. För Litauens del gäller övergångsperioden Kaunas internationella flygplats och omfattar flygplan som är registrerade i något land som inte är medlem i EU och som drivs av fysiska eller juridiska personer etablerade i ett sådant land.

7.9.3 Konsekvenser för Sverige

Kandidatländernas inträde i den Europeiska unionen innebär att en del bilaterala avtal inom vägtransport- och luftfartsområdet inte gäller i de delar de står i konflikt med EU:s bestämmelser. Kvoteringar eller dylikt kommer inte längre att finnas vid transporter mellan Sverige och de kommande medlemsstaterna.

Övergångsbestämmelserna om cabotage är ömsesidiga och innebär att varken svenska åkare eller kandidatländernas åkare får utföra inrikes transporter på varandras respektive territorier under övergångsperioden. Sverige har inte tagit ställning i frågan om att bilateralt utväxla cabotagetillstånd under övergångsperioden.

Några övriga särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.10 Beskattning

Det gemensamma regelverket på detta område omfattar framför allt indirekt beskattning, nämligen mervärdesskatten och punktskatterna. I detta kapitel ingår även företagsbeskattning samt administrativt samarbete på skatteområdet mellan EU:s medlemsstater.

7.10.1 Mervärdesskatt

Bakgrund

Ett gemensamt mervärdesskattesystem med en långtgående harmonisering av skattebasen har utvecklats inom EG sedan 1970-talet. Regleringen finns numera huvudsakligen intagen i rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter – Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (sjätte direktivet). Systemet syftar till att underlätta handeln inom gemenskapen och utgör också en del av grunden för uträkningen av medlemsländernas avgift till gemenskapen.

Som ett led i förverkligandet av den inre marknaden infördes år 1993 bestämmelser som i viss mån även harmoniserar skattesatserna. Länderna tillåts genom dessa regler att förutom en normalskattesats om minst 15 procent även ha högst två reducerade skattesatser på vissa uppräknade varor och tjänster.

Huvudregeln inom mervärdesskattesystemet är att allt tillhandahållande av varor och tjänster av skattskyldiga personer skall beskattas om det inte uttryckligen finns ett undantag från beskattning. Ett undantag innebär att den skattskyldige personen inte skall lägga mervärdesskatt på tillhandahållandet. I gengäld har denne emellertid inte rätt att dra av ingående skatt.

Vissa av de nuvarande medlemsstaterna har fått rätt att tillämpa s.k. nollskattesatser. Det innebär att tillhandahållandet inte skall beskattas men till skillnad från undantagen får den skattskyldige dra av ingående skatt.

Förutom undantag för vissa särskilt uppräknade tillhandahållanden har också medlemsländerna rätt att helt undanta små och medelstora företag från tillämpningsområdet för beskattning om deras omsättning inte överstiger 5 000 euro.

Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i sjätte direktivet från anslutningsdagen med undantag för övergångslösningar på vissa områden, vilka beskrivs nedan.

Reducerade skattesatser

Tjeckien, Slovakien Estland, Ungern, Slovenien, Polen och Cypern har medgetts rätt att, även vid tillhandahållande av andra varor och tjänster än de som omfattas av sjätte direktivet, tillämpa reducerade skattesatser i något eller några av följande fall. Det rör sig om tillhandahållande av värmeenergi för uppvärmning och produktion av varmvatten, tillhandahållande av torv, briketter, kol och ved till fysiska personer, tillhandahållande av byggnadsarbeten på bostäder, restaurangtjänster, varor och tjänster som används vid normal jordbruksproduktion och livsmedel samt tillhandahållande av naturgas och elektricitet. Övergångsperioderna sträcker sig som längst till utgången av år 2008.

Undantag från beskattning

Cypern och Malta har getts rätt att från beskattning undanta tillhandahållande av mark för bebyggelse. Cypern kommer att kunna tillämpa undantaget t.o.m. den 31 december 2007 och Malta så länge något av de nuvarande medlemsländerna tillämpar undantaget. Beträffande Malta gäller detta undantag även för tillhandahållande av byggnader. Lettland får undanta tillhandahållande av värme och Malta tillhandahållande av vatten från offentliga organ. Slutligen får Lettland undanta tjänster som tillhandahålls av författare, konstnärer och artister.

Nollskattesatser

Cypern och Malta får tillämpa en nollskattesats på tillhandahållande av läkemedel och livsmedel t.o.m. den 31 december 2007 respektive t.o.m. den 31 december 2009. Dessutom får Polen t.o.m. den 31 december 2007 tillämpa en nollskattesats på tillhandahållande av vissa böcker och facktidskrifter. Samtliga kandidatländer får tillämpa nollskattesatser eller undanta tillhandahållande av internationella passagerartransporter. Även nuvarande medlemsstater nollbeskattar eller undantar sådana transporter. Malta får även tillämpa nollskattesats för passagerartransporter på land och enskilda sjötransporter inom ön.

Undantag för mindre och medelstora företag

Alla kandidatländer får tillämpa en högre omsättningsgräns än vad som anges i direktivet som gräns för rätten att undanta mindre och medelstora företag från beskattning. Dessutom får Cypern tillämpa ett förenklat förfarande för kontantredovisning och för leveranser mellan närstående personer. Slutligen får Lettland tillämpa ett förenklat förfarande för uttag av mervärdesskatt för timmertransaktioner.

7.10.2 Punktskatter

Bakgrund

Inom EU finns harmoniserade förfaranderegler för punktskatter på alkoholvaror, tobaksvaror och mineraloljeprodukter. Reglerna gör det möjligt att flytta varor mellan registrerade skattskyldiga utan att skatten förfaller till betalning (den s.k. suspensionsordningen). Reglerna finns i rådets direktiv 92/12/EEG av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor. Syftet med suspensionsordningen är att främja fria varurörelser mellan medlemsländerna.

Förutom förfarandereglerna på detta område finns rådsdirektiv som anger det skattepliktiga området samt rådsdirektiv som anger minimipunktskattesatser.

Enligt rådets direktiv 92/79/EEG av den 19 oktober 1992 om tillnärmning av skatt på cigaretter skall medlemsstaterna tillämpa en minimipunktskatt på cigaretter (punktskatt exklusive mervärdesskatt) som skall vara minst 57 procent av detaljhandelspriset (inklusive samtliga skatter) och som skall vara minst 60 euro per 1 000 cigaretter i den mest efterfrågade priskategorin. Från och med den 1 juli 2006 skall beloppet vara 64 euro. Enligt rådets direktiv 92/80/EEG av den 19 oktober 1992 om tillnärmning av skatter på andra tobaksvaror än cigaretter skall medlemsstaterna även ta ut minimipunktskatter på cigarrer, cigariller och röktobak.

Enligt rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker får medlemsstaterna tillämpa nedsatta punktskattesatser på etylalkohol som framställs av destillerier som inte producerar mer än 10 hektoliter ren alkohol per år. De nedsatta skattesatserna får inte sättas lägre än till 50 procent av den nationella standardsatsen.

Enligt artikel 8.4 i direktiv 92/81/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på mineralolja

får rådet genom enhälligt beslut på kommissionens förslag tillåta en medlemsstat att införa ytterligare regler om skattebefrielse eller nedsättning av skatten på mineraloljor, än de i direktivet angivna, som motiveras av speciella hänsyn.

Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för vissa övergångslösningar vilka beskrivs nedan.

Minimiskatt på cigaretter, m.m.

Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern har fått övergångsperioder för att uppfylla minimipunktskatten på cigaretter förutsatt att de under dessa perioder successivt anpassar punktskattesatserna till minimipunktskattesatsen. För Tjeckien och Slovenien gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2007. För Polen, Slovakien och Ungern gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2008 och för Estland, Lettland och Litauen gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2009. Under övergångsperioderna får övriga medlemsstater behålla samma kvantitativa restriktioner för privatimport av cigaretter från dessa länder som gäller vid privatimport av cigaretter från tredjeländer. De medlemsstater som utnyttjar denna möjlighet får utföra nödvändiga kontroller förutsatt att dessa inte hindrar en väl fungerande inre marknad.

Estland har beviljats en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2009 för att uppnå minimipunktskatten på röktaobak och Tjeckien har beviljats en övergångsperiod t.o.m. den 31 december 2006 för att uppnå minimipunktskattesatserna på cigarrer, cigariller och röktaobak. I likhet med vad som gäller för cigaretter skall nuvarande medlemsländer ha möjlighet att, under övergångstiden, behålla samma kvantitativa restriktioner för privatimport från dessa länder som gäller vid privatimport från tredjeländer.

Alkoholskatt

Som ovan nämnts får medlemsstaterna tillämpa nedsatta punktskattesatser på etylalkohol som framställs av destillerier som inte producerar mer än 10 hektoliter ren alkohol per år. Slovakien, Tjeckien och Ungern har fått möjlighet att tillämpa detta undantag även på destillerier som producerar mer än 10 hektoliter ren alkohol per år under förutsättning att det rör sig om alkohol framställd av frukt från fruktodlares hushåll avsedd endast för deras personliga bruk. Den mängd alkohol som nedsatt skattesats kan tillämpas för i dessa fall är dock begränsad. För Tjeckiens del rör det sig om 30 liter fruktsprit per producerande fruktodlarhushåll och år. För Slovakiens och Ungerns del är gränsen 50 liter. Kommissionen skall se över Slovakiens och Ungerns ordning år 2015 och rapportera eventuella ändringar till rådet.

Skatt på mineraloljor

Om inte annat följer av ett beslut enligt artikel 8.4 i rådets direktiv 92/81/EEG får Cypern tillämpa ett undantag från punktskatter på mineraloljor som används för tillverkning av cement och från extra punktskatter på alla typer av bränsle som används för lokal passagerartrafik under ett år efter anslutningen.

På samma sätt får Polen under ett år efter anslutningen behålla en reducerad punktskattesats för bensin tillverkad av absolut alkohol, dieselolja med låg svavelhalt och bensin som innehåller etylbutylalkoholeter.

7.10.3 Företagsbeskattningen

På företagsskatteområdet har Estland fått ett undantag från rådets direktiv 90/435/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater. Estland får t.o.m. utgången av år 2008 beskatta utdelningar till moderbolag i andra

medlemsstater. Alla kandidatländer har förbundit sig att följa EU:s uppförandekod för företagsbeskattning och att inte införa nya skatteregler som kan vara skadliga samt vid behov avskaffa eller ändra nuvarande regler. I flera kandidatländer ges statligt stöd i form av skattebefrielse eller skattelättnader till särskilda företag, branscher eller regioner. I anslutningsförhandlingarna har allt sådant behandlats enligt konkurrensreglerna.

7.10.4 Administrativt samarbete på skatteområdet

Det administrativa samarbetet på skatteområdet mellan EU:s medlemsstater omfattar de tre samarbetsformerna informationsutbyte, delgivning av handlingar och ömsesidigt bistånd med indrivning.

Bestämmelser om informationsutbyte för beskattningsändamål finns dels i rådets direktiv 77/799/EEG av den 19 december 1977 om ömsesidigt bistånd av medlemsstaternas behöriga myndigheter på området direkt och indirekt beskattning, dels i rådets förordning (EEG) nr 218/92 av den 27 januari 1992 om administrativt samarbete inom området för indirekt beskattning (mervärdesskatt). Direktivet var ursprungligen tillämpligt bara på direkt skatt men tillämpningsområdet har senare utvidgats till att omfatta även mervärdesskatt och punktskatter på tobaksvaror, alkoholdrycker och mineraloljeprodukter. Förordningen är bara tillämplig på mervärdesskattens område och bara i samband med s.k. gemenskapsinterna förvärv. Direktivets bestämmelser gäller i huvudsak utbyte av information på begäran, medan förordningen föreskriver ett omfattande automatiskt informationsutbyte genom att data från nationella databaser tillhandahålls via ett gemensamt kommunikationsnät.

Ömsesidigt bistånd med indrivning regleras i rådets direktiv 76/308/EEG av den 15 mars 1976 om ömsesidigt bistånd för indrivning av fordringar som har avseende på vissa avgifter, tullar, skatter och andra åtgärder. Direktivet var ursprungligen tillämpligt bara på tull och jordbruksavgifter (gemenskapens s.k. traditionella

egna medel) men tillämpningsområdet har utvidgats till mervärdesskatt, punktskatter på tobaksvaror, alkoholdrycker och mineraloljeprodukter samt, med verkan från halvårsskiftet 2002, även skatt på inkomst, förmögenhet och försäkringspremier. Förutom bistånd med indrivning av dessa slags fordringar regleras i direktivet även inhämtande av information om den betalnings-skyldige och delgivning av handlingar (på indrivningsstadiet).

Bestämmelser av administrativ natur finns även i rådets direktiv 92/12/EEG om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor. De särskilda bestämmelserna på detta område är föranledda av den s.k. suspensionsordningen (se avsnitt 7.10.2 under rubriken "Bakgrund"). I direktivet föreskrivs att de risker som suspensionsordningen innebär skall täckas av en säkerhet som avsändaren är skyldig att ställa. Vidare regleras bl.a. det s.k. ledsagardokument som skall åtfölja varorna vid förflyttning.

Gemenskapens bestämmelser om administrativt samarbete skall kunna tillämpas i de nya medlemsstaterna vid inträdet. Vissa tekniska anpassningar görs i rättsakterna.

7.10.5 Konsekvenser för Sverige

Det förhållandet att EG:s regelverk utökas till att omfatta ett antal nya stater ger större möjligheter att samarbeta för avskaffande av skadlig skattekonkurrens, samtidigt som det antal olika skatteregimer som förekommer inom EU ökar. Det ger även större möjligheter allmänt sett att undvika skatterelaterade störningar av handelsutbytet. Formaliseringen inom EU av det administrativa samarbetet på skatteområdet bör medföra effektivitetsvinster i samarbetet med de blivande medlemsstaterna.

Övergångslösningarna på skatteområdet har främst rört områdena mervärdesskatt och punktskatter. På dessa områden har de flesta kandidatländerna fått undantag från EG:s regelverk på en eller flera punkter. Undantagen kan i viss mån komma att påverka

den inre marknaden och de fyra friheterna. Svenska företag kan härigenom få det svårare med marknadstillträde.

7.11 Ekonomiska och monetära unionen

7.11.1 De nya medlemsländernas status

För kandidatländerna finns inga särordningar eller övergångsregler för regelverket om den ekonomiska och monetära unionen (EMU). Ingen av de nya medlemsstaterna har begärt några sådana. De nya medlemsstaterna har samtliga accepterat målet om att införa den gemensamma valutan euron.

De nya medlemsstaterna kommer att från dagen för anslutningen till unionen delta i EMU som ”medlemsstater med undantag”. Den viktigaste konsekvensen av undantagsstatusen är att landet inte genast inför den gemensamma valutan euron. De kan inte före anslutningen delta i växelkursmekanismen, ERM II.

I och med medlemskapet omfattas de nya medlemsstaterna av den största delen av EU:s regelverk för den ekonomiska politiken, vilket bl.a. innebär att länderna skall betrakta den ekonomiska politiken som en fråga av gemensamt intresse (artikel 99.1 EG). De omfattas av de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och av stabilitets- och tillväxtpakten. Det som skiljer ett medlemsland med undantag från andra medlemsländer är att ett sådant land inte kan bli föremål för ett föreläggande eller för sanktioner inom ramen för förfarandet vid alltför stora underskott i de offentliga finanserna.

7.11.2 Kraven på de nya medlemsländernas nationella lagstiftningar

De nya medlemsstaterna måste ha säkerställt att deras nationella lagstiftning är förenlig med fördraget och stadgan för det Europeiska centralbankssystemet (artikel 109 EG) och ha anpassat

sin lagstiftning i en del andra avseenden som relaterar till centralbankens oberoende. Det regelverk som måste ha införts i ländernas nationella lagstiftning består av följande delar.

För det första måste de ha infört ett förbud mot s.k. monetär finansiering, dvs. att det skall vara förbjudet för offentliga organ att ta upp lån i den nationella centralbanken (artikel 101 EG). För det andra måste de ha infört ett förbud mot positiv särbehandling av offentliga organ hos finansiella institutioner (artikel 102 EG). Båda förbuden skall avse alla slags offentliga organ på alla nivåer. Syftet med båda förbuden är att uppmuntra till budgetdisciplin genom att se till att staten inte skall kunna finansiera underskott på annat sätt än genom upplåning på kapitalmarknaderna på marknadsmässiga villkor.

För det tredje måste centralbanken ha gjorts oberoende och dess huvudmål skall vara prisstabilitet. Detta innebär bl.a. att det skall vara förbjudet för de nationella centralbankerna att begära och ta emot instruktioner från medlemsstaternas regeringar liksom från andra offentliga organ på alla nivåer. Dessa frågor regleras i artikel 108 EG.

7.11.3 Konsekvenser för Sverige

Några särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.12 Statistik

På många områden är tillförlitlig statistik nödvändig för arbetet inom EU. Statistiken har en central roll för beslut om gemenskapens budget och dess fördelning samt bedömning av hur medlemsländerna klarar sina åtaganden när det gäller inflation och offentliga finanser. Detta visar sig bl.a. i en omfattande reglering av ekonomisk statistik och jordbruksstatistik. Statistiken spelar också en allt viktigare roll som underlag för att följa och utvärdera

hur medlemsländerna uppnår uppställda politiska mål. Här kan t.ex. nämnas sysselsättnings- och miljömål.

Det huvudsakliga problemet när det gäller kandidatländernas antagande av regelverket på statistikområdet har inte varit att acceptera det, utan snarare hurvida de nya medlemsstaterna kontinuerligt kan producera korrekta och harmoniserade uppgifter. Den administrativa kapacitet ett land har, t.ex. hur den offentliga verksamheten fungerar och de möjligheter man har att rekrytera kvalificerad personal, spelar stor roll för kvaliteten på statistiken. Särskilt viktigt är det att den statistik som används för olika beslut är tillförlitlig och kan tas fram i tid samt att statistiken är trovärdig. Detta har också understrukits i de olika rapporter som tagits fram under förhandlingarna. Ett omfattande stödarbete pågår också för att bistå de nya medlemsländerna.

Samtliga länder har accepterat regelverket och där finns inga övergångslösningar eller undantag. Här bör samtidigt understrykas att regelverket på statistikområdet är i snabb utveckling och det förutsätts att de nya medlemsländerna även skall införliva de nya rättsakterna.

Utvidgningen förväntas inte medföra några särskilda konsekvenser för Sveriges del.

7.13 Socialpolitik och sysselsättning

Inom området socialpolitik och sysselsättning finns det omfattande sekundärrättslig lagstiftning vad avser arbetsrätt samt hälsa och säkerhet i arbetslivet. Gemenskapslagstiftningen på dessa områden syftar till att harmonisera lagstiftningen på en miniminivå. Men det finns här också områden såsom den sociala dialogen, sysselsättning och social trygghet där man inom EU strävar efter en samordning av ländernas politik. Inom de sistnämnda områdena finns inte någon skyldighet att införa några gemensamma miniminivåer men däremot en skyldighet att koordinera politiken för att uppnå ett enhetligt system. I detta

kapitel behandlas även folkhälsoarbetet vars syfte är att säkerställa en hög hälsoskyddsnivå.

7.13.1 Arbetsrätt

Bakgrund

Allmänna arbetsrättsliga områden såsom arbetstid, informations- skyldighet för arbetsgivare om rådande avtalsvillkor samt regler för deltids- och visstidsanställningar har harmoniserats genom direktiv. Även andra skyddsregler för arbetstagare har harmoniserats genom bl.a. insolvensdirektivet, som syftar till att ge arbetstagaren ekonomiskt skydd vid arbetsgivarens insolvens samt direktivet om kollektiva uppsägningar, som ålägger arbetsgivaren att informera och samråda med arbetstagarna inför uppsägningar av viss omfattning.

Inom området för arbetstagarinflytande har en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen skapats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG av den 11 mars 2002 om inrättandet av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen. Detaljerade regler har utformats för information och samråd i europabolag och arbete pågår för närvarande med en liknande reglering för europeiska kooperativa föreningar. Därutöver har regler om inrättande av europeiska företagsråd för information och samråd med arbetstagare i multinationella företag införts.

Slutligen finns på detta område dels två direktiv som syftar till att motverka diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder och sexuell läggning, dels flera direktiv som syftar till att åstadkomma jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män.

Övergångsbestämmelser

Samtliga nya medlemsstater har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen. Endast ett land, nämligen Malta, har begärt och medgetts en övergångsperiod för genomförandet av bestämmelserna om högsta tillåtna veckoarbetstid i rådets direktiv 93/104 EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden. Övergångstiden gäller t.o.m. den 31 juli 2004 (31 december 2004 om veckoarbetstiden reglerats i kollektivavtal).

7.13.2 Hälsa och säkerhet i arbetslivet

Bakgrund

EG-lagstiftning som behandlar hälsa och säkerhet i arbetslivet består i huvudsak av ett ramdirektiv med anslutande särdirektiv. Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (ramdirektivet) innehåller grundbestämmelser om organisationen av verksamheten för hälsa och säkerhet på arbetsplatsen och om arbetsgivarens och arbetstagarens ansvar. Ramdirektivet kompletteras med särdirektiv för olika grupper av arbetstagare, för vissa typer av arbetsplatser och för vissa ämnen.

För att främja forskning och utveckling för förbättring av levnads- och arbetsvillkor bildades Dublininstitutet år 1975. Vid sidan av detta finns sedan år 1994 även den Europeiska arbetsmiljöbyrå med säte i Bilbao, vars huvudsakliga uppgifter är att samla in och förmedla teknisk, ekonomisk och vetenskaplig information om arbetsmiljö och att främja och stödja utbyte av information och erfarenheter mellan medlemsstaterna. Vidare har genomförandekommittén ”Rådgivande kommittén för arbetarskyddsfrågor” inrättats för att som trepartiskt sammansatt organ bistå kommissionen vid förberedelse och genomförande av aktiviteter på arbetsmiljöområdet. Den skall bl.a. lämna synpunkter på planerade gemenskapsbestämmelser.

Kraven på hälsa och säkerhet i arbetslivet får även betydelse för harmonisering av lagstiftningen på produktområdet. Grundläggande säkerhetskrav för produkter som avses släppas ut på marknaden inom gemenskapen har upprättats. Harmoniserade standarder som anger tekniska specifikationer för olika typer av produkter tas fram av de europeiska standardiseringsorganen.

Övergångsbestämmelser

Samtliga nya medlemsstater har accepterat att tillämpa regelverket från anslutningsdagen med undantag för ett fåtal direktiv där några länder beviljats övergångslösningar. Det rör sig bl.a. om ett direktiv gällande krav på arbetsutrustning, ett direktiv rörande buller på arbetsplatsen samt ett direktiv om bildskärmsarbete. Övergångsperioderna sträcker sig som längst t.o.m. den 31 december 2005.

7.13.3 Sociala dialogen

Den rätt till föreningsfrihet och kollektiva förhandlingar, som finns i samtliga EU:s medlemsstater, har varit grundläggande för tillskapandet av den europeiska sociala modellen, i vilken dialogen mellan arbetsmarknadens parter är en av hörnstenarna.

Enligt fördraget skall gemenskapen och medlemsstaterna främja den sociala dialogen (artiklarna 136–140 EG). Det har därför ansetts viktigt att kandidatländerna har väl fungerande relationer mellan parterna på sina arbetsmarknader eftersom detta utgör en förutsättning för deltagande i den sociala dialogen på europeisk nivå.

Kommissionen skall, i överensstämmelse med artikel 138 EG, sträva efter att utveckla dialogen på europeisk nivå mellan arbetsgivare och arbetstagare så att denna, om parterna så önskar, kan leda till avtalsbundna relationer. Vidare betonas i den nya avdelningen i EG-fördraget om sysselsättning (Avdelning VIII) den centrala ställning som arbetsmarknadens parter har inom ramen för den samordnade strategin för sysselsättning. Den

utveckling som Europeiska sysselsättningspakten lett till förstärker ytterligare denna ställning.

Den sociala dialogen har bidragit till vissa framsteg på det sociala området. Exempel på detta är rådets direktiv 96/34/EG av den 3 juni 1996 om ramavtal om föräldraledighet, undertecknat av UNICE, CEEP och EFS, vilket var det första direktiv om genomförande av ett ramavtal som arbetsmarknadens parter undertecknat på EU-nivå. De privata arbetsgivarna företräds i dessa avtalsförhandlingar av UNICE, vari bl.a. Svenskt Näringsliv ingår. De offentliga arbetsgivarna företräds av sin organisation på europainivå, nämligen CEEP. Arbetstagarna på europainivå företräds av organisationen EFS. Även rådets direktiv 97/81/EG av den 15 december 1997 om ramavtalet om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS är ett resultat av denna dialog. Även när det gäller visstidsarbete finns ett direktiv som har sin grund i ett ramavtal mellan arbetsmarknadens parter på EU-nivå.

Kommissionen har även tillsammans med arbetsmarknadens parter en fortlöpande dialog, där företrädare för både arbetsgivarorganisationer och fackföreningar på EU-nivå deltar. Inom ramen för denna dialog har vissa prioriterade frågor på EU-nivå varit föremål för gemensamma yttranden och gemensamma uttalanden om undervisning och utbildning, arbetsmarknadens organisation samt den ekonomiska politikens inriktning.

Sedan år 1998 har man tagit hänsyn till utvidgningen på såväl övergripande som branschspecifik nivå. För att kandidatländerna skall kunna delta i den sociala dialogen på EU-nivå krävs strukturerade organisationer och väletablerad praxis. Arbetsmarknadens parter har sedan flera år tillbaka knutit kontakter med organisationerna i kandidatländerna genom enskilda och gemensamma insatser. Det har huvudsakligen gällt information, utbildning och utbyten. I en gemensam förklaring inför Europeiska rådets möte i Laeken i december 2001 påpekade arbetsmarknadens parter att ytterligare stöd behövs på detta område, och konstaterade att det råder allvarlig brist på social dialog i kandidatländerna.

På den sociala dialogens område har inget kandidatland framfört önskemål om övergångsperioder eller avsteg från det nu gällande regelverket.

7.13.4 Sysselsättning

Enligt artikel 125 EG skall medlemsstaterna och gemenskapen arbeta för att utveckla en samordnad sysselsättningsstrategi. Utvecklandet av denna sker genom gemensamma målsättningar och riktlinjer samt uppföljning av dessa. En hörnsten i samarbetet är också utbytet av goda exempel och erfarenheter i medlemsstaterna. Sysselsättningspolitiken är dock i sig nationell och medlemsstaterna ansvarar för både utformning och genomförande.

Åtgärder har vidtagits för att förbereda kandidatländerna på deltagandet i den samordnade sysselsättningsstrategin. Tillsammans med kommissionen har kandidatländerna analyserat de huvudsakliga utmaningar som man står inför på detta område.

7.13.5 Social trygghet

Med stöd av artikel 137 EG skall rådet besluta om åtgärder som främjar erfarenhetsutbytet mellan medlemsländerna om kampen mot social utestängning och fattigdom. Efter modell från sysselsättningsstrategin bedrivs samarbetet i form av gemensamma mål och utarbetande av nationella handlingsplaner.

Kandidatländerna har även vidtagit förberedelser på detta område och i samarbete med kommissionen börjat arbeta med nationella handlingsplaner och andra åtgärder för att främja social integrering.

7.13.6 Folkhälsa

Syftet med folkhälsoarbetet är att säkerställa att all gemenskapspolitik och alla gemenskapsåtgärder skall säkerställa en hög hälsoskyddsnivå. Gemenskapens insatser på folkhälsoområdet skall inriktas på att förbättra folkhälsan, förebygga ohälsa och sjukdomar hos människor och undanröja faror för människors hälsa. Samarbetet sker främst genom ett handlingsprogram för folkhälsa, samt viss lagstiftning. För närvarande finns EG-direktiv rörande tobak och blodsäkerhet. På folkhälsoområdet finns även en EU-myndighet, det Europeiska Centrumet för kontroll av Narkotika och Narkotikamissbruk, ECNN, som hör till de myndigheter som EU prioriterat när det gäller deltagande av kandidatländerna. EU har också upprättat ett nätverk för epidemiologisk övervakning och kontroll av smittsamma sjukdomar.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa EG-lagstiftningen från anslutningen till EU. Kandidatländerna deltar redan i ECNN:s verksamhet och har haft möjlighet att delta i folkhälsoprogrammets föregångare och nuvarande program. Kandidatländerna deltar också i det praktiska samarbetet inom ramen för verksamheten inom nätverket rörande smittsamma sjukdomar.

7.13.7 Konsekvenser för Sverige

Några särskilda konsekvenser för svensk del, när det gäller kapitlet om socialpolitik och sysselsättning, kan inte förutses.

7.14 Energi

7.14.1 Bakgrund

EG-fördraget innehåller inget särskilt kapitel för energiområdet. Den rättsliga grunden för gemensamma åtgärder på området

utgörs oftast av artiklar inom inre marknads- och miljöavsnitten eller av den s.k. fördragsutfyllnadsregeln (artikel 308 EG). På kärnenergiområdet baseras åtgärderna oftast direkt på Euratomfördragets regler.

Regelverket rörande energi speglar tre huvudmål: försörjningstrygghet, förbättrad konkurrenskraft och miljöskydd. Ett viktigt redskap för att uppnå energimålen är förverkligandet av den inre energimarknaden. Detta är viktigt för att ha stabila energiflöden till rimliga priser, öka konkurrenskraften hos den europeiska industrin och för att kunna möta utmaningar i form av t.ex. de miljökrav som åtagandena inom ramen för FN:s klimatkonvention innebär.

Energiområdets regelverk omfattar cirka 30 grundläggande rättsakter. Dessa innefattar bl.a. regler om en successiv avreglering av el- och gasmarknaderna. Europaparlamentets och rådets direktiv 96/92/EG av den 19 december 1996 om gemensamma regler för den inre marknaden för el (elmarknadsdirektivet) innehåller bl.a. krav på gradvis marknadsöppning. Motsvarande regler finns också för naturgasmarknaden. Inom regelverket finns också bestämmelser om bl.a. försörjningstrygghet. Enligt rådets direktiv 68/414/EEG av den 20 december 1968 om en skyldighet för medlemsstaterna i EEG att inneha minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter (oljelagringsdirektivet) åläggs medlemsstaterna att hålla beredskapslager av olja motsvarande 90 dagars normal konsumtion.

På kärnenergiområdet finns en mycket begränsad sekundärrätt i form av direktiv och förordningar. Regelverket består huvudsakligen av Euratomfördraget och ett antal råds- och kommissionsbeslut. EU har valt att i samband med förhandlingarna om energiområdet även inkludera kärnsäkerhetsfrågorna trots att dessa inte omfattas av regelverket.

7.14.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för övergångslösningar på vissa områden vilka beskrivs nedan.

Avreglering av el- och gasmarknaderna

Efter ingående diskussioner med samtliga kandidatländer blev förhandlingsresultatet att Estland fick uppskov t.o.m. den 31 december 2008 med avregleringen av elmarknaden och Tjeckien fick uppskov t.o.m. den 31 december 2004 med avregleringen av gasmarknaden. I båda fallen har uppskoven att göra med omstruktureringen inom respektive sektor (i Estlands fall oljeskifferanvändningen) och de har inte bedömts få någon väsentlig negativ påverkan för EU:s inre energimarknad.

Beredskapslager av olja

Att uppföra lagringsanläggningar och anskaffa erforderlig mängd oljeprodukter medför betydande kostnader. Det är typiska investeringsfrågor och det stod tidigt i förhandlingarna klart att viss hänsyn skulle behöva tas till de olika ländernas ekonomiska situation. Krav ställdes dock på att kandidatländerna skulle redovisa hur man tänkt sig finansiera uppbyggnaden och på att konkreta tidsplaner presenterades. Förhandlingarna ledde till att samtliga kandidatländer, utom Ungern, fick övergångslösningar innebärande att lagren får byggas upp successivt under några år. Den längsta övergångstiden fick Estland, Lettland och Litauen, vars lager skall vara fullt uppbyggda senast vid utgången av år 2009.

Kärnsäkerhet

Vad avser kärnsäkerhet var förhandlingsmålet för nuvarande medlemsstater att en hög säkerhet skulle beaktas i utvidgningsprocessen. Förhandlingarna har stundtals varit besvärliga, bl.a. beroende på interna meningsmotsättningar mellan de nuvarande

medlemsstaterna. De kandidatländer som har kärnkraftsreaktorer som inte bedöms kunna uppgraderas till acceptabel säkerhetsnivå finns i Litauen och Slovakien. Dessa skall stängas i enlighet med ländernas internationella åtaganden. För Litauens del rör det sig om kärnkraftverket Ignalina. Litauen har åtagit sig att stänga enhet 1 i detta kärnkraftverk senast den 31 december 2004 och enhet 2 senast den 31 december 2009 och att sedan avveckla dessa enheter (protokoll nr. 4). För Slovakiens del rör det sig om Kärnkraftverket Bohunice V1. Slovakien har åtagit sig att stänga reaktor 1 i detta kärnkraftverk senast den 31 december 2006 och reaktor 2 i samma kärnkraftverk senast den 31 december 2008 samt att därefter lägga ned dessa reaktorer (protokoll nr. 9). EU har åtagit sig att som motprestation bidra med stödmedel för bl.a. ersättningskraft och avvecklingskostnader. En noggrann genomgång av kandidatländerna avseende anläggningar, myndigheter, lagstiftning m.m. resulterade i en lista på rekommendationer till varje kandidatland. En uppföljning av rekommendationerna gjordes våren 2002. Resultatet visade att kandidatländerna på de allra flesta punkter hade behandlat rekommendationerna på ett adekvat sätt.

Övrigt

Liksom på de flesta övriga förhandlingsområden är det på energiområdet viktigt att de nya medlemsstaterna har en väl fungerande administration (det gäller exempelvis de tillsynsmyndigheter som krävs enligt el- och gasmarknadsdirektiven och för övervakningen av kärnsäkerheten). Detta har EU med stor tyngd framhållit under förhandlingsskedet. EU har också pekat på det arbete som återstår för kandidatländerna när det gäller att förbereda inträdet på den inre energimarknaden. Bland annat kommer den nödvändiga omstruktureringen av energisektorn att kräva mycket stora investeringar, något som väsentligen måste finansieras av länderna själva. Sammanfattningsvis ledde förhandlingarna på energiområdet till att samtliga länder utom Ungern fått övergångslösningar på någon eller några punkter.

7.14.3 Konsekvenser för Sverige

De övergångslösningar som träffats kan inte förväntas få några direkta konsekvenser för svensk del.

7.15 Industripolitik

Gemenskapen och medlemsstaterna skall enligt artikel 157 EG säkerställa att det finns nödvändiga förutsättningar för näringslivets konkurrenskraft. För detta ändamål inriktas insatserna inom industripolitiken på frågor som bl.a. rör näringslivets anpassning till strukturförändringar. Arbetet sker främst i form av utbyte av erfarenheter och annat, icke rättsligt bindande, samarbete. Gemenskapens industripolitik omfattar i första hand horisontella frågor, men inriktas delvis även på åtgärder i olika branscher.

Samtliga kandidatländer har under förhandlingarna presenterat sin industripolitik inklusive strategier för omstruktureringar av näringslivet. Dessa har varit föremål för bedömning av hur väl respektive kandidatland kan säkerställa att det finns förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv. Särskilt har omstruktureringar och privatiseringar beaktats.

Förhandlingarna har kunnat slutföras utan övergångslösningar. Samtliga kandidatländer accepterar att tillämpa regelverket från anslutningsdagen. Några särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.16 Små och medelstora företag

Åtgärder för att främja småföretagens konkurrenskraft ligger i stor utsträckning på medlemsstaterna. Det gemensamma regelverket omfattar enbart meddelanden och rekommendationer.

EU:s småföretagspolitik utgörs i huvudsak av ett program för företag och företagare som särskilt riktar sig till små och medelstora företag. Programmet finansierar olika projekt och

initiativ för att stimulera entreprenörskap främst genom utbyte av erfarenheter och jämförande studier. Sedan hösten 2002 deltar samtliga kandidatländer i det fleråriga programmet.

I juni år 2000 antogs den europeiska stadgan för småföretag som anger tio särskilt viktiga områden för att skapa goda ramvillkor för företagande och ett bra företagsklimat, t.ex. regelförbättring, kapitalförsörjning och entreprenörsfrämjande. Samtliga medlemsstater rapporterar årligen till kommissionen om sina aktiviteter inom stadgans tio områden och därefter sammanställer kommissionen en rapport över hur stadgan genomförs. Kandidatländerna anslöt sig till arbetet med den europeiska stadgan vid ett möte i Slovenien i april år 2002.

Samtliga kandidatländer accepterar att tillämpa regelverket från och med anslutningstillfället och några övergångslösningar finns således inte. Några särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.17 Vetenskap och forskning

Regelverket behandlar främst två områden: dels EU:s program för forskning och teknisk utveckling, dels forskningssamarbete med tredjeland. Alla kandidatländerna har redan deltagit i EU:s program för forskning och utveckling.

Inga övergångslösningar har överenskommit och samtliga kandidatländer har åtagit sig att tillämpa regelverket från anslutningsdagen. För svensk del innebär detta att Sverige även fortsättningsvis kan samarbeta med kandidatländerna inom forsknings- och utvecklingsområdet.

7.18 Utbildning

7.18.1 Bakgrund

Enligt artiklarna 149 och 150 EG skall gemenskapen främja det samarbete mellan medlemsstaterna som bidrar till utvecklingen av en utbildning av god kvalitet och genomföra en yrkesutbildningspolitik som stödjer och kompletterar medlemsstaternas egna insatser. Utbildningssystemens innehåll och organisation är dock enligt EG-fördraget uteslutande medlemsstaternas ansvar och det finns ingen strävan hos vare sig EU-institutioner eller medlemsstater att ge gemenskapen befogenheter i det avseendet. Däremot kan utbildningssystemen mer eller mindre direkt beröras av exempelvis regelverket avseende den fria rörligheten för personer. Det gäller särskilt rådets direktiv 77/486/EEG av den 25 juli 1977 om undervisning av barn till migrerande arbetstagare. Direktivet innebär att medlemsstaterna skall ge medföljande skolpliktiga barn till arbetstagare från annan medlemsstat gratis undervisning i värdlandets och hemlandets språk.

Några övergångslösningar har inte aktualiserats och samtliga kandidatländer har förbundit sig att tillämpa regelverket på utbildningsområdet från den dag de inträder i unionen.

7.18.2 Utbildningsprogram och institutioner

Utbildningssamarbetet mellan medlemsstaterna sker i första hand inom ramen för programmen Sokrates, som omfattar alla utbildningsnivåer, och Leonardo da Vinci, som avser yrkesutbildning och kompetensutveckling. Programmen ger stöd till gränsöverskridande utvecklingsprojekt samt rörlighet och utbyten för studerande, lärare m.fl. De startade år 1995 och är nu inne i den andra etappen, som genomförs under åren 2000–2006. Vid

sidan av programmen genomförs också pilotprojekt och annan verksamhet av mera tillfällig natur.

Till gemenskapens uppdrag på utbildningsområdet hör att främja samarbetet med tredjeland. Sokrates och Leonardo da Vinci med anknutna verksamheter medger deltagande av kandidatländerna.

Till stöd för utbildningssamarbetet finns EG-institutionerna Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildningen i Grekland (Thessaloniki) och Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen i Italien (Turin).

7.19 Telekommunikationer, informationsteknologi och post

Regelverket inom detta område utgörs av bestämmelser som syftar till att avreglera telekommunikationsmarknaderna och postmarknaden.

7.19.1 Telekommunikationer och informationsteknologi

Bakgrund

Liberaliseringen av telekommunikationsmarknaderna i den Europeiska unionen påbörjades år 1988 och kan anses fullbordad 1998, så när som på några undantag av övergångskaraktär. Det övergripande målet var att främja konkurrensen på den interna marknaden och att stimulera investeringar i en miljö präglad av snabb teknisk utveckling. Telekommunikationssektorn utgör idag ett högtillväxtområde inom den europeiska ekonomin och en viktig stimulans av ekonomin som helhet.

Sedan år 1999 har ett omfattande arbete pågått inom EU med att formulera ett nytt regelpaket för elektroniska kommunikationer i syfte att modernisera och anpassa reglerna på området. Avsikten har varit att anpassa regleringen till en mer konkurrensutsatt marknad och att ta hänsyn till den pågående konvergensen,

dvs. sammansmältningen av tele, data och rundradio. Det nya regelverket innebär att alla typer av infrastruktur (telenät, datanät, rundradionät m.fl.) regleras på samma sätt. Regelverket syftar till att vara teknikneutralt. Det nya regelverket antogs och trädde i kraft under våren 2002.

Kandidatländernas förberedande åtgärder

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket på detta område från anslutningsdagen. För att klara detta kommer det att vara nödvändigt för dem att genomföra ganska omfattande ändringar i sina nationella lagstiftningar.

Kandidatländerna har gjort betydande framsteg de senaste åren med att anta och tillämpa gemenskapens telekommunikationsregler så som de var före ändringarna år 2002. Genomförandet av det nya regelverket kräver dock att samtliga intressekonflikter avlägsnas genom en tydlig åtskillnad mellan ansvar för reglering och operativa intressen, något som endast är delvis genomfört i de flesta kandidatländer. Detta inbegriper skapandet av en oberoende regleringsmyndighet och en åtskillnad mellan lagstiftande organ och ägarintressen.

Konsekvenser för Sverige

Genom det nya EG-regelverket som trädde i kraft år 2002 skapas goda förutsättningar för att säkerställa att regelverket på telekommunikationsområdet tillämpas på samma sätt i de olika medlemsstaterna (vilket inte alltid varit fallet med det tidigare regelverket). Spelreglerna för näringslivet kommer att se likadana ut i alla medlemsstater, vilket kommer att göra det lättare för aktörerna att agera och konkurrera i de olika länderna.

Genom att kandidatländerna ansluter sig till denna reglering kommer deras telemarknader att vara öppna för konkurrens på samma vis som i övriga EU. Detta torde innebära utökade möjligheter för svenska operatörer att kunna agera på dessa marknader.

7.19.2 Post

Bakgrund

Politiken för en gradvis liberalisering av postmarknaden började ta form i början av 1990-talet med en omfattande debatt kring ett inledande diskussionsdokument från Europeiska kommissionen som publicerades år 1992. Vid denna tid varierade posttjänsterna starkt mellan medlemsstaterna. De kännetecknades emellertid av att de främst levererades av förlustbringande och ibland ineffektiva monopol i den offentliga sektorn, som tillhandahöll standardtjänster av vitt skiftande kvalitet och effektivitet. För att nå målen om bättre kvalitet och en inre marknad för posttjänster infördes en begränsad harmonisering av posttjänsterna genom Europaparlamentets och rådets direktiv 97/67/EG av den 15 december 1997 om gemensamma regler för utvecklingen av gemenskapens inre marknad för posttjänster och för förbättring av kvaliteten på tjänsterna (postdirektivet). I det regelverk som fastställdes ingår en definition av ett miniutbud av samhällsomfattande posttjänster, ett maximalt område för monopol-tjänster, ett villkor för tillhandahållande av icke-monopoliserade tjänster och tillgång till nätet, taxepprinciper och insyn i räkenskaperna samt krav på tjänsternas kvalitet och harmonisering av tekniska standarder.

Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/39/EG av den 10 juni 2002 om ändring av direktiv 97/67/EG för att ytterligare öka konkurrensen inom postsektorn i gemenskapen, har gränsen för monopol-tjänster i postdirektivet successivt sänkts för att år 2006 endast finnas för brev som väger högst 50 gram. Ändringsdirektivet skulle vara genomfört i medlemsstaterna den 1 januari 2003.

Inom EU är det endast Sverige och Finland som i dag har gått längre än vad EG-direktiven föreskriver och fullt ut avskaffat monopolen. I Sverige gjordes det redan den 1 januari 1993.

Övergångsbestämmelser och förberedande åtgärder

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket på detta område från anslutningsdagen med undantag för Polen som fått en övergångslösning t.o.m. den 31 december 2005 när det gäller uppfyllandet av ändringsdirektivet (2002/39/EG) såvitt avser gränsen för monopoltjänster.

Konsekvenser för Sverige

Alltsedan den svenska postmarknaden öppnades för konkurrens har det inte funnits några hinder mot att utländska företag etablerar sig på marknaden. Det har däremot funnits hinder för de svenska operatörerna, främst Posten AB, att etablera sig på de utländska marknaderna för brevtjänster. Det finns därför i princip endast positiva effekter av att de nya medlemsstaterna anpassar sin lagstiftning till den europeiska när det gäller postområdet.

I och för sig innebär den europeiska liberaliseringen inte att några dramatiska brevvolymer blir tillgängliga för den som etablerar sig på en annan marknad än hemmamarknaden. Cirka 80 procent av alla brev i Sverige väger, enligt uppgift från Post- och telestyrelsen, under 20 gram. Troligtvis ser marknadsbilden liknande ut i övriga Europa. En sänkning av det tillåtna monopolområdet ner till 50 gram år 2006 innebär därför inte någon väsentlig möjlighet för postoperatörer att ta marknadsandelar på andra marknader än hemmamarknaden.

7.20 Kultur och audiovisuella frågor

Kandidatländernas införlivande av EG:s regelverk på kultur- och det audiovisuella området har främst rört hur länderna skall införliva direktivet TV utan gränser (rådets direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television). Direktivet utgör det rättsliga ramverket för den fria rörligheten för TV-

sändningar inom unionen. Direktivet omfattar bl.a. regler för sändningsverksamhet, programkvoter, reklam, listor över viktiga evenemang, skydd av minderåriga, m.m.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen. Utvidgningen innebär inte några särskilda konsekvenser för svensk del på detta område.

7.21 Regionalpolitik och samordning av instrument i strukturpolitiken

7.21.1 Bakgrund

Enligt artikel 158 EG skall gemenskapen särskilt sträva efter att minska skillnaderna mellan de olika regionernas utvecklingsnivåer och eftersläpningen i de minst gynnade regionerna eller öarna, inbegripet landsbygdsområdena.

Regelverket på detta område består i första hand av rådets förordning (EG) nr 1260/99 av den 21 juni 1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna. För den s.k. sammanhållningsfonden finns en särskild förordning.

Regelverket avser perioden 2000–2006 och den budget som anslagits för denna period inkluderar de beräknade kostnaderna för en utvidgning av unionen. Fram till medlemskapet har kandidatländerna fått och får olika former av EU-stöd genom de s.k. strukturpolitiska föranslutningsinstrumenten.

7.21.2 Struktur- och sammanhållningsfonderna

Från anslutningsdagen gäller regelverket för struktur- och sammanhållningsfonderna i de nya medlemsstaterna. Några mindre anpassningar görs i anslutningsfördraget av gällande regelverk. Exempelvis kommer sammanhållningsfonden att svara för en tredjedel av de medel som avsatts för strukturinsatser, vilket kan jämföras med 18 procent för berörda länder i dag.

Sammanhållningsfonden finansierar miljö- och infrastrukturinvesteringar. Behovet av sådana åtgärder bedöms vara stort i de nya medlemsstaterna. Ett annat motiv för att utnyttja sammanhållningsfonden i högre grad är att kommissionen svarar för hanteringen, vilket avlastar de nya medlemsstaterna som ännu har en begränsad administrativ kapacitet. Med hänsyn till den korta programperioden har vissa anpassningar också gjorts av förskottsbetalningarna från kommissionen till de nya medlemsstaterna.

För de tio nya medlemsstaterna har för perioden 2004–2006 avsatts sammanlagt närmare 22 miljarder euro för strukturfonds- och sammanhållningsfondsinsatser. Samtliga nya medlemsstater får del av sammanhållningsfondsmedlen och med några få undantag kommer alla regioner i de nya medlemsstaterna att bli behöriga för mål 1-stöd (stöd för att främja svagt utvecklade regioner).

Som på flera andra områden i utvidgningsförhandlingarna har viss tveksamhet rått om de nya medlemsstaterna har tillräcklig administrativ kapacitet för att tillämpa regelverket i alla dess delar. Samtliga länder har dock accepterat regelverket utan krav på övergångslösningar och har åtagit sig att vidta en rad åtgärder så att de från anslutningsdagen skall kunna tillämpa det fullt ut.

7.21.3 Konsekvenser för Sverige

Utvidgningen innebär för närvarande inte några konsekvenser för regional- och strukturpolitiken i Sverige. I förhandlingar i den utvidgade unionen skall EU enas om regional- och strukturpolitikens omfattning och inriktning från år 2007.

7.22 Miljö

7.22.1 Bakgrund

Miljöfrågorna regleras i en egen avdelning i EG-fördraget. Dessutom gäller enligt artikel 6 EG, som en grundläggande princip, att miljöskyddskraven skall integreras i utformningen och genomförandet av hela gemenskapens politik och verksamhet.

Miljölagstiftningen inom EU täcker områden som naturvård, kemikaliehantering, avfallsfrågor, buller samt skydd av luft och vatten. Direktiven är ofta s.k. minimidirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna kan ha en högre skyddsnivå än vad direktivet stipulerar i sina respektive nationella lagstiftningar. Totalt omfattar miljöregelverket inom EU cirka 130 grundrättsakter.

7.22.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har åtagit sig att tillämpa EU:s regler på miljöområdet med undantag för övergångslösningar på vissa områden vilka redovisas nedan.

Luftkvalitet

Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen och Slovakien har i anslutningsfördraget beviljats en övergångsperiod under vilken Europaparlamentets och rådets direktiv 94/63/EG av den 20 december 1994 om begränsning av utsläpp av flyktiga organiska ämnen vid lagring av bensin och vid distribution av bensin från depåer till bensinstationer inte skall tillämpas fullt ut (Estland t.o.m. den 31 december 2006, Lettland t.o.m. den 31 december 2008, Litauen t.o.m. den 31 december 2007, Malta t.o.m. den 31 december 2004, Polen t.o.m. den 31 december 2005 och Slovakien t.o.m. den 31 december 2007). Övergångslösningarna avser att ge nämnda kandidatländer tid att hinna åtgärda system för

distribution och lagring av petroleumprodukter i syfte att uppfylla de krav i direktivet som avser bl.a. bensinstationer.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/81/EG av den 23 oktober 2001 om nationella utsläppstak för vissa luftföroreningar uppställer utsläppstak för svaveldioxid, kväveoxid, flyktiga organiska föreningar och ammoniak. Dessa ämnen kan bl.a. bidra till marknära ozon och försurning. Utsläppstaken i direktivet grundar sig i viss mån på Göteborgsprotokollet till konventionen om långdistanstransporterade luftföroreningar. Direktivet har endast behandlats översiktligt i förhandlingarna med kandidatländerna. De högsta utsläppsvärden (takvärden) som anges för varje land i anslutningsfördraget är preliminära och avsikten är att nya gränsvärden skall uppställas i samband med den översyn av direktivets takvärden som skall ske år 2004.

Polen och Cypern har beviljats en övergångsperiod under vilken kraven i rådets direktiv 99/32/EG av den 26 april 1999 om att minska svavelhalten i vissa flytande bränslen och om ändring av direktiv 93/12/EEG inte skall gälla fullt ut. Syftet är att ge Polen och Cypern möjlighet att anpassa sina raffinaderier till direktivets krav. För Polens del gäller övergångsperioden t.o.m. den 31 december 2006 och för Cyperns del t.o.m. den 30 april 2005.

Avfallshantering

Estland och Polen har beviljats vissa undantag från rådets direktiv 99/31/EG av den 26 april 1999 om deponering av avfall. Polens övergångslösning avser att kraven rörande vattenkontroll och lakvattenhantering, skydd av mark och vatten, gaskontroll och stabilitet inte behöver tillämpas på olika kommunala anläggningar för lagring av avfall (deponier) i Polen förrän den 1 juli 2012. Estland har fått en övergångstid som avser att kraven för flytande och frätande avfall inte skall tillämpas på oljeskifferaska som deponeras på befintliga deponier i Estland förrän den 16 juli 2009. Till både Estlands och Polens övergångslösningar är kopplat vissa delmål.

Polen har beviljats en övergångstid t.o.m. den 31 december 2012 från tillämpningen av vissa bestämmelser i rådets förordning (EEG) nr 259/93 av den 1 februari 1993 om övervakning och kontroll av avfallstransporter inom, till och från Europeiska gemenskapen, senast ändrad genom kommissionens förordning (EG) nr 2557/2001 av den 28 december 2001. Bakgrunden är att Polen inte klarar av att ställa om sin avfallshantering och sina deponier fram till tillträdesdagen.

Vattenkvalitet

Malta, Polen och Slovakien har medgivits övergångsbestämmelser i fråga om rådets direktiv 86/280/EEG av den 12 juni 1986 om gränsvärden och kvalitetsmål för utsläpp av vissa farliga ämnen till vatten som ingår i förteckning 1 i bilagan till rådets direktiv 76/464/EEG av den 4 maj 1976 om förorening genom utsläpp av vissa farliga ämnen i gemenskapens vattenmiljö. Bestämmelserna innebär att vissa gränsvärden för ett antal specifika ämnen inte skall tillämpas på angivna anläggningar. Övergångsbestämmelserna gäller för Maltas del t.o.m. den 31 mars 2007, för Polens del t.o.m. den 31 december 2007 och för Slovakiens del t.o.m. den 31 december 2006.

Samtliga kandidatländer har medgetts en lång övergångsperiod (som längst till år 2015) under vilken de inte behöver tillämpa alla bestämmelserna i rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, ändrat genom kommissionens direktiv 98/15/EG av den 27 februari 1998. Övergångsbestämmelserna är konstruerade på likartat sätt för samtliga kandidatländer. Kraven i direktivet skall först uppnås vad avser de större städerna, därefter de mindre städerna.

Estland, Lettland och Malta har medgetts en övergångsperiod under vilken de inte behöver tillämpa alla bestämmelserna i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten (Estland t.o.m. den 31 december 2013, Lettland t.o.m. den 31 december 2015 och Malta t.o.m. den 31 december

2005). Under övergångsperioden tillåts högre värden för olika ämnen i vattnet än vad som angetts i direktivet.

Naturskydd

Endast Malta begärde och fick en övergångslösning avseende rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarandet av vilda fåglar, senast ändrat genom kommissionens direktiv 97/49/EG av den 29 juli 1997. Fram t.o.m. den 31 december 2008 får vissa finkarter avsiktligt fångas med användning av traditionella nät, s.k. clap-nets, på de maltesiska öarna. Ett krav är att fångsten sker uteslutande i syfte att hålla finkarna i fångenskap. I övergångsbestämmelsen uppställs även delmål som skall uppfyllas.

Estland har beviljats ett undantag från direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Undantaget ger Estland rätt att jaga lodjur. Kommissionen skall emellertid efter fem år (senast den 1 maj 2009) avge en rapport till rådet om effekterna av detta undantag. Rådet kan, om kommissionen föreslår detta, besluta att undantaget skall upphävas.

Föroreningskontroll och riskhantering inom industrin

En övergångslösning har medgetts Lettland i fråga om rådets direktiv 87/217/EEG av den 19 mars 1987 om att hindra och minska asbestförorening i miljön. Med avvikelse från direktivet skall kraven för avfall som innehåller asbestfibrer eller asbestdamm och som deponeras inte tillämpas i Lettland t.o.m. den 31 december 2004.

Ungern har medgetts en övergångslösning t.o.m. den 30 juni 2005 vad avser rådets direktiv 94/67/EG av den 16 december 1994 om förbränning av farligt avfall. Slovakien har medgetts en övergångslösning t.o.m. utgången av år 2006 avseende Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/76/EG av den 4 december 2000 om förbränning av avfall. Under övergångsperioden skall vissa gränsvärden för utsläpp och kraven för mätningar på vissa specificerade förbränningsanläggningar för oljeavfall och annat

flytande avfall, avfall från sjukhus och fast och flytande farligt avfall inte tillämpas.

Tre länder har haft särskilda problem med att uppfylla villkoren i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/80/EG av den 23 oktober 2001 om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från stora förbränningsanläggningar. För Polens del har orsaken till detta varit den stora andelen kol som används (98 procent av elproduktionen baserar sig på kol). För Litauens del har det att göra med effekterna av avvecklingen av kärnreaktorerna i Ignalina. I Estland tar avvecklingen av oljeskifferanvändning tid. Övergångstider avseende ett litet antal anläggningar av betydande storlek, byggda före år 1987, har därför beviljats för dessa länder. Övergångstiderna sträcker sig t.o.m. den 31 december 2015. Polen har dock för sina anläggningar, när det gäller utsläpp av stoft, en övergångstid som sträcker sig t.o.m. den 31 december 2017. För anläggningarna finns delmål för åren 2008–2015. Även Cypern har fått särskilda gränsvärden för två av sina anläggningar. När det gäller övriga kandidatländer har Ungern, Malta, Slovakien och Tjeckien beviljats övergångslösningar för några nyare anläggningar, byggda efter år 1987. För Ungerns del sträcker sig övergångstiden till utgången av år 2004, för Maltas del till utgången av år 2005 samt för Slovakiens och Tjeckiens del till utgången av år 2007.

I rådets direktiv 96/61/EG av den 24 september 1996 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar uppställs krav på att industrianläggningar m.m. skall ha miljötillstånd för verksamhet som motsvarar direktivets krav senast år 2007. Polen har fått en övergångslösning avseende nämnda direktiv. Fram t.o.m. den 31 december 2010 gäller övergångsregler för ett stort antal anläggningar i Polen vad gäller villkor avseende utsläppsgränsvärden m.m. Före den 30 oktober 2007 skall dock samordnade tillstånd ha utfärdats för dessa anläggningar med bindande tidsplaner för varje anläggning som syftar till att nå full överrensstämmelse med direktivet. Övergångslösningar har även medgetts för ett antal anläggningar i Slovenien (som längst t.o.m. den 30 oktober 2011), Slovakien (som längst t.o.m. den

31 december 2011) och Lettland (som längst t.o.m. den 31 december 2010) på grund av särskilda förhållanden i enskilda fall.

Lettland och Polen har i anslutningsfördraget beviljats en övergångsperiod under vilken rådets direktiv 97/43/Euratom av den 30 juni 1997 om skydd för personers hälsa mot faror vid joniserande strålning i samband med medicinsk bestrålning och om upphävande av direktiv 84/466/Euratom inte skall tillämpas i sin helhet. Övergångsbestämmelserna, som för Lettlands del sträcker sig till utgången av år 2005 och för Polens del till utgången av år 2006, syftar till att ge dessa kandidatländer tid att anpassa radiologisk utrustning m.m. till de krav som uppställs i direktivet.

Samtliga kandidatländer utom Estland har beviljats övergångstider, som sträcker sig såsom längst t.o.m. den 31 december 2009, innan rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall skall börja gälla fullt ut. Enligt direktivet skall medlemsstaterna ha uppnått vissa mål för bl.a. återvinning och materialutnyttjande. Kandidatländernas övergångslösningar medger dem en viss respit vad avser uppfyllandet av vissa av dessa mål.

7.22.3 Konsekvenser för Sverige

Allmänt sett kan sägas att utvidgningen kommer att leda till en avsevärt snabbare omvandling av de nya medlemsländernas miljöarbete än vad som annars skulle vara fallet. Därigenom kommer också de gränsöverskridande utsläppen att minska. Sverige påverkas i hög grad av luftnedsläpp som härrör från våra grannländer. Östersjöns näringstillstånd är också i hög grad beroende av utsläppen från Estland, Lettland, Litauen och Polen. En anpassning till regelverket beträffande luftutsläpp och avloppsrening kommer därför att innebära klara effekter i Sverige. Även andra frågor har direkt eller indirekt påverkan. Som exempel kan tas att flyttfåglar i Sverige flyger via Malta och därför påverkas av jakten där.

Det kommer att krävas stora investeringar för att anpassa miljökraven i de nya medlemsländerna till de bestämmelser som gäller enligt EU:s regelverk. En snabb ekonomisk utveckling, fungerande prissättning och en strukturpolitik inom EU som tar hänsyn till miljöförhållandena i de nya medlemsländerna är viktiga faktorer som kan påskynda omställningen. Den stora marknaden med totala investeringsvolymen om uppemot 100 miljarder euro skapar också incitament för en utveckling av miljöteknik och för nya marknader för miljöteknikföretag.

7.23 Konsument- och hälsoskyddsfrågor

Gemenskapen skall enligt artikel 153 EG bidra till att en hög skyddsnivå uppnås för konsumenterna. Uppgifterna är att skydda hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt att främja konsumentupplysning och konsumenternas rätt att organisera sig. Dessa intressen skall beaktas i all verksamhet inom gemenskapen. Åtgärder kan bestå av lagstiftning om harmoniserade regler för den inre marknaden eller åtgärder för att komplettera medlemsstaternas nationella politik.

Trots att ny gemenskapslagstiftning på området kännetecknas av att man strävar efter att harmonisera reglerna på en hög konsumentskyddsnivå, består det existerande regelverket i huvudsak av minimidirektiv. Huvuddelen av dessa direktiv berör konsumenters ekonomiska intressen. De gäller bl.a. vilseledande marknadsföring, paketresor, oskäligen avtalsvillkor, prisinformation, konsumentkrediter, garantier samt distansförsäljning. Andra direktiv rör konsumenters hälsa och säkerhet, produktsäkerhet och produktansvar. Det finns även ett direktiv som föreskriver att det skall finnas en rätt för s.k. godkända organ att under vissa förutsättningar föra talan i domstol för konsumenternas räkning. På området finns slutligen även akter av övergripande betydelse för utvecklingen av konsumentpolitiken som sådan, däribland ett beslut om upprättandet av en kommitté sammansatt av konsumentföreträdare i medlemsstaterna,

konsumentpolitiska handlingsplaner och strategier samt konsumentinflytande i standardiseringsarbetet.

Konsumentpolitiken på europeisk nivå utvecklas genom s.k. konsumentpolitiska program. Kommissionen antog år 2002 en ny strategi som skall gälla för tiden 2002–2006. Strategin har som mål en hög gemensam nivå för konsumentpolitiken, en effektiv tillsyn av konsumenternas rättigheter samt att konsumentorganisationerna skall delta i den politiska processen i EU.

För att underlätta informationsutbyte och statistik har ett system upprättats inom gemenskapen för att inhämta information om olyckor i hem och under fritid. Insamling till detta system har främst skett från sjukhus, brandstationer och hjälpcentraler. Enligt ytterligare ett upprättat system skall kommissionen notifieras då en nationell myndighet ämnar vidta åtgärder med anledning av förekomsten av en farlig produkt. Kommissionen har genom en rekommendation till medlemsstaterna uppmanat dessa att upprätta nödvändig administrativ infrastruktur för att kunna identifiera farliga produkter vid gränserna. Kommissionen har även utfärdat en rekommendation om tvistlösning utanför domstol.

Kandidatländerna har redan införlivat huvuddelen av regelverket på detta område. Detta har inneburit ett omfattande arbete med krav på nytänkande, eftersom konsumentpolitiken är ett förhållandevis nytt område för dessa länder. Utvecklandet av den administrativa kapaciteten för att kunna bedriva en effektiv marknadskontroll är naturligtvis av grundläggande betydelse. De länder som inte utvecklar denna kapacitet riskerar att mindre nogräknade näringsidkare väljer att marknadsföra farliga produkter i landet.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket från anslutningsdagen och inget land har begärt några övergångslösningar. Några särskilda konsekvenser för svensk del är inte att förvänta.

7.24 Rättsliga och inrikes frågor

7.24.1 Bakgrund

De politikområden som regleras i kapitlet om rättsliga och inrikes frågor – Schengenregelverket, viseringspolitik, gränskontroll, migration och asyl, gränsöverskridande handel med droger, penningtvätt, organiserad brottslighet, polissamarbete och rättsligt samarbete, dataskydd och ömsesidigt erkännande av domar m.m. – syftar till att utveckla unionen till ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. Huvuddelen av instrumenten i regelverket, vad gäller rättsliga och inrikes frågor, ligger inom ramen för samarbetet i unionens tredje pelare och procedurerna för beslutfattande är mellanstatliga snarare än överstatliga. Detta återspeglas i beslutsgången, där medlemsstaterna måste uppnå enighet för att ett instrument skall kunna antas. Inom asyl- och migrationsområdet pågår ett betydande lagstiftningsarbete vilket för kandidatländernas del innebär att regelverket vid tiden för anslutning kommer att vara långt mer omfattande än vid tidpunkten då utvidgningsförhandlingarna ägde rum.

Administrativ kapacitet och gemensamt synsätt

Kapitlet för rättsliga och inrikes frågor omfattar områden av stor vikt. Under tiden före anslutningen har medlemsstaterna särskilt följt hur kandidatländerna stärkt sin förmåga att tillämpa det regelverk som kapitlet omfattar. Inom de berörda områdena är det nödvändigt att kandidatländernas administrativa kapacitet har nått en godtagbar standard vid tidpunkten för inträdet i unionen. En särskild rådsarbetsgrupp inrättades år 1998 för att ge medlemsstaterna möjlighet att följa kandidatländerna i processen att genomföra regelverket på området för rättsliga och inrikes frågor.

Vad beträffar kampen mot organiserad brottslighet så slöts i maj 1998 en föranslutningspakt mot organiserad brottslighet mellan unionens medlemsstater och kandidatländerna. Syftet var att utveckla ett gemensamt synsätt när det gäller bekämpningen av organiserad brottslighet. Pakten består av ett tiotal principer som

alla speglar olika delar av EU:s regelverk, t.ex. gällande gemensam policy mot korruption, inrättande av centrala nationella organ såsom kriminalunderrättelseenheter och inrättande av särskilda finansunderrättelseenheter. För att genomföra paktens bildades en arbetsgrupp. Gruppen håller regelbundna möten för att utvärdera kandidatländernas anpassning till paktens principer. Med början under det svenska ordförandeskapet första halvåret 2001 har fokus lagts på vilka hinder som fortfarande existerar för att genomföra paktens innehåll.

Polis och rättsväsende

Det är utomordentligt viktigt att kandidatländernas polis- och rättsväsende är oberoende, pålitligt och effektivt. Förhandlingar mellan kandidatländerna och Europol har resulterat i avtal i syfte att stärka samarbetet när det gäller bekämpning av allvarliga former av internationell brottslighet. Genom dessa avtal regleras bl.a. möjligheten att utväxla personuppgifter. En förutsättning för att avtal skall kunna ingås är att kandidatlandet i fråga har lagar och ett administrativt tillvägagångssätt som tillgodoser skyddet av personuppgifter. Även Eurojust har möjlighet att ingå samarbetsavtal med tredjeland. Sådana avtal får särskilt innehålla bestämmelser om formerna för utstationering av tjänstemän och om utbyte av personuppgifter.

Ömsesidigt erkännande av domar och beslut

Frågan om förtroendet stater emellan för varandras rättsväsenden är central när det gäller tillämpning av instrument som rör ömsesidigt erkännande av domar och beslut. En följd av detta är att man valt att infoga skyddsklausuler i anslutningsfördraget när det gäller ömsesidigt erkännande, på både straffrättens och civilrättens område. Skyddsklausulen för rättsliga och inrikes frågor kan användas om det skulle visa sig att det finns allvarliga brister i införlivandet eller tillämpningen av instrument som rör ömsesidigt erkännande inom straffrätten eller civilrätten eller om det finns en överhängande risk för sådana brister. Om en sådan

situation skulle uppkomma under de första tre åren efter anslutningen av de nya medlemsstaterna kan kommissionen, på motiverad begäran av en medlemsstat eller på eget initiativ och efter att ha samrått med medlemsstaterna, besluta om särskilda villkor för tillämpningen av instrumentet. Sådant villkor kan t.ex. vara att tillämpningen tillfälligt upphävs i förhållandet mellan en ny medlemsstat och övriga medlemsstater.

Schengen och gränskontroll

En av de synligaste delarna i regelverket är Schengenreglerna, som innebär att nationella gränskontroller tas bort. När det gäller Schengensamarbetet kommer dock kandidatländernas inträde i unionen inte att innebära ett omedelbart upphävande av gränskontroller mellan gamla och nya medlemsstater. Beslut om att häva dessa gränskontroller kommer i stället att fattas separat och med enhällighet av ministerrådet. Detta kommer att ske någon gång efter de nya medlemsstaternas inträde i unionen och skall föregås av noggranna utvärderingar av de nya medlemsstaternas rättsliga och praktiska beredskap att tillämpa Schengenreglerna. Varje kandidatland lämnar en handlingsplan för genomförande av Schengen som bl.a. skall innehålla en trovärdig tidsplan. Genom detta instrument kan kandidatländerna visa sina framsteg på området.

Viseringspolitik

Kandidatländerna behöver anpassa sin viseringspolitik till EG-regelverket och bygga upp en tillräcklig administrativ kapacitet redan före anslutningen för att kunna tillämpa regelverket vid anslutningen. Det gäller bl.a. anpassning till förordningen om vilka länders medborgare som måste ha visering vid inresa i medlemsstaterna och vilka som är befriade från detta krav.

Migration och asyl

Det är av stor vikt att kandidatländerna fortsätter reformarbetet för att anpassa sin nationella lagstiftning och tillämpning till EG-regelverket på detta område. Det gäller t.ex. regelverket kring asylprövning både i första instans och i överinstans, mottagande av asylsökande, regler för invandring och familjeåterförening, tredjelandsmedborgares rättigheter samt arbetstagares och studenters rättigheter.

7.24.2 Övergångsbestämmelser

Förhandlingarna i kapitlet om rättsliga och inrikes frågor har inte, som i vissa andra kapitel, komplicerats av begärda övergångslösningar och undantag. Samtliga länder har accepterat regelverket och förutom vad som ovan redovisats om skyddsklausulen på straffrättens och civilrättens område finns inga övergångslösningar eller undantag.

7.24.3 Konsekvenser för Sverige

En konsekvens av utvidgningen är att de nya medlemsstaterna kommer att delta i de olika samarbeten som pågår. Såväl Europol- och Eurojustsamarbetet som samarbetet på myndighetsnivå berörs. Vidare kan utvidgningen komma att påverka beslutsfattandet på de områden där det krävs enhällighet för att anta rättsakter, då fler länder måste enas om innehållet. I detta sammanhang bör nämnas att beslut på det migrations- och asylpolitiska området under nästa år eventuellt kommer att kunna fattas med stöd av kvalificerad majoritet. De särskilda Schengenlösningarna kommer för Sveriges del att innebära fortsatt gränskontroll mot de nya medlemsstaterna även efter deras anslutning, fram till dess att rådet fattat beslut om att kontrollerna skall upphävas.

7.25 Tullunion

7.25.1 Bakgrund

Tullunionskapitlet inkluderar gemenskapens tullkodex, den kombinerade nomenklaturen (tulltaxan) inklusive handelspreferenser, tullkvoter och tullsuspensioner. Hit hör också annan tullrelaterad lagstiftning som t.ex. regler om varumärkesförfalskning och piratkopiering.

Tulladministrationerna i kandidatländerna måste redan från anslutningsdagen kunna hantera kontrollen vid gränsen, som delvis även bildar den nya yttre unionsgränsen. Kontrollerna måste genomföras på ett smidigt sätt så att medborgarnas säkerhets- och skyddsintressen bevakas samtidigt som handeln främjas. Den inre marknaden och en smidig handel bygger på en väl fungerande tullunion. Detta förutsätter att EG:s tullagstiftning införlivas i kandidatländernas lagstiftning senast vid anslutningen.

Förhandlingarna om tullunionskapitlet har framför allt koncentrerats på kandidatländernas antagande av befintlig EG-lagstiftning. Vid förhandlingarna har särskilt framhållits att kandidatländerna måste reformera och förstärka tullmyndigheternas tjänster, installera väl fungerande IT-system, vidta åtgärder mot ekonomisk och organiserad brottslighet samt bekämpa bedrägerier och korruption. Kandidatländerna skall löpande fram till anslutningsdagen fortsätta att informera om arbetet med att utveckla tillräcklig kapacitet inom sina tulladministrationer.

7.25.2 Övergångsbestämmelser

Malta och Ungern har medgivits följande övergångslösningar.

Import av vissa textilprodukter

När det gäller importen av vissa textilprodukter har Malta fått en övergångslösning fram till slutet av det femte året efter

anslutningen, dock längst t.o.m. den 31 december 2008, vilken möjliggör för Malta att importera dessa produkter till en lägre tullsats än den gemensamma tulltaxan. Undantaget innebär en gradvis upptrappning inom en årlig maximikvot av tullsatsen till den gemensamma nivån. Produkterna skall uteslutande användas på Maltas territorium i enlighet med existerande gemensamma regler om slutanvändning.

Import av aluminium

Ungern har fått övergångsarrangemang för import av olegerat aluminium. Övergångsperioden löper fram till slutet av det tredje året efter anslutningen, dock längst t.o.m. den 31 december 2007, och innebär att kvoterna minskar samtidigt som tullsatsen ökar.

7.25.3 Förhandlingsresultatet

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för ovan beskrivna övergångslösningar. Som en följd av utvidgningen kommer gränskontrollen mellan de nuvarande medlemsstaterna och de nya medlemsstaterna att minska.

7.26 Yttre förbindelser

7.26.1 Bakgrund

För att den inre marknaden och tullunionen skall fungera är det nödvändigt med ett gemensamt system av import- och exportregler och att gemenskapen kan agera enhetligt i förhållande till länder utanför EU. Genom artikel 133 EG har EU-länderna därför gett gemenskapen mandat att förhandla för deras räkning på detta område. Den gemensamma handelspolitiken är av särskild politisk betydelse inte minst mot bakgrund av den inre marknaden och EU:s ställning som den största handelspartnern i världen.

Den yttre handelspolitiken omfattar gemenskapens handelsavtal med tredjeland och internationella organisationer liksom samarbetsöverenskommelser. Huvudkomponenterna är den gemensamma handelspolitiken och biståndspolitiken.

Handelspolitiken

Gemenskapens handelspolitik härrör till stor del från internationella avtal under WTO. Den grundläggande basen är den gemensamma tulltaxan vid handel med tredjeland. Förutom de gemensamma export- och importreglerna omfattar även den gemensamma handelspolitiken regler om antidumpning och andra skyddsåtgärder som t.ex. åtgärder mot subventionerad import eller illegal handel. Andra komponenter är kvantitativa restriktioner och utrikespolitiskt relaterade handelsförbud (embargon och sanktioner). Gemenskapen har också slutit ett antal handelsavtal med tredjeland. Några av dessa täcker alla aspekter i en handelsrelation, andra endast särskilda produkter eller grupper av produkter. Avtalens förmånlighet kan också variera. Under t.ex. det allmänna preferenssystemet beviljas utländerna tullförmåner vid export till EU.

Biståndspolitiken

Gemenskapen bidrar också till biståndspolitiken genom att komplettera medlemsländernas åtgärder. Gemenskapen ger vidare genom handelspolitiskt bistånd assistans direkt till tredjeländer genom att bygga upp handelsrelationer som skall reformera sociala och ekonomiska strukturer och minska fattigdomen.

7.26.2 Förhandlingsresultatet

Alla kandidatländer har accepterat lagstiftningen på detta område och de har också nått en god nivå av anpassning. Kandidatländerna är ju redan i dag starkt knutna till EU genom associeringsavtalen (se avsnitt 3.3.1) och har därför ett nära samarbete med EU i

internationella organisationer som t.ex. WTO. När utvidgningen är genomförd kommer kommissionen att tala och förhandla även för de nya medlemsländernas räkning i WTO.

7.27 Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik

Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) inom den andra pelaren regleras inte av rättsakterna direktiv och förordningar vilka återfinns inom andra samarbetsområden. Inom GUSP används gemensamma ståndpunkter, gemensamma strategier, gemensamma åtgärder, deklarationer och uttalanden antagna av ministerrådet eller Europeiska rådet. Arbetet inom GUSP sker i princip på mellanstatlig grund. Mot bakgrund av detta har det inom GUSP inte varit aktuellt för kandidatländerna att införa något europeiskt regelverk i den nationella lagstiftningen. Gemensamma ställningstaganden inom GUSP är dock förpliktande för medlemsländerna vid deras egna ställningstaganden och handlande. Medlemsländerna skall vidare samordna sitt agerande inom internationella organisationer och vid internationella konferenser.

Några övergångslösningar på detta område har inte aktualiserats och samtliga kandidatländer har ställt sig bakom det aktuella regelverket och de principer som finns inom GUSP.

7.28 Finansiell kontroll

EG:s regelverk om finansiell kontroll styrs av ett antal allmänna internationellt accepterade principer om vad som anses vara god finansiell styrning och kontroll. Regelverket omfattas av ett begränsat antal förordningar, däribland detaljerade kommissionsförordningar vad gäller förvaltning och genomförande av strukturfonderna.

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen. Det finns inga undantags-

lösningar på området. Några särskilda konsekvenser för svensk del kan inte förutses.

7.29 Finansiella och budgetmässiga frågor

7.29.1 Bakgrund

Regelverket täcker de bestämmelser som rör EU:s budget, inklusive systemet för gemenskapernas egna medel. Regelverket på området utgörs av förordningar och beslut.

7.29.2 Övergångsbestämmelser

Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket i detta kapitel från anslutningsdagen med undantag för vissa övergångslösningar vilka beskrivs nedan.

EU-budgetprocessen år 2004

I och med att de nya medlemsstaterna inte kommer att ansluta sig till EU förrän den 1 maj 2004, alltså mitt i ett pågående budgetår, är det nödvändigt med en speciallösning vad gäller EU-budgetprocessen för år 2004. Tanken är att kommissionens förslag till EU-budget för nuvarande medlemsländer skall läggas enligt den normala proceduren i maj 2003. Dessutom kommer ett förslag till ändringsbudget för ett utökat EU att läggas i samband med EU-budgetförslaget. Ändringsbudgeten skall träda i kraft den 1 maj 2004. Ändringsbudgeten för det utökade EU kommer inte att kunna antas förrän under det år den avser, dvs. under år 2004, och inte heller innan blivande och nuvarande medlemsstater har ratificerat anslutningsfördraget.

Trots att de nya medlemsstaterna inte kommer att ansluta sig till EU förrän den 1 maj 2004, kommer de från och med den 1 januari 2004 att behandlas på samma sätt som de nuvarande medlemsstaterna avseende utgifter inom EU-budgetens kategori 1

(jordbruk), 2 (strukturfonder) och 3 (inre politik). Lika-behandlingen inom kategori 1, före de nya medlemsstaternas anslutning, avser dock enbart landsbygdsutveckling. I budgeten för år 2004 får emellertid inga finansiella åtaganden göras förrän anslutningen av de nya medlemsstaterna ägt rum. Bestämmelsen innebär att de blivande medlemsstaternas utbetalande myndigheter inom givna budgetramar får göra åtaganden gentemot ersättningsberättigade, men att EU inte kan göra ett budgetåtagande förrän de formellt är medlemmar.

Tillfällig budgetkompensation

Tjeckien, Cypern, Malta och Slovenien kommer att få s.k. tillfällig budgetkompensation under åren 2004–2006, på grund av att dessa länders nettoposition (förhållandet mellan avgifter till EU och bidrag från EU) försämras dessa år jämfört med år 2003.

Särskilda utbetalningar för att förbättra de nya medlemsstaternas betalningsflöde

Samtliga nya medlemsstater kommer att under åren 2004–2006 få särskilda utbetalningar från EG-budgetens utgiftssida med syfte att förbättra deras nettopositioner.

7.29.3 Konsekvenser för Sverige

Övergångslösningarna i kapitel 29 Finansiella och budgetmässiga frågor innebär för svensk del ökade kostnader i form av en ökad svensk avgift till EU-budgeten.

Enligt preliminära beräkningar uppskattas de totala svenska kostnaderna för utvidgningen under åren 2004–2006 till cirka 3 miljarder kronor i 1999 års priser. I löpande priser motsvaras detta av 3,5 miljarder kronor. Fördelat per år beräknas kostnaderna enligt följande i löpande priser. År 2004: 400 miljoner kronor, år 2005: 1 400 miljoner kronor och år 2006: 1 700 miljoner kronor.

7.30 Institutioner

EU:s stats- och regeringschefer enades i juni 1999 om att inkalla en regeringskonferens för att diskutera hur EU-institutionernas funktion kunde förbättras och förstärkas inför den stundande utvidgningen. Under konferensen gjordes en grundlig översyn av institutionerna, och de politiska förhandlingarna avslutades i december 2000 med överenskommelsen om Nicefördraget.

Nicefördraget och dess utvidgningsprotokoll, liksom medlemsstaternas gemensamma förklaringar om utvidgningen av EU respektive om tröskel för kvalificerad majoritet vid beslutsfattande i rådet, lade grunden för de institutionella förändringarna inför utvidgningen. I beslutet angavs att antal platser i Europaparlamentet skulle öka, kommissionens sammansättning modifieras och röstviktningen i rådet respektive tröskeln för kvalificerad majoritet anpassas till ett utvidgat EU. Nicefördraget gällde för ett scenario med tolv nya medlemsstater och med utgångspunkt från ett ikraftträdande den 1 januari 2005.

Nicefördraget angav inte i detalj hur de institutionella frågorna skulle lösas om EU vid ikraftträdandet av bestämmelserna år 2005 hade färre än 27 medlemmar. Inte heller specificerades vilka övergångsbestämmelser som skulle gälla från anslutningen av nya medlemsstater år 2004 tills dess att Nicefördragets institutionella bestämmelser skulle träda i kraft. Dessa utestående frågor diskuterades inför och under förhandlingarna med kandidatländerna under hösten 2002, och gavs en slutgiltig lösning vid toppmötet i Köpenhamn i december samma år.

Nicefördraget och överenskommelsen i Köpenhamn innebär att företrädare för de nya medlemsländerna får omedelbart och fullt tillträde till EU:s institutioner i och med anslutningen den 1 maj 2004. De nya medlemsländerna kommer att delta fullt ut i valet till Europaparlamentet sommaren 2004. Under interimperioden fr.o.m. den 1 maj 2004 fram till den nya mandatperioden åren 2004–2009 får dessa länder tillfälligt nominera ledamöter till parlamentet. I ett EU med 25 medlemsstater kommer Europaparlamentet att ha 732 ledamöter.

Tillfälliga lösningar har också utvecklats för beslutsfattande i ministerrådet. För perioden mellan den 1 maj och den 1 november 2004 kommer det totala antalet röster i rådet att uppgå till 124, inklusive de nya medlemsländernas röster. För beslut med kvalificerad majoritet kommer minst 88 röster att krävas. Från och med den 1 november 2004 skall det totala antalet röster i rådet uppgå till 321 och beslut med kvalificerad majoritet kräva minst 232 röster. I händelse att inte samtliga tio kandidatländer anslutit sig när dessa regler träder i kraft, kommer vissa justeringar att göras av tröskeln för kvalificerad majoritet.

Från anslutningsdagen den 1 maj 2004 kommer de nya medlemsländerna också att delta i kommissionens arbete med en kommissionsledamot per land. I november 2004 tillträder en helt ny kommission, bestående av en ledamot från varje medlemsland. Dagens modell med två kommissionsmedlemmar från vart och ett av de fem stora medlemsländerna överges alltså den 1 november 2004.

En konsekvens för svensk del av de nya institutionella reglerna enligt Nicefördraget är att Sveriges röstvikt i rådet påverkas. Denna påverkan är dock endast marginell. Nicefördragets konsekvenser finns närmare beskrivna i Nicefördraget EU:s regeringskonferens 2000 (Ds 2001:29) och regeringens proposition rörande Nicefördraget (prop. 2001/02:8). De övergångsordningar som överenskommit för år 2004 innebär ingen ändring av konsekvenserna för svensk del.

7.31 Övrigt

I detta kapitel har samlats ett antal frågor som vid förhandlingarna inte på ett naturligt sätt kunde passas in under de övriga förhandlingskapitlen. Nedan beskrivs vissa centrala frågor.

7.31.1 Skyddsklausulerna

I anslutningsakten finns tre olika skyddsklausuler.

Den allmänna skyddsklausulen gäller för det fall att det inom tre år efter anslutningen skulle uppstå allvarliga svårigheter som kan bli bestående inom någon ekonomisk sektor eller allvarligt försämra ekonomin inom ett visst geografiskt område. I ett sådant fall får en ny medlemsstat ansöka om bemyndigande att vidta skyddsåtgärder för att rätta till situationen. Under samma förutsättningar får även de nuvarande medlemsstaterna ansöka om bemyndigande att vidta skyddsåtgärder som kan avse någon eller några av de nya medlemsstaterna.

Skyddsklausulen till skydd för den inre marknadens funktion ger kommissionen möjlighet att senast den 1 maj 2007 vidta åtgärder om en ny medlemsstat inte har lyckats genomföra de åtaganden som landet gjort inom ramen för anslutningsförhandlingarna på detta område.

Slutligen finns det en skyddsklausul som bl.a. rör ömsesidigt erkännande inom det straffrättsliga och civilrättsliga området. Kommissionen har här i huvudsak tilldelats samma befogenheter som när det gäller skyddsklausulen till skydd för den inre marknadens funktion.

7.31.2 Övergångsstöd

Från och med anslutningen och till utgången av år 2006 skall EU ge de nya medlemsstaterna finansiellt stöd. Syftet är att utveckla och förstärka den administrativa kapaciteten att övervaka gemenskapslagstiftningens efterlevnad på vissa utpekade områden, där åtgärderna inte kan finansieras genom strukturfonderna.

7.31.3 Schengenstöd

Ett s.k. Schengenstöd skapas som skall vara ett tillfälligt medel för att hjälpa berörda nya medlemsstater att finansiera åtgärder för att underlätta genomförandet av Schengenregelverket samt förbättra gränskontrollerna mot tredjeländ.

7.31.4 Cypernfrågan

Under denna kapitelrubrik har frågan om hur EU:s regelverk skall tillämpas på Cypern behandlats. Förenta Nationernas ansträngningar för att komma fram till en lösning i denna fråga före undertecknandet av anslutningsfördraget har inte lyckats. I ett särskilt protokoll till anslutningsfördraget (protokoll nr. 10) konstateras därför att någon lösning av denna fråga inte nåtts och att tillämpningen av EU:s regelverk skall uppskjutas i de områden i Republiken Cypern där Cyperns regering inte utövar den faktiska kontrollen. Rådet skall enhälligt på förslag av kommissionen besluta när uppskovet skall upphöra.

7.31.5 Stängning av kärnkraftverk

Under denna kapitelrubrik har också behandlats frågor om åtaganden om stängning av kärnkraftsreaktorer i Litauen och

Slovakien. Förhandlingarna har resulterat i två protokoll där dessa länder åtar sig att stänga två anläggningar inom vissa tidsfrister. Frågan finns beskriven under avsnitt 7.14.2.

7.31.6 Bidrag till Forskningsfonden för kol och stål

De nya medlemsstaterna kommer att delta i Forskningsfonden för kol och stål. Storleken på deras bidrag till fonden kommer att grunda sig på den betydelse som kol- och stålsektorerna har för landet, dvs. samma beräkningssätt som gäller för de nuvarande medlemsstaterna.

8 Konsekvenser för Sverige

Sverige har alltid varit angeläget att prioritera arbetet med att stödja utvidgningen. Ett enat Europa där medborgarna kan leva i fred, stabilitet och välstånd gagnar Sverige.

Den svenska regeringen tillsatte i början av år 1997 sju utredningar om konsekvenserna av EU:s kommande utvidgning. Effekterna inom följande områden skulle analyseras: säkerhetspolitik, samhällsekonomi, jordbruk, regional utveckling, miljö, personers fria rörlighet och samarbetet i rättsliga och inrikes frågor. Dessutom genomfördes under år 1997 två ytterligare utredningar om utvidgningen – om de handelspolitiska effekterna och om effekterna för fri rörlighet för varor.

Utvidgningen leder till bättre möjligheter att skapa en säkrare och tryggare tillvaro för oss inom EU. Vi får bättre förutsättningar att lösa gemensamma problem, såsom t.ex. gränsöverskridande miljöförstöring och internationellt organiserad brottslighet.

För de nya medlemsländerna innebär EU-medlemskapet fortsatt social och ekonomisk utveckling. Detta är fördelaktigt även för Sverige, inte bara för att stabilitet i närområdet främjas. Utvecklingen för även med sig positiva konsekvenser för svenska konsumenter och näringslivet i form av t.ex. ökad tillgång på produkter som håller EU-standard samt en större inre marknad.

Anslutningen av de nya medlemsstaterna får i de flesta fall inte några omedelbara konsekvenser för svensk del. Konsekvenserna, i den mån sådana finns, är redovisade i detalj under varje avsnitt i kapitel 7. Här pekas på några konsekvenser som kan vara värda att särskilt framhålla.

När det gäller området fri rörlighet för varor innebär övergångsbestämmelserna att EG:s regelverk kommer att införas successivt till som längst utgången av år 2008 då hela regelverket skall gälla i respektive land. I dessa avseenden försenas den inre marknaden men övergångsbestämmelserna är utformade så att Sverige och andra medlemsländer inte behöver acceptera produkter på sina marknader som inte är förenliga med EG-reglerna.

När det gäller fri rörlighet för arbetstagare har de framförhandlade övergångsarrangemangen gett stor frihet åt medlemsstaterna att bestämma ifall EG:s regelverk om den fria arbetskraftens rörlighet skall gälla under en övergångsperiod. Frågan huruvida Sverige bör utnyttja denna möjlighet har behandlats i ett särskilt betänkande (SOU 2002:116). Utredaren föreslår vissa initiala avvikelser från EG:s regelverk om den fria rörligheten för personer. Regeringen kommer efter remissomgången att ta ställning till utredningens förslag.

När det gäller ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer är situationen för närvarande att Sverige inte godkänner många av de äldre yrkeskvalifikationerna utan kräver vissa kompletteringsutbildningar. Genom utvidgningen breddas rekryteringsbasen för svensk del, samtidigt som de övergångsbestämmelser som finns på detta område innebär att Sverige kan komma att behöva godkänna personer med äldre utbildningar, främst inom hälso- och sjukvårdssektorn, som har viss angiven yrkeserfarenhet.

När det gäller jordbruksområdet och dess marknadsordningar har vissa av kandidatländerna fått ett undantag gällande fetthalt i konsumtionsmjölk. Eftersom Sverige redan har ett sådant undantag kan det vara positivt att fler länder får liknande övergångslösningar. Detta kan på sikt leda till permanenta förändringar av reglerna.

När det gäller livsmedelshygien och kontroll har det träffats en rad övergångslösningar med kandidatländerna. Övergångslösningarna innebär dock att berörda livsmedel endast får säljas inom respektive inhemska marknader och Sverige kommer

därför inte att beröras av detta. När det gäller marknadstillträdet för svenska företag till de aktuella länderna bedöms övergångslösningarna inte ha någon påverkan.

Åtgärderna för att utveckla landsbygden är positiva för de nya medlemsstaterna när det gäller strukturutvecklingen och miljön inom jordbruket. Ett effektivare jordbruk i de nya medlemsländerna medför på sikt gynnsamma konsekvenser för Sverige, men leder också till ökad konkurrens.

På fiskeområdet kan utvidgningen medföra positiva konsekvenser för svensk del. Fisket i Östersjön kommer nämligen, som en följd av anslutningen, att i framtiden förvaltas av ett utvidgat EU och Ryssland. Med den dominerande ställning som EU därmed får runt Östersjön kommer det förhoppningsvis att vara lättare att genomdriva biologiskt inriktade förslag gällande fisket.

På skatteområdet har överenskomna övergångslösningar främst rört mervärdesskatt och punktskatter. På dessa områden har de flesta kandidatländer fått undantag i ett eller flera avseenden. Undantagen kan i viss mån komma att påverka den inre marknaden och de fyra friheterna. Svenska företag kan härigenom få det svårare med marknadstillträdet. Sammantaget är dock undantagen begränsade.

När det gäller telekommunikation har ett nytt regelverk inom gemenskapen trätt i kraft nyligen. Samtliga kandidatländer har accepterat att tillämpa regelverket utan några övergångslösningar. Genom att de nya medlemsstaterna ansluter sig till denna reglering kommer deras telemarknader att vara öppna för konkurrens på samma vis som övriga EU. Detta torde innebära utökade möjligheter för svenska operatörer att kunna agera på dessa marknader.

När det gäller miljöområdet kan sägas att utvidgningen kommer att leda till en avsevärt snabbare takt på dessa länders miljöarbete än vad som annars skulle vara fallet. Därigenom kommer också de gränsöverskridande utsläppen att minska. Sverige påverkas i hög grad av luftnedsläpp som härrör från de berörda länderna. Östersjöns näringstillstånd är också i hög grad

beroende av utsläppen från Estland, Lettland, Litauen och Polen. En anpassning till regelverket beträffande luftutsläpp och avloppsrening kommer därför att innebära positiva effekter i Sverige.

Utvidgningen kommer slutligen att leda till en ökning av den svenska avgiften till EU-budgeten.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

4 §

Enligt 3 § anslutningslagen får EG efter Sveriges anslutning till Europeiska unionen fatta beslut som gäller här i landet i den omfattning och med den verkan som följer av de fördrag och andra instrument som anges i 4 §. Paragrafen innehåller en förteckning över dessa fördrag och andra instrument. Paragrafen föreslås bli ändrad på två sätt.

För det första har anslutningsfördraget lagts till i förteckningen som en ny punkt. Detta innebär att anslutningsfördraget införlivas med den svenska nationella rätten och blir gällande här i landet med den verkan som den övriga EG-rätten har.

För det andra upphävs punkterna 1, 8, 13 och 16 i förteckningen. Punkten 1 upptar fördraget den 18 april 1951 om upprättande av Europeiska kol- och stålgemenskapen. Fördraget har haft en giltighetstid på 50 år. Giltighetstiden löpte ut den 23 juli 2002. Hänvisningen till detta fördrag i förteckningen skall därför tas bort. Som en konsekvens av detta bör också punkterna 8, 13 och 16 tas bort.

Lagändringen bör träda i kraft vid anslutningsfördragets ikraftträdande, dvs. den 1 maj 2004.